

Somalië / juli 2002
Situatie in verband met asielprocedures

Directie Personenverkeer, Migratie en Vreemdelingenzaken
Afdeling Asiel- en Migratiezaken
Den Haag
(070) 348 45 17

4 juli 2002

Inhoudsopgave

Pagina

1	INLEIDING	4
2	LANDENINFORMATIE	5
2.1	Basisgegevens	5
2.1.1	Land en volk	5
2.1.2	Geschiedenis	6
2.3	Politieke ontwikkelingen	12
2.2	Staatsinrichting	18
2.4	Veiligheidssituatie	22
2.5	Sociaal-economische situatie	30
2.6	Samenvatting	27
3	MENSENRECHTEN	34
3.1	Waarborgen	34
3.2	Toezicht	36
3.3.1	Vrijheid van meningsuiting	37
3.3.2	Vrijheid van vereniging en vergadering	37
3.3.3	Vrijheid van godsdienst	39
3.3.4	Bewegingsvrijheid	39
3.3.5	Rechtsgang	40
3.3.6	Arrestaties en detenties	41
3.3.7	Mishandeling en foltering	42
3.3.8	Verdwijningen	42
3.3.9	Buitengerechtigde executies en moorden	42
3.3.10	Doodstraf	43
3.4	Positie van specifieke groepen	43
3.4.1	Minderheden	
3.4.2	Specifieke clans	43
3.4.3	Vrouwen	52
3.4.4	Minderjarigen	55
3.4.5	Dienstplicht en gedwongen rekrutering	57
3.5	Samenvatting	50
4	VLUCHTELINGEN EN ONTHEEMDEN	59
4.1	Motieven	59
4.2	Feitelijke vestigingsgebieden	59
4.3	(Landen van) eerste opvang	68
4.4	Beleid van andere Europese landen	68
4.5	Activiteiten van internationale organisaties	71
4.6	Samenvatting	63
5	SAMENVATTING	75

Bijlagen:

- I. Landkaart (administratief)
- II. Landkaart (clans)
- III. Lijst met afkortingen
- IV. Lijst van facties
- V. Literatuurlijst
- VI. Schematisch overzicht politieke tegenstellingen
- VII. *Orphanage schools* in Somalia

1 Inleiding

In dit ambtsbericht wordt de situatie in Somalië beschreven, voorzover van belang voor de beoordeling van asielaanvragen, inclusief de besluitvorming over de terugkeer van afgewezen Somalische asielzoekers. Het omvat de periode juni 2001 tot en met 4 juli 2002, met de nadruk op de situatie aan het eind van deze periode. Dit ambtsbericht is een actualisering van het meest recente ambtsbericht van 12 juni 2001 (kenmerk DPC/AM-676400).

In hoofdstuk 2 staan de politieke ontwikkelingen, de staatsinrichting en de veiligheidssituatie in de verschillende delen van Somalië centraal. Ook worden enige economische ontwikkelingen vermeld. In hoofdstuk 3 wordt de situatie op het gebied van de mensenrechten beschreven. Ook hier wordt zoveel mogelijk een onderscheid gemaakt tussen de verschillende regio's in Somalië. Een aanzienlijk deel van hoofdstuk 3 is gewijd aan de situatie van minderheden in Somalië. Deze situatie is in de verslagperiode niet wezenlijk veranderd, zodat de tekst op dit punt niet afwijkt van die in het vorige ambtsbericht. In hoofdstuk 4 wordt ingegaan op binnen- en buitenlandse migratie. Daarnaast wordt in dit hoofdstuk aandacht besteed aan de activiteiten van internationale organisaties, met name de UNHCR, alsook aan het beleid van de ons omringende landen ten aanzien van toelating en terugkeer van Somalische asielzoekers. Tot slot worden in hoofdstuk 5 de belangrijkste bevindingen samengevat.

Aan dit ambtsbericht liggen onder meer vertrouwelijke rapportages van de Nederlandse ambassade in Nairobi, Kenia ten grondslag. Voorts werd ten behoeve van dit ambtsbericht in januari 2002 een bezoek aan Nairobi gebracht, alwaar werd gesproken met vertegenwoordigers van VN- en andere in Somalië werkzame organisaties. Tot slot zijn rapportages van andere Europese landen, VN-organisaties en niet-gouvernementele organisaties (NGO's), evenals berichtgeving in de media geraadpleegd. Een overzicht van de gebruikte openbare bronnen is te vinden in bijlage V.

2 Landeninformatie

2.1 Basisgegevens

2.1.1 Land en volk

Somalië ligt in de Hoorn van Afrika aan de Indische Oceaan (in het oosten) en aan de Golf van Aden (in het noorden). In het westen grenst het aan Kenia en Ethiopië, in het noordwesten aan Djibouti en in het zuiden aan Kenia.

Vanaf de onafhankelijkheid van Brits-Somaliland (26 juni 1960) en Italiaans-Somalië (1 juli 1960) en de direct daarop volgende vereniging van beide Somalië's in de Republiek Somalië, tot het einde van het bewind van Siad Barre (januari 1991) kende Somalië een centrale gezagsstructuur.

Het grootste deel van Somalië bestaat uit woestijn en semi-woestijn; droogte vormt een altijd aanwezige dreiging. Savannen met enige boomgroei bedekken 60% van het land. Ze worden gebruikt als graasgebieden en voor de productie van brandstof (houtskool). Akkerbouw is mogelijk op ongeveer 8 miljoen hectare, of 13% van het gebied, waarvan 1 miljoen hectare regelmatig wordt bebouwd. De akkerbouwgebieden liggen voornamelijk in de valleien van de rivieren de Juba en de Shabelle in het zuiden. Voor de kust van Somalië, de langste van alle Afrikaanse landen, bevinden zich rijke visgronden. De belangrijkste steden zijn de hoofdstad Mogadishu, de havensteden Kismayo (in het zuiden), Berbera (in Somaliland) en Bosasso (in Puntland) en de hoofdstad van Somaliland, Hargeisa.

De meeste bewoners behoren tot de etnische groep der Somali (85%). In dit rapport wordt de term Somali gebruikt voor leden van de etnische groep der Somali, terwijl de term Somaliërs wordt gebruikt voor de inwoners van de (voormalige) Republiek Somalië. Met de term Somalië wordt het grondgebied van de (voormalige) Republiek Somalië aangeduid, dus inclusief Somaliland, tenzij anders aangegeven.

De Somali zijn onder te verdelen in zes clanfamilies¹, die zich weer laten verdelen in twee

---

¹ Voor de duidelijkheid zij gewezen op mogelijke verwarring rond de begrippen

groepen:

- de noordelijke Samaal-groep waartoe vier clanfamilies behoren die oorspronkelijk leefden van nomadische veeteelt: Issaq, Hawiye, Dir en Darod; de zuidelijke Saab-groep waartoe twee clanfamilies behoren die oorspronkelijk van de landbouw leefden: de Digil en de Rahanweyn².

Het woongebied van de Somali omvat van oudsher een deel van Djibouti, Oost-Ethiopië, Somalië en Noord-Kenia. In Somalië komt, naast de Somali, een aantal kleinere groepen voor die volgens hun tradities (en ten dele door de wetenschap gesteund) van andere etnische afkomst zijn dan de Somali. In dit ambtsbericht worden deze niet-Somali groepen aangeduid als minderheden (zie 3.4.1)³. Voor de goede orde zij er op voorhand op gewezen dat er onder wetenschappers noch onder Somaliërs zelf volledige overeenstemming is over de exacte indeling in clans en minderheden. In dit ambtsbericht wordt waar mogelijk gekozen voor de meest gezaghebbende indeling; in een aantal gevallen worden verschillende indelingen naast elkaar genoemd.

Opvattingen over clanindeling kunnen zich wijzigen; een andere opvatting kan aan gezag winnen. Zo bleken de Issaq die bij de vredesbesprekingen in Arta (zie 2.1.2) aanwezig waren, (tot hun ongenoegen) ingedeeld te zijn bij de Dir clanfamilie en niet op gelijke voet te worden behandeld als de Hawiye en Darod clanfamilies. Ook werd aan de Digil en Rahanweyn (Mirifle) gezamenlijk een aantal zetels toegewezen. Niettemin wordt in dit ambtsbericht de eerder genoemde indeling aangehouden.

Somaliërs spreken vrijwel allen dezelfde taal (zij het met een aantal varianten) en hebben in grote meerderheid dezelfde godsdienst (Soennitische islam). De omvang van de bevolking is moeilijk vast te stellen, onder andere als gevolg van grote aantallen nomaden, vluchtelingen en andere migranten. Schattingen lopen uiteen van 6,4⁴ tot 9,7⁵ miljoen. Naar schatting 500.000 Somaliërs bevinden zich in de buurlanden. Daarnaast bevinden zich ca. 120.000 Somaliërs in de landen van de

---

clanfamilie en clan. In dit ambtsbericht wordt de term 'clanfamilie' gebruikt voor de zes grote afstammingsgroepen (Issaq, Hawiye, Dir, Darod, Digil en Rahanweyn). Met 'clan' wordt het niveau hieronder aangeduid, zoals bijvoorbeeld de clan Majerteen van de clanfamilie Darod. In veel Engelstalige literatuur en door vele Somaliërs worden deze begrippen en met name het woord 'clan' niet altijd eenduidig gebruikt. Welk niveau van de afstammingsgroep wordt bedoeld met het woord 'clan' moet dan uit de context blijken.

² In dit ambtsbericht worden Rahanweyn en Mirifle als synoniem gebruikt. Digil is in deze indeling een andere, zij het verwante, clanfamilie. Voor beiden geldt dat zij in het algemeen een maatschappelijk zwakkere positie innemen dan de nomadische clanfamilies.

³ Deze definitie is afkomstig uit Lee Casanelli, Victims and vulnerable groups in Southern Somalia, Ottawa 1995. De Digil en Rahanweyn nemen hier een tussenpositie in, d.w.z. tussen de nomadische clans en de minderheden in strikte zin.

⁴ Volgens UNDP, Human Development Report Somalia 2001

⁵ Volgens EIU, Country Profile Somalia 2001

Europese Unie (EU). Ongeveer 24% van de bevolking woont in de steden, 59% is nomadisch veeteler en 17% is werkzaam in akkerbouw⁶.

2.1.2 Geschiedenis

De prekoloniale tijd

In de prekoloniale tijd verspreidden de Somali zich, vanaf de tiende tot in de negentiende eeuw, in een aantal bewegingen over de oostelijke Hoorn van Afrika. Vóór die tijd werd het gebied bewoond door andere nomadische volkeren en jagers-verzamelaars. Ook leefde in de rivierdalen een landbouwende bevolking bestaande uit Bantu-groepen. Langs de kust worden sinds de negende eeuw verscheidene oude handelssteden bewoond door bevolkingsgroepen van o.a. Arabische en Perzische afkomst, die in de meeste gevallen onder de geografische noemer 'Benadir' worden geschaard. De Bajuni, een Swahili sprekende groep levend van de visserij, hadden zich langs de zuidkust gevestigd. Met de komst van de Somali vestigden de (Somali) Digil en Rahanweyn clanfamilies zich als landbouwers tussen de rivieren. In latere eeuwen voerden de Somali slaven aan vanuit Oost-Afrika, wier nakomelingen zich vermengden met de oorspronkelijke Bantu bevolking.

Erfenissen van deze prekoloniale tijd zijn in het huidige Somalië aanwezig. Onder de oppervlakte van de overheersende, homogene, Somali nomadische cultuur gaat een niet onbetekenende verscheidenheid schuil aan groepen met een afwijkende eigen cultuur. Naast de genoemde kustbevolkingen en Bantu wijken ook de meer gevestigde, landbouwende Digil en Rahanweyn clanfamilies af van de heersende norm. Een tweede erfenis is het verspreide, niet-aaneensluitende vestigingspatroon van de diverse Somali clans, waarbij elke clan zijn eigen opvatting heeft over zijn historische aanwezigheid in de rijkere gebieden van het land⁷.

De koloniale tijd (1880-1960)

De koloniale tijd begon met de 'scramble for Africa' eind vorige eeuw, waarin het grondgebied der Somali werd verdeeld over vijf staten:

- Frankrijk nam het gebied rond de stad Djibouti in bezit, als Frans Somaliland;
- Groot-Brittannië verklaarde het noordelijke gedeelte tot protectoraat (Brits Somaliland);
- Italië vestigde een kolonie in het zuidelijke gedeelte, en breidde geleidelijk zijn gezag over kust en binnenland uit;
- de westelijke woongebieden van de Somali (de Ogaden, belangrijke weidegronden voor de nomaden) kwamen onder feitelijk gezag van het toenmalige Abyssinië; en

---

⁶ UNDP, Human Development Report Somalia 2001

⁷ Paragraaf 2.1.2 is gebaseerd op:

- Human Development Report Somalia 1998, UNDP (Nairobi, 1999)
- Africa South of the Sahara 2000, Somalia, Recent History, Europa Publications, 1999
- I.M. Lewis, Understanding Somalia: guide to culture, history and social institutions, 1993

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

- de meest zuidelijke Somali kwamen onder Britse jurisdictie in Kenia.

Fel verzet van de Somali, onder leiding van Mohamed Abdille Hassan (door de Britten de 'Mad Mullah' genoemd), tegen de bezetting door vreemde, christelijke mogendheden, leidde slechts tot versteviging van het gezag van de overheersers. Na een kortdurende verovering van Ethiopië en Brits Somaliland door Italië, werden in de Tweede Wereldoorlog (1941) Italiaans Somalië en Brits Somaliland onder Brits militair bestuur geplaatst. In 1950 werd Italiaans Somalië als VN Voogdijgebied onder Italiaans beheer gesteld voor een tienjarige overgangperiode naar onafhankelijkheid, terwijl Brits Somaliland opnieuw een Brits protectoraat werd. De meeste Somali gebieden in Ethiopië werden geleidelijk weer onder Ethiopisch bestuur gebracht.

Met de komst van het (Italiaanse) kolonialisme werd een nieuwe politieke structuur ingevoerd: een autoritaire centrale staat, in een samenleving met een sterk gedecentraliseerde, staatloze politieke traditie. Overigens bleven de koloniale Somalische staten financieel afhankelijk van de moederlanden. Het kolonialisme versnelde de integratie van Somalië in de wereldeconomie, onder andere door de introductie van geïntegreerde plantagelandbouw in de riviervalleien en van regenafhankelijke landbouw in het noordwesten. Ook katalyseerde het de groei van de stedelijke centra, met name Mogadishu en Hargeisa.

De onafhankelijkheid tot aan de burgeroorlog (1960-1990)

De periode van onafhankelijkheid voorafgaand aan de burgeroorlog kent drie fasen. De eerste (1960-1969) is een periode van meerpartijendemocratie en burgerbestuur, eindigend in clanpolitiek en corruptie. De tweede (1970 -1975) was een korte periode van socialistische ontwikkelingsinitiatieven, terwijl de derde fase (1975 tot januari 1991) werd gekenmerkt door repressie, corruptie en verval. De laatste twee fasen stonden onder leiding van Siad Barre.

Brits Somaliland werd onafhankelijk op 26 juni 1960. Het voormalige Italiaans Somalië werd vier dagen later, op 1 juli 1960, eveneens onafhankelijk en op dezelfde dag verenigden de twee staten zich tot de onafhankelijke Republiek Somalië. Hoewel in de verenigde regering een balans was gezocht tussen noordelijke en zuidelijke leden en de belangrijkste clans, bleek al spoedig dat het noorden zich onderbedeeld voelde⁸.

Een belangrijk motief achter de eenwording vormde het Pan-Somali ideaal: het streven om alle Somali, die in de koloniale tijd immers verdeeld waren geraakt over vijf staten, in één staat te verenigen. Verwezenlijking van dit ideaal mislukte echter. Groot-Brittannië weigerde Noord-Kenia autonomie te verlenen. Ethiopië wilde de Ogaden niet afstaan en werd in enkele gewapende confrontaties militair gesteund

---

⁸ Dit gevoel is ook heden nog sterk aanwezig in Somaliland; vgl. DRAFT Rebuilding from the ruins: A Self-Portrait of Somaliland, Somaliland Centre for Peace and Development/War-torn Societies Project (WSP) (Hargeysa, October 1999)

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

door de VS. In reactie hierop besloot Somalië in te gaan op een aanbod voor wapenleveranties van de toenmalige Sovjet-Unie. Deze vooralsnog beperkte band met de Sovjet-Unie zou later van grote betekenis blijken. Het uitblijven van succes op het Pan-Somali spoor en onvrede over het toenemend autoritaire bewind leidden tot de geweldloze militaire coup van oktober 1969 die legercommandant Siad Barre aan het bewind bracht.

Siad Barre voerde een beleid van 'wetenschappelijk socialisme' in. Tijdens zijn bewind, van 1969 tot januari 1991, kende Somalië een centrale gezagsstructuur waarin (formeel) geen ruimte werd gelaten aan het clansysteem. Het betalen van bloedcompensatie⁹ en elke verwijzing naar clanafstamming werd verboden. Barre trachtte ook de positie van etnische minderheden te verbeteren, onder meer door hun functies te geven binnen de overheid en in het leger. De staat investeerde in sociale voorzieningen als basisonderwijs, alfabetisering, gezondheidszorg, drinkwater en sanitatie. Vele diensten werden genationaliseerd. In 1975 werd landbouwgrond genationaliseerd.

Aanvankelijk enthousiasme onder de bevolking over het nieuwe beleid sloeg al snel om in onvrede met het toenemend autoritaire en economisch niet succesvolle bewind van Barre. Dit bracht Barre ertoe zich steeds meer te verlaten op de steun van drie Darod clans: de Marehan (waartoe Barre zelf behoorde), Ogadeni en Dulbahante.

Om de aandacht af te leiden van de binnenlandse problemen ondersteunde Siad Barre de Somalische claims op de Ogaden gebieden in Ethiopië. De Ogaden oorlog (1977-1978) verliep aanvankelijk met succes. Daarop besloot de Sovjet-Unie echter Ethiopië te hulp te komen ten koste van de bestaande relaties met Somalië. Somalië leed vervolgens een verpletterende nederlaag. De nederlaag leidde tot grote vluchtelingenstromen van vooral Somali/Ogadeni, maar ook Ethiopische Oromo naar Somalië.

Vanaf deze oorlog raakte de Somalische politiek in een neerwaartse spiraal van opstand, repressie, militarisatie en corruptie. In 1988, na de ondertekening van een vredesakkoord tussen Somalië en Ethiopië, kwam in het noordwesten de Somali National Movement (SNM) in opstand. Dit leidde tot een meedogenloze burgeroorlog waarbij Hargeisa werd verwoest door troepen onder leiding van Generaal Morgan. Grote aantallen vluchtelingen trokken naar Ethiopië. De economie stortte in, omdat westerse landen die in de jaren tachtig Barre waren gaan

---

⁹ Traditioneel werden conflicten waarbij bloed vloeide (moord, verwonding) of bezittingen werden geschaad in de Somali samenleving beslecht door betaling van compensatie, in het Arabisch *diya* (in het Somalisch: *mag*) geheten (veelal in de vorm van kamelen) door de groep van de dader aan de groep van het slachtoffer. Dit komt tot op de dag van vandaag voor. De wederzijdse verplichtingen tot betaling van compensatie worden vastgelegd in 'contracten' tussen groepen. Diya-groepen bestaan traditioneel uit een aantal mannelijke clangenoten en hun families.

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

steunen, hun hulp bevroren en doordat inkomsten van Somaliërs werkzaam in de Golf terugliepen door de Iraaks-Iraanse Oorlog. In 1989 verloor Barre de steun van de Ogadeni. In november 1990 trachtte Barre geschillen tussen clans in Mogadishu te gebruiken om de Hawiye clans aan te vallen, hetgeen leidde tot een grootschalig volksoproer. Op 27 januari 1991 vluchtte Barre.

Het twintigjarige bewind van Barre liet zijn sporen na in het huidige Somalië. De politieke omgeving was sterk gemilitariseerd, het land was in 1991-1992 overspoeld met wapens. Ten tweede liet Barre, door de wijze waarop hij de clans tegen elkaar had uitgespeeld, een diepe vijandschap en wantrouwen tussen de clans na. Ten derde leidden het centralistische bestuur en de repressieve aard ervan tot een diep wantrouwen tegen elke vorm van centraal gezag. Ten slotte introduceerde Barre het gebruik van buitenlandse hulp als middel in de strijd.

De uiteengevallen staat (1991 tot heden)

De geschiedenis van de uiteengevallen Somalische staat omvat de 'noodtoestand' van 1991-1992, de periode van VN-interventie (april 1992 - maart 1995) en de periode sinds de interventie (vanaf maart 1995).

Na de val van Barre volgde een periode van gewapende conflicten die in delen van Somalië tot op heden voortduurt. Deze conflicten worden vaak voorgesteld als zijnde enkel clanconflicten tussen krijgsheren, die uit zijn op de macht. In werkelijkheid echter vormen ook het bezit van land (landbouw- en weidegronden, waterplaatsen, infrastructuur) een centrale factor in de geschillen.¹⁰

Tegen de verwachting in leidde de val van Barre niet tot rust, maar tot een tweejarige periode van noodtoestand. Er kwam geen coalitieregering tot stand tussen de overwinnende partijen, maar er brak een strijd om de macht uit. Deze strijd leidde tot plundering, banditisme, gezagsconflicten, strijd tussen facties¹¹ en hongersnood. Zwakkere sociale groepen als de Digil-Rahanweyn, Bantu boeren en de kustbevolkingen werden het zwaarst getroffen.

De gevechten in 1991 betroffen vooral strijd tussen clanmilities¹² van de Hawiye (USC) en Barres clanfamilie de Darod (*Somali Patriotic Movement/SPM*). Vanaf eind 1991 vonden de meeste gevechten echter plaats binnen de Hawiye en Darod clanfamilies. Binnen de Hawiye clanfamilie ging de strijd tussen twee leiders van het Hawiye *United Somali Congress* (USC), Mohamed Farah Aidid en Ali Mahdi

---

¹⁰ A. de Waal, Land tenure, the creation of famine and prospects for peace in Somalia, paper presented at Uppsala forum (January 1994)

¹¹ Onder een factie wordt in dit ambtsbericht verstaan een (politieke) groepering. In de Somalische context zijn 'facties' niet goed te definiëren. Facties beschikken niet over duidelijke politieke programma's en ledenbestanden. Het zijn vaak weinig stabiele samenwerkingsverbanden om een bepaald belang na te streven.

¹² Onder een militie wordt in dit ambtsbericht verstaan een gewapende groepering. Veelal vormen milities de gewapende tak van facties, of bijvoorbeeld een 'ordedienst' van shari'agerechtshoven (shari'a = het islamitisch recht).

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

Mohamed. In Kismayo sloot een factie van de SPM, bestaande uit Darod/Ogadeni, zich aan bij Hawiye facties tegen het *Somali National Front* (SNF), waaraan de overige Darod clans deelnamen.

Begin 1992 leidde een ernstige droogte in combinatie met de oorlog tot hongersnood, die gevolgd werd door voedselhulp. De voedselhulp werd echter voorwerp van strijd tussen de facties en voedde zo de strijd, terwijl de hongersnood voortduurde. Deze situatie leidde tot een grootschalige internationale interventie.

De internationale interventie begon eind april 1992, toen de VN-Veiligheidsraad de oprichting van een 'United Nations Operation in Somalia' (UNOSOM) goedkeurde. De VN slaagde er echter niet in de humanitaire crisis te verlichten. Daarop besloten de VS en de VN 'Operation Restore Hope' op te zetten. In december 1992 arriveerden in dat kader de eerste VS-militairen van de 'Unified Task Force' (UNITAF), spoedig gevolgd door militairen uit 21 landen. De operatie werd door de meeste Somalische partijen verwelkomd. De UNITAF-operatie slaagde erin de humanitaire crisis te beëindigen en de gevechten tussen de facties te bevriezen, zonder echter de milities te ontwapenen. Het mandaat van UNITAF was echter slecht omschreven en omstreden. De VN-Veiligheidsraad besloot daarom op 26 maart 1993 UNOSOM II op te richten, met als mandaat vrede af te dwingen ('peace enforcement'), de strijdenden te ontwapenen en de hulpverleners te beschermen. UNOSOM II faalde echter in deze doelstellingen, ondanks tientallen vredesconferenties. Uiteindelijk raakte UNOSOM II in gewapend conflict met de milities van Generaal Aidid in Mogadishu, waarbij Pakistaanse en Amerikaanse soldaten gedood werden. In oktober 1993 begon de VS een gefaseerde terugtocht. Uiteindelijk verliet UNOSOM II Somalië in maart 1995, zonder vrede of herstel van de staat tot stand te hebben gebracht. De grootschalige internationale bemoeienis met Somalië werd abrupt afgesloten.

In de periode na de internationale interventie werden de gevechten tussen clanfamilies en clans hervat, met name in Mogadishu, Baidoa en Kismayo. Generaal Aidid werd in 1995 gedood, en opgevolgd door zijn zoon Hussein Aidid. Ook banditisme was wijdverbreid. Facties versplinterden in steeds kleinere subclan-groeperingen.

Het noorden van Somalië bleef deze versplintering en gewelddadigheden grotendeels gespaard. In het noordwesten had de SNM reeds in mei 1991 eenzijdig de onafhankelijkheid van 'Somaliland' uitgeroepen. Internationale erkenning als staat bleef (en blijft vooralsnog) echter uit. Sinds 1996 breidde de regering van Somaliland gestaag haar gezag uit over het gebied.

Ook in het noordoosten was, vanaf 1993, een proces van regionale (sub-nationale) bestuursvorming op gang gekomen. In augustus 1998 nam de Garowe Conferentie, waaraan 300 lokale leiders deelnamen, het Handvest van de Staat Puntland aan, dat te zien is als een overgangsgrondwet (voor drie jaar). De Garowe Conferentie koos

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

in juli 1998 Abdullahi Yusuf tot 'president'. In tegenstelling tot Somaliland streefde Puntland geen onafhankelijke staat na.

In de jaren 1996-1999 duurden gewapende conflicten voort in grote delen van het zuiden van Somalië. Pogingen tot regionale bestuursvormen te komen kwamen niet van de grond. Na de verovering van Baidoa in juni 1999 op de krijgsheer Aidid door een nieuw opgekomen militie van de Rahanweyn, de Rahanweyn Resistance Army (RRA), ontstond in de provincies Bay en Bakool wel een regionaal bestuur.

In deze periode namen regionale mogendheden een aantal vredesinitiatieven. Overeenkomsten tussen strijdende facties werden gesloten in Nairobi (1996), Sodere in Ethiopië (januari 1997), Sana'a (mei 1997) en Kairo (mei 1997). Geen der overeenkomsten omvatte echter alle strijdende facties, en geen werd uitgevoerd. In mei 2000 begon een vredesconferentie in de Djiboutiaanse plaats Arta, voorgezeten door President Guelleh van Djibouti. Bijna 2000 Somaliërs, waaronder clanoudsten, religieuze leiders, zakenmensen en intellectuelen namen deel aan deze conferentie.

Na maandenlange beraadslagingen kozen de delegatieleden in augustus 2000 de leden van een nieuw, uit 245 leden bestaand nationaal overgangsparlement (*Transitional National Assembly*, TNA). De TNA koos Abdiqasim Salad Hassan, een Hawiye van de Habar Gedir/Ayr, als president voor de overgangperiode van drie jaar. Zijn verkiezing werd onder meer verwelkomd door de VN, EU en de Arabische Liga. Vervolgens werd in oktober 2000 Ali Khalif Galaydh tot premier benoemd. In dezelfde maand vestigden de TNA en de nieuwe regering (de *Transitional National Government*, verder: TNG) zich in Mogadishu.

Het leiderschap van Somaliland, aangevoerd door 'president' Mohammed Ibrahim Egal, had al vroeg in het Arta-proces te kennen gegeven alleen geïnteresseerd te zijn in samenwerking met een eventuele nationale regering indien Somaliland werd erkend als gelijkwaardige gesprekspartner, dat wil zeggen van regering tot regering. Toen deze erkenning achterwege bleef, distantieerde Somaliland, en daarmee ook de Issaq clanfamilie, zich van de TNG.

De regionale autoriteiten van Puntland stonden aanvankelijk positief ten aanzien van 'Arta' maar het grootste deel van de delegatie, onder leiding van 'president' Abdullahi Yusuf, trok zich vroeg in het proces terug. Daarmee kwam een groot deel van de steun van de in Puntland dominante Darod/Majerteen clan aan de TNG te ontvallen.

Hoewel de belangrijkste machtsbasis van de TNG ligt bij de Hawiye, bleek deze clanfamilie sterk verdeeld ten aanzien van de nationale overgangsregering. Van de krijgsheren in Mogadishu stelden Ali Mahdi, Hussein Bod en Mohamed Qanyare Afrah zich achter de TNG. De andere krijgsheren (met name Hussein Aidid, Osman

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

Ato en Musa Sudi Yalahow) zetten hun pogingen voort om één front tegen de TNG te vormen.

De leider van het RRA, Mohammed Hassan Nur (ook bekend als Shatiguduud), verklaarde eind oktober 2000 de TNG niet langer te steunen. Binnen het RRA ontstond een tweedeling tussen voor- en tegenstanders van de TNG, waarbij spanningen hoog opliepen.

De tegenstanders van de TNG (SPM, RRA, een factie van SNF, BIREM en 'president' Yusuf van Puntland) sloten begin 2001 een coalitie, in een poging te komen tot een verenigd front. Dit leidde in januari 2001 tot een gezamenlijke verklaring (de *El Berde Declaration*) en de oprichting van de *Somali National Restoration Council*. De tegen de TNG gekante Hawiye-krijgsheren in Mogadishu sloten zich aan bij de vervolgbesprekingen in maart 2001 in de plaats Awasa in Ethiopië¹³. Deze besprekingen leidden tot de oprichting van de *Somali Reconciliation and Restoration Council* (SRRC). 'President' Yusuf maakt hier formeel geen deel van uit, doch kan wel tot dit kamp gerekend worden.

Internationaal drong het besef door dat de TNG, zeker op korte termijn, de aspiraties van het Arta-Handvest niet kon waarmaken. Het feit dat de TNG in verschillende internationale fora (VN, IGAD, OAU, Arabische Liga) de Somalische zetel innam, liet onverlet dat deze regering nog niet door alle staten, inclusief die van de EU, was geaccepteerd als rechtmatig vertegenwoordiger van de staat Somalië. In juni 2001 duurden de pogingen van de TNG haar legitimiteit te versterken voort. De ontwikkelingen vanaf juni 2001 worden beschreven in de volgende paragraaf.

2.2 Politieke ontwikkelingen

Sinds juni 2001 heeft zich een aantal politieke ontwikkelingen voorgedaan in Somalië, die deels kunnen worden verklaard uit de opkomst van de TNG, deels voortkwamen uit interne factoren in de deelregio's. Deze ontwikkelingen worden hieronder per regio behandeld.

Somaliland

In Somaliland vond op 31 mei 2001 een referendum plaats over de Grondwet. Dit referendum markeerde het einde van een overgangperiode, waarin het bestuur was ingebed in traditionele (clan)structuren, en het begin van een nieuwe fase, waarin het bestuur is gebaseerd op een moderne meerpartijendemocratie. Indirect ging het referendum over afscheiding van de rest van Somalië (de Grondwet stipuleert de

---

¹³ met als deelnemers een SNF-factie o.l.v. generaal Masale, SPM o.l.v. generaal Morgan, RRA o.l.v. generaal Shatiguduud, SSNM-BIREM o.l.v. Abdullahi Sheikh Ismael, (toenmalig) 'president' Yusuf van Puntland, en de Mogadishu krijgsheren Hussein Aidid, Osman Ato en Musa Sudi Yalahow

onafhankelijkheid). Zoals in 2.1.2 reeds is aangegeven, streefde het leiderschap van Somaliland sinds het uitroepen van Somaliland de onafhankelijkheid na. Het referendum zou de legitimiteit van deze aspiratie een nieuwe impuls kunnen geven. Volgens officiële cijfers stemde 97% van de bevolking voor, hetgeen werd geïnterpreteerd als brede steun voor de gekozen lijn van onafhankelijkheid (c.q. afscheiding van de rest van Somalië). Volgens waarnemers was het verloop van het referendum in overeenstemming met internationale normen ten aanzien van dit soort volksraadplegingen.

De Grondwet verschaft de basis aan een meerpartijendemocratie, die met de officiële erkenning van zeven, nieuw opgerichte politieke partijen¹⁴ in oktober 2001 gestalte begon te krijgen. De oppositie, officieus aangevoerd door Suleiman Gaal, heeft hierbij te maken met de dominante positie van de regeringspartij van Egal, de *Democratic United National Party* (UDUB). Met het oog op verkiezingen, die door de Grondwet worden gestipuleerd, wordt thans nog beraadslaagd over de kieswet.

De ambtstermijn van Egal als 'president' werd in januari 2002 met een jaar verlengd. Deze verlenging, hoewel grondwettelijk mogelijk, wordt betwist door de oppositie. Dit leidde tot spanningen maar vooralsnog niet tot gewelddadige confrontaties. Begin mei 2002 overleed Egal onverwachts na een operatie. Zijn vice-president, Dahir Riyale Kahin, werd benoemd tot diens opvolger, althans tot de presidentiële verkiezingen voorzien voor eind dit jaar of begin volgend jaar. Er zijn vooralsnog geen aanwijzingen dat het overlijden van Egal de relatieve stabiliteit van deze regio negatief heeft beïnvloed.

Ten aanzien van de TNG staan de autoriteiten van Somaliland nog immer op het standpunt dat hoogstens op basis van gelijkheid (dat wil zeggen tussen twee elkaar wederzijds erkennende regeringen) gesproken kan worden over samenwerking. Somaliland heeft zich formeel afzijdig gehouden van verzoeningsbesprekingen tussen TNG en SRRC (zie hieronder).

Puntland

In juni 2001 liep de overgangperiode af, die bij de oprichting van het autonome Puntland in 1998 was afgesproken. 'President' Yusuf claimde de verlenging van zijn ambtstermijn. Yusuf's claim werd aangevochten door de clanoudsten en met name door opperrechter Haji Nur. Deze tegenstelling leidde tot gewapende confrontaties tussen aanhangers van beide rivalen en vervolgens op 6 augustus 2001 tot het vertrek van Yusuf (zie 2.4). Deze vestigde zich tijdelijk in de plaats Galcayo, in het zuiden van Puntland, waar hij zijn belangrijkste machtsbasis heeft. Haji Nur werd benoemd tot 'waarnemend president' van Puntland.

---

¹⁴ Te weten: Democratic United National Party (UDUB), Justice and Welfare Party (UCID), Somaliland Alliance for Islamic Democracy (SAHAN), Salvation and Protection of Somaliland's Aspirations (BIRSOL), Vanguard for Peace and Prosperity (HORMUUD), Unification of Somaliland's Viewpoints (UMAD), Somaliland's Beacon Light Party (ILAYS). (Bron: EIU Country Report, december 2001)

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

Van eind augustus tot november 2001 vond in Garowe een congres plaats van clanoudsten en andere notabelen, waarbij een nieuwe (overgangs)regering werd gekozen. Jama Ali Jama werd de nieuwe 'president'. Kort hierop zette Yusuf de tegenaanval in: op 21 november 2001 viel hij de stad Garowe aan en verdreef hij de militie van Ali Jama. Deze laatste vluchtte vervolgens naar de noordelijke stad Bosasso. Begin mei 2002 rukte Yusuf vervolgens op naar Bosasso en wist met relatief weinig geweld Ali Jama te verdrijven (zie 2.3 en 2.4). Sindsdien zijn er geen berichten geweest van gewelddadigheden, maar de situatie kan allerminst stabiel genoemd worden. Yusuf heeft weliswaar de controle over de plaatsen Bosasso en Galcayo, maar dit kan niet gezegd worden van Gardo en wellicht ook niet van Garowe. Ofschoon hij bezig is zijn aanhangers op sleutelposities te plaatsen, lijkt de bevolking hem niet (meer) als de wettelijk vertegenwoordiger van Puntland te beschouwen. Overigens is Ali Jama vooralsnog uit beeld verdwenen.

De machtsstrijd tussen Ali Jama en Yusuf loopt parallel aan de scheidslijn tussen voor- respectievelijk tegenstanders van de TNG. Yusuf heeft zich gelieerd aan de SRRC, terwijl Ali Jama voorstander is van een intensievere dialoog met de TNG. Ali Jama verscheen ook even tijdens de vredesbesprekingen in december 2001 in Nairobi (zie hieronder). De rivaliserende leiders van Puntland houden overigens beiden vast aan het eerdere standpunt van Puntland dat hun regionale bestuur deel zou moeten uitmaken van een opnieuw te vormen eenheidsstaat Somalië (in tegenstelling tot Somaliland).

Centraal en Zuid-Somalië

In de rest van Somalië bleef de politieke situatie onrustig. Voor wat betreft de militaire aspecten (gewelddadigheden) wordt ook hier verwezen naar paragraaf 2.4. Politiek significant waren de voortgaande inspanningen van de TNG om haar gezag te vestigen, alsook de reactie hierop van met name de *Somalia Reconstruction and Reconciliation Council* (SRRC), de oppositie tegen de TNG (zie 2.1.2). De TNG slaagde er nog niet in breed door te breken, ondanks de erkenning van de TNG als vertegenwoordiger van Somalië in tal van internationale fora. Deze aspecten komen hieronder aan de orde.

De TNG boekte enige vooruitgang in de verslagperiode met het versterken van haar legitimiteit. In juli 2001 nam de TNG deel aan een top van de Organisatie voor Afrikaanse Eenheid, waardoor Somalië voor het eerst sinds 1991 vertegenwoordigd was. Ook werd de eerste ambassadeur benoemd, en wel in Djibouti. Verder werd, althans in theorie, vooruitgang geboekt in de oprichting van openbare instituties, waaronder de politie, de ministeries, een belastingdienst, en een radiostation. Er wordt thans nog gewerkt aan de verdere opbouw van een nationaal leger.

Een opsteker voor de TNG was ook de steun van een coalitie bestaande uit een deel van de SNF en de Habar Gedir/Ayr in Kismayo. In juni 2001 liet deze coalitie, onder de naam *Juba Valley Alliance* (JVA) weten dat ze een raad had opgericht die

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

het bestuur in Kismayo zou vormen. Deze raad associeerde zich aan de TNG. Hiermee kan de kuststrook van Mogadishu tot aan Kismayo tot de invloedssfeer van de TNG worden gerekend. Er kan evenwel niet worden gesproken van ferme controle. De expansie van de TNG (lees: de Hawiye) wordt betwist door andere in dit gebied actieve facties, waaronder de rest van het SNF, SPM en Birem.

In het algemeen kan worden gesteld dat de TNG de nationale pretenties vooralsnog niet heeft kunnen waarmaken. Een belangrijk obstakel voor de TNG is het feit dat ze zelfs Mogadishu nog altijd niet in zijn geheel beheerst (zie 2.4). Met name de krijgsheer Musa Sudi Yalahow lijkt niet bereid zijn macht af te staan. Toen diens plaatsvervanger, Omar Finish, in december 2001 verzoeningsbesprekingen bijwoonde in Kenia (zie hieronder), naar verluidt zonder goedkeuring van Musa Sudi, braken er in Mogadishu gevechten uit tussen aanhangers van beiden binnen deze militie.

Dat de TNG ook in de eigen gelederen niet voldeed aan de hoge verwachtingen, bleek toen de TNA begin november 2001 het kabinet na een motie van wantrouwen naar huis stuurde. De president benoemde vervolgens Hassan Abshir Farah tot de nieuwe premier, die op zijn beurt een nieuw kabinet formeerde. Van belang is dat Abshir afkomstig is uit Garowe (Puntland) en lid van de Majerteen clan. Deze achtergrond zou de banden met Puntland, waar deze clan dominant is (zie 2.1.2), ten goede komen. Er zijn aanwijzingen dat de nadruk van de TNG verschuift van internationale erkenning naar nationale verzoening.

Begin november 2001 vonden de eerste besprekingen plaats tussen de TNG en de SRRC in Kenia. De leidende figuren van de SRRC (zie voetnoot 13) ontbraken evenwel; om die reden hechtten waarnemers aan de slotverklaring geen groot belang. Een tweede ronde van besprekingen vond plaats eind december 2001, eveneens in Kenia. Ook hier werd geen doorbraak bereikt. Wel nam inmiddels de internationale druk toe om tot verzoening te komen (zie hieronder).

Voor een beter begrip van de politieke verhoudingen is een opsomming van de belangrijkste facties opgenomen in bijlage IV; in bijlage VI wordt een schematisch overzicht van de tegenstellingen gegeven.

Internationaal

Internationaal is als gevolg van de gebeurtenissen van 11 september 2001 enige verandering gekomen in de (afwachtende) houding van de internationale gemeenschap jegens het vredesproces in Somalië. In het algemeen heeft de mening post gevat dat *failed states* zoals Somalië, vanwege de mogelijk destructieve gevolgen voor de hele wereld, niet langer genegeerd kunnen worden. Met name het herbergen van fundamentalistische groeperingen (in de Somalische context met name *Al Ittehad Al Islamiya*) wordt internationaal als risicofactor beschouwd. Dit besef heeft (nog) niet geleid tot een substantiële intensivering van de internationale

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

hulp aan dit land. Wel is er sprake van grotere diplomatieke activiteit in diverse fora (VN, EU, IGAD¹⁵).

De VN heeft het Arta-proces vanaf het begin gesteund. Reeds in september 2000 willigde de *Credentials Committee* van de VN de aanvraag van de TNG in om de Somalische zetel bij de VN te mogen bekleden. De VN heeft sedertdien de steun aan de TNG meerdere malen herhaald, maar gedwongen door de politieke realiteit onderkent de VN ook dat het 'Arta-proces' verre van volledig is. De VN ziet de veiligheidssituatie als zodanig onveilig dat er vooralsnog geen sprake kan zijn van een alomvattend, ter plaatse opererend vredesopbouwprogramma. Niettemin spreekt de Secretaris-Generaal van de VN van 'voorzichtig optimisme', mede met het oog op de meest recente vredesinitiatieven onder auspiciën van de IGAD¹⁶.

De IGAD (waaruit het Arta initiatief oorspronkelijk voortkwam) heeft steeds aangedrongen op verbreding van de dialoog in Somalië. Tijdens de top in Khartoum in januari 2002 namen de regeringsleiders een resolutie aan waarin het belang van de territoriale integriteit van Somalië werd herhaald en de partijen werden opgeroepen om binnen twee maanden, onder auspiciën van Kenia en voorbereid door de IGAD-ministers van Buitenlandse Zaken, te komen tot nieuwe verzoeningsbesprekingen. Naar verluidt kwam deze verklaring niet zonder problemen tot stand. Met name de positie van Ethiopië zou controversieel zijn geweest, wegens de omstrede steun van dit land aan de oppositie van de TNG. In februari 2002 werd besloten dat de drie 'frontlijnstaten', Kenia, Ethiopië en Djibouti, het voorbereidende comité zouden vormen, terwijl de datum van de verzoeningsbesprekingen werd uitgesteld tot de tweede helft van april 2002. Hierbij moet worden bedacht dat Djibouti bondgenoot is van de TNG, terwijl Ethiopië de SRRC steunt. Kenia is weliswaar min of meer neutraal, maar betwijfeld wordt of dit land over de technische capaciteit beschikt om de verzoeningsbesprekingen te leiden. De verwachtingen van deze conferentie zijn onder waarnemers niet onverdeeld hoog gespannen. Een mogelijk cruciaal verschil met eerdere vredesconferenties is de internationale (VS) druk op de buurlanden, met name Ethiopië, om oplossingen in elk geval niet te frustreren. Deze druk had er in mei 2002 evenwel nog niet toe geleid dat de drie 'frontlijnstaten' op één lijn waren gekomen. De reeds eerder uitgestelde conferentie werd verder uitgesteld tot juli 2002. Het staat nog geenszins vast dat de conferentie doorgaat.

Ook de EU heeft de partijen opgeroepen om in een constructieve dialoog (tussen TNG, Somaliland, Puntland en anderen) te komen tot een herenigd Somalië. Dit standpunt werd laatstelijk herhaald in een gemeenschappelijke verklaring van 1 februari 2002. In het bijzonder werden de partijen opgeroepen om gebruik te maken van de door de IGAD gefaciliteerde dialoog.

---

¹⁵ IGAD: *Inter-Governmental Authority on Development*, een intergouvernementale regionale organisatie voor de Hoorn van Afrika. Donoren, waaronder Nederland, zijn hierbij betrokken via het *IGAD Partners Forum* (IPF)

¹⁶ UNSC, Report of the Secretary General on the situation in Somalia, 21 februari 2002

2.3 Staatsinrichting

Gezien de feitelijke bestuurlijke fragmentatie in Somalië kan men niet spreken van staatsinrichting, laat staan van 'de' staatsinrichting; de bestuurlijke situatie in de verschillende delen van Somalië wordt hieronder dan ook apart behandeld. In een aantal gebieden is een min of meer duidelijke en effectieve gezagsstructuur ontstaan. Hierbij worden onderscheiden: Somaliland, Puntland, Mogadishu (TNG), en de provincies Bay en Bakool (RRA). In de overige delen van het land is dit niet het geval en wordt het dikwijls zeer lokale bestuur gevormd door factieleiders, militieleden, clanoudsten, zakenmensen, religieuze leiders, shari'agerechtshoven en/of andere gemeenschapsleiders, in zeer wisselende mate van harmonie.

Somaliland

Somaliland omvat de noordwestelijke provincies Awdal, Galbeed, Togdheer, Sanaag en Sool (hoewel hegemonie over de twee laatstgenoemde provincies door Puntland wordt betwist). Van alle regio's in Somalië is het regionale bestuur in Somaliland het meest ontwikkeld. De Republiek Somaliland werd in 1991 uitgeroepen, maar is zoals reeds gesteld internationaal niet erkend. Tussen 1997 en 2001 kende de regio een overgangsgrondwet; na het referendum van mei 2001 werd een definitieve Grondwet aangenomen. Deze Grondwet stipuleert onder meer een scheiding van de uitvoerende, wetgevende en rechterlijke machten.

Aan het hoofd van de uitvoerende macht staat de 'president' als staatshoofd en opperbevelhebber van het leger. In geval van diens overlijden neemt de vice-president zijn plaats in. De uitvoerende macht omvat verder een Raad van Ministers met hun uitvoerende ministeries. Somaliland onderscheidt vijf regio's (overeenkomend met de administratieve eenheden in het vroegere Somalië, in dit ambtsbericht verder aangeduid als 'provincies'), met elk aan het hoofd een gouverneur. Elke provincie bestaat uit een aantal districten (met elk een *district commissioner* aan het hoofd) die elk weer een groot aantal dorpen omvatten. De executieve beschikt over een leger van circa 18.000 man, een politiemacht van circa 6.000 man, en een geheime dienst, *mukhabarat* genaamd.

De wetgevende macht bestaat uit twee Kamers, de Volksvertegenwoordiging en de Senaat (of *Guurti*, bestaande uit clanouderen). De Volksvertegenwoordiging heeft 82 leden, met een zittingsduur van vijf jaar en wordt direct gekozen (verkiezingen moeten voor februari 2003 hebben plaatsgevonden). Naast wetgeving behoort goedkeuring van benoeming van ministers en van de president van het Hooggerechtshof tot de bevoegdheden. De Senaat heeft 82 leden met een zittingsduur van zes jaar. De manier waarop de leden van de Senaat worden gekozen en de vaststelling van hun bevoegdheden is nog niet definitief geregeld. Volgens artikel 5 van de Grondwet is de wetgeving gebaseerd op de shari'a en ongeldig als ze hiermee in strijd is.

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

De rechterlijke macht wordt geleid door de president van het Hooggerechtshof. Dit gerechtshof bewaakt de uitvoering van de Grondwet. De rechterlijke macht bestaat verder uit een Procureur-Generaal, een Hof van Beroep, vier regionale hoven en hoven van beroep, 18 districtshoven en een onbekend aantal shari'agerechtshoven. In gebieden waar geen gerechtshoven zijn, functioneren traditionele bemiddelaars. De wetgeving is nog onvolledig, zo gebruikt men nog de Somalische strafwet van vóór 1991.

Puntland

Geografisch omvat Puntland de provincies Bari, Nugal en de noordelijke helft van Mudug. Puntland claimt ook zeggenschap over Sanaag en Sool, gebaseerd op de clansamenstelling in deze provincies. De Garowe Conferentie, de oprichtende vergadering van het autonome Puntland, nam in 1998 een Handvest voor een overgangperiode van drie jaar aan, op grond waarvan een 'president', een kabinet van negen ministers en een parlement van 69 leden werden benoemd. Met het einde van de overgangperiode in 2001 ontstond de noodzaak om het bestuur definitief vorm te geven. Zoals in paragraaf 2.2 uiteengezet, leidde dit gegeven tot een constitutionele crisis. In april 2002 bestond een feitelijke tweedeling van Puntland in een invloedssfeer van Ali Jama en een van Abdullahi Yusuf, waarbij de grens iets ten noorden van de plaats Garowe loopt. Ali Jama heeft alleen de instituties overgenomen in de districten in zijn invloedssfeer; in het gebied van Yusuf is er eigenlijk niets veranderd. Het grootste probleem ligt op het punt van de 'nationale' (in deze context: het hoogste niveau van Puntland) instituties: die functioneren feitelijk niet meer en het is op dat niveau dan ook niet mogelijk om aanspraak te maken op overheidsdiensten.

De vergadering die Ali Jama tot 'president' had gekozen, besloot tot een verlenging van de geldigheidsduur van het Handvest met drie jaar, in welke periode de regering van Ali Jama met een permanente grondwet en verkiezingen zou moeten komen.

Puntland kent geen Senaat of Hogerhuis. Politieke partijen zijn nog immer niet toegestaan. Wel kent Puntland een politiemacht, die bestaat uit circa 18.000 man. Hiervan is ongeveer eenderde *Territorial Police* ('stadspolitie'), met bureaus op 'nationaal', regionaal en lokaal niveau. De rest maakt deel uit van de paramilitaire *Field Police Force*, ook wel *Darawishta*. Deze manschappen zijn gestationeerd in kampen en treden op als mobiele macht in noodgevallen. Met de tweedeling van Puntland (zie hierboven en in 2.2) ontstond een onduidelijke situatie; elk van de rivaliserende leiders leek voor ordehandhaving terug te vallen op de hen getrouwe milities (waaruit de politiemacht was samengesteld). Clanaffiliatie leek hierbij belangrijker dan de formele 'staatsinrichting'. Naarmate de overkoepelende overheid verzwakt of zelfs (tijdelijk) wegvalt, wordt clanaffiliatie weer

belangrijker¹⁷. Met de inname van Bosasso door Yusuf en het vertrek van Ali Jama, begin mei 2002, is weer een nieuwe situatie ontstaan. Het is thans nog te vroeg om te constateren dat de status quo ante is hersteld. Grootschalige gewelddadigheden zijn evenwel nadien niet voorgekomen.

De shari'a is formeel de basis voor de wetgeving in Puntland. Hoe de shari'a zal worden geïnterpreteerd en toegepast, via aanpassing van de bestaande seculiere wetgeving, moet nog worden uitgewerkt. De structuur van de rechterlijke macht dateert uit de eerste jaren van de onafhankelijkheid: gerechtshoven op district- of regioniveau, hoven van beroep, een Hooggerechtshof en een Constitutioneel Hof. Zoals hierboven gesteld, functioneert de overheid op 'nationaal' niveau niet, maar op de niveaus daaronder wel tot op zekere hoogte effectief, onder meer blijkens de relatieve rust.

Bay en Bakool

In de provincies *Bay* en *Bakool* is het Rahanweyn Resistance Army (RRA) sinds juni 1999 de leidende militaire en politieke macht. Het RRA heeft vanuit Baidoa een ferme controle over deze provincies, hierin militair gesteund door Ethiopië. Hoewel er een begin gemaakt is met het opzetten van civiele bestuursstructuren is nog nauwelijks sprake van machtscheiding (tussen uitvoerende, wetgevende en rechterlijke macht). De gerechtshoven onder de controle van het RRA zijn volgens waarnemers semi-militaire hoven met willekeurige procedures¹⁸. Het bestuur is over het algemeen effectief in het bewaren van de openbare orde. Op 1 april 2002 kondigde het RRA de oprichting af van de 'State of South-Western Somalia', als autonome regio binnen Somalië. De beslissing kwam tot stand na beraadslagingen van het leiderschap van het RRA en 70 clanoudsten. De leider van het RRA werd benoemd tot president voor een periode van vier jaar. Hij zal worden bijgestaan door twee vice-presidenten en een kabinet van 19 ministers. Voorts is er een parlement met 145 leden. Het grondgebied omvat in theorie de provincies Bay, Bakool, Lower Shabelle, Middle en Lower Juba; in de praktijk heeft het RRA alleen zeggenschap over Bay en Bakool.

Mogadishu

De TNG beheerst ongeveer een kwart van Mogadishu volledig en andere delen van de stad in verschillende mate. Het *Transitional National Charter* dat in Arta (zie 2.1.2) was overeengekomen, is de 'overgangsgrondwet' van de TNG. Zoals reeds gesteld, is de TNG nog doende met het moeizame proces instituties van de grond af op te bouwen. Er zijn ministeries opgericht, maar deze zijn nog zeer beperkt in reikwijdte. Vooralsnog zijn ze gehuisvest in twee hotels, met een beperkt aantal betaalde medewerkers. Er is een politiemacht die bestaat uit circa 3.500 man en een leger van circa 4.000 man. De politie kent een formele structuur, bestaande uit een hoofdcommandant ('*national police commander*') en 14 divisie-commandanten.

---

¹⁷ Hierbij is van belang dat Yusuf en Ali Jama tot verschillende subclans van de Darod/Majerteen behoren

¹⁸ UN/Ecosoc: *Report of the Independent Expert*, 2002, p. 15

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

Aan het hoofd van het leger staat een *chief of military*. Beide groepen zijn duidelijk te onderscheiden omdat ze verschillende uniformen dragen. Beide groepen zijn over het algemeen goed getraind. Ze maken gebruik van hetzelfde materieel en er is tot op zekere hoogte sprake van overlapping in de verantwoordelijkheden (handhaven van de veiligheid).

In de praktijk, en dit geldt waarschijnlijk niet alleen voor leger en politie, zijn formele structuren nog niet geworteld in de samenleving, in die zin dat ze niet automatisch worden gezien als vertegenwoordiger van een neutrale overheid, los van clanaffiliaties.

De wetgevende macht, de TNA, is samengesteld langs clanlijnen. De in dit ambtsbericht gehanteerde zes clanfamilies zijn door de conferentie in Arta gecategoriseerd in vier clanfamilies (Dir inclusief Isaaq, Hawiye, Darod en Rahanweyn/Digil), die elk 44 zetels kregen. De minderheden, in Arta aangeduid als de *Alliance Clans Community* kregen 25 zetels. De zetels van de clanfamilies zijn op hun beurt weer verdeeld onder de clans. Daarnaast werden 25 zetels toebedeeld aan vrouwen, die weer op clanbasis verdeeld zijn: vijf voor elk van de hierboven genoemde clanfamilies en vijf voor de *Alliance Clans Community*. De positie van de rechterlijke macht is onduidelijk. Aanvankelijk werden de in Mogadishu opererende shari'ahoven geïntegreerd in de TNG. De indruk bestaat dat inmiddels de rol van shari'ahoven feitelijk is overgenomen door de clanoudsten in het desbetreffende gebied.

Lokale besturen in Centraal en Zuid-Somalië

In de rest van Centraal en Zuid-Somalië beperkt de invloed van de verschillende bestuursvormen zich tot provinciaal of lokaal niveau. Hieronder een overzicht.

Een deel van *Hiiran* wordt beheerst door de USC/PM¹⁹-factie van de Hawiye/Hawadle clan. Deze factie is een subfactie van het USC²⁰. Clanoudsten spelen een relatief belangrijke rol. Shari'agerechtshoven spelen een belangrijke rol in de handhaving van het evenwicht tussen deze autoriteiten en milities. De shari'agerechtshoven handhaven ook de orde, met behulp van politietroepen die uit leden van de Hawadle clan zijn samengesteld. De Hawadle staan op gespannen voet met de Galjaal. Deze spanning is in de verslagperiode incidenteel tot uitbarsting gekomen (zie 2.4).

In de provincies *Galgadud* en *Zuid-Mudug* berust het bestuur bij de clanoudsten en de shari'agerechtshoven. De shari'agerechtshoven zijn met name effectief in het

---

¹⁹ De Hawadle is een aan de Hawiye-clanfamilie geassocieerde clan.

USC/PM = United Somali Congress/Peace Movement

²⁰ Report on Nordic fact-finding mission to Nairobi and the Middle Shabelle region of Somalia 21 February - 6 March 1999, Danish Immigration Service/Swedish Immigration Board (Copenhagen, 1999)

handhaven van de orde. De invloed van politieke facties is hier verhoudingsgewijs gering.²¹

In de provincie *Middle Shabelle* weet de lokale sterke man, Mohammed Dheere, in een straal van 100 tot 150 km. rondom de plaats Johwar de stabiliteit min of meer te bewaren (zie ook 2.4).

In de provincie *Gedo* functioneerde sinds 1997 een provinciaal bestuur dat werd beheerst door het Somali National Front (SNF). Het SNF wordt beheerst door de Darod/Marehan clan. Het SNF is verdeeld geraakt in een factie die bestaat uit Marehan oorspronkelijk afkomstig uit Gedo en een factie bestaande uit Marehan die oorspronkelijk uit Galgadud afkomstig zijn (zie 2.4). Eerstgenoemde factie domineert het noorden van Gedo, laatstgenoemde factie het zuiden. Het noordelijke kamp steunt de SRRC, het zuidelijke kamp de TNG. Deze tegenstellingen bleven oorzaak van tal van gewelddadigheden in deze provincie.

In Kismayo heerst nog altijd wanorde, ondanks de oprichting van een ‘verenigd’ bestuur (*Juba Valley Alliance* , zie ook 2.2 en 2.4). De rest van de Juba-provincies wordt beheerst door plaatselijke besturen van clanoudsten.

2.4 Veiligheidssituatie

Delen van het zuiden van Somalië bleven ook in de verslagperiode het toneel van confrontaties tussen de aan Somalische clanfamilies gelieerde facties, met name die van Hawiye en Darod, rond Kismayo. Daarnaast leidde verdeeldheid binnen clanfamilies tot gevechten tussen steeds kleinere clanfacties (met name facties van Hawiye clans of subclans in Mogadishu en Darod-clans in Kismayo). Parallel aan deze conflicten liep dikwijls de scheidslijn tussen voor- en tegenstanders van de TNG, dan wel tussen aanhangers van de TNG en van de SRRC.

Nieuw in de verslagperiode was met name de escalatie van ‘binnenlands politieke’ problemen in Puntland tot gewapende confrontaties. In deze paragraaf wordt een overzicht gegeven van de belangrijkste scheidslijnen. Er wordt niet gepretendeerd een volledig overzicht te geven van alle gewelddadige incidenten.

De indeling van Somalië naar veiligheidssituatie, zoals die in vorige ambtsberichten ook is gemaakt, is thans als volgt:

- het conflictgebied in Zuid-Somalië: Mogadishu, Kismayo, de omgeving van deze steden en de provincie Gedo;
- het onzekere deel of overgangsgebied, in Zuid-Somalië: de provincies Lower en Middle Juba en Lower en Middle Shabelle (voorzover niet in conflictgebied), alsook de eilanden voor de kust van Zuid-Somalië

---

²¹ South Mudug and Galgadud, UNDOS, Draft Preliminary Assessment Report (Nairobi, July 1999)

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

- het relatief veilige deel van Somalië: de vijf noordwestelijke provincies Awdal, Galbeed, Toghdeer, Sanaag en Sool, de noordoostelijke provincies Bari, Nugal en het noorden van Mudug (tezamen Somaliland en Puntland), het zuiden van Mudug, de centrale provincies Hiiran en Galgadud, en de zuidelijke provincies Bay en Bakool.

Het conflictgebied in Zuid-Somalië

Het conflictgebied werd gekenmerkt door hoge intensiteit en frequentie van gewapende conflicten, waarbij tal van burgerslachtoffers vielen. Deze conflicten concentreerden zich in de verslagperiode in en rond de steden Mogadishu en Kismayo en in de provincie Gedo.

Mogadishu bleef verdeeld tussen enerzijds rivaliserende factieleiders/krijgsheren, waarvan Musa Sudi Yalahow de belangrijkste is, en anderzijds de overgangsregering (TNG). In onderlinge confrontaties vielen regelmatig tientallen doden. Sub-sub-clans van de Hawiye staan hier tegenover elkaar; volgens sommige waarnemers gaat het al lang niet meer enkel om een clanconflict, maar tevens om een economische machtsstrijd tussen elites²². De TNG beheerst thans ongeveer een kwart van de stad volledig en andere delen van de stad in verschillende mate. Sinds de oprichting van een politiemacht en een leger door de TNG worden de milities van de shari'ahoven niet langer betaald door de zakenwereld in Mogadishu. Dit heeft ertoe geleid dat voormalige militieleden die geen plaats hebben gekregen in de politie of het leger, op hun beurt een veiligheidsrisico vormen. Voorts is de (onregelmatige) betaling van politie- en legerpersoneel in de verslagperiode een groot probleem geweest, met alle risico's vandien. De haven en de luchthaven bleven gesloten.

Ook *Kismayo* is onveilig gebleven. De stad is thans in handen van de *Juba Valley Alliance* (JVA), maar deze is niet in staat om de openbare orde te handhaven. Confrontaties tussen milities van verschillende Darod-clans (met name tussen Marehan- en Ogaden-clans en tussen Marehan-subclans onderling) duurden voort in en om Kismayo.

De Ogadeni zijn, zoals vaker in het verleden, verdeeld in verschillende kampen in de conflicten. Deze verdeeldheid heeft geen negatieve gevolgen voor de betrekkingen van individuele Ogadeni met de andere Darod-clans, in de zin dat Ogadeni zich niet meer in het gebied van een andere Darod clan zouden kunnen begeven (vergelijk hoofdstuk 4.2).

Binnen de Marehan bestaan verschillende, elkaar deels overlappende scheidslijnen:

- tussen subclans die oorspronkelijk afkomstig zijn uit Abu Dwaq in de provincie Galgadud (zij worden als 'nieuwkomers' of 'gasten' ofwel *galti* gezien) en

---

²² Vgl. UNCU Discussion Paper *Talking Seriously about Somalia*, 7 februari 2002: "Orthodox explanations of the civil war in Somalia overstate the influence of clan conflict and understate the economic stratification of society and the role of self-interested elites".

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

subclans die oorspronkelijk afkomstig zijn uit Gedo ('oorspronkelijken' ofwel *Asili* of *guri* genaamd); de Reer Dini behoren tot de *galti*, de Reer Hassan tot de *asili*;

- tussen aanhangers van de SRRC en van de TNG;
- tussen het noorden en het zuiden van Gedo;
- tussen individuele clanleiders; en
- tussen meer seculiere clanoudsten en meer fundamentalistische clanleden; deze scheidslijn snijdt door alle clans.

De Reer Dini, aangevoerd door kolonel Barre, hebben zich met de Habar Gedir/Ayr 'verenigd' in de JVA en steunen de TNG; hun tegenstanders de Reer Hassan, waarbij de prominente generaal Mohammed Siad Hersi Morgan zich aangesloten heeft, hebben zich gelieerd aan de SRRC. De troepen van Morgan zouden al enige tijd voorbereidingen treffen voor een offensief tegen Kismayo en mogelijk ook Brava en Merka.

Dit aanhoudende conflict tussen Marehan-facties en hun bondgenoten is te kenschetsen als een ernstig gewapend conflict, dat bijvoorbeeld gevolgen heeft voor de betrekkingen tussen de Marehan uit Galgadud en de Darod (met name Majerteen) in Puntland en daarmee de mogelijkheid voor Marehan uit Galgadud om zich in het Darod-gebied te hervestigen (vergelijk hoofdstuk 4.2).

In de provincie *Gedo* verscherpte de tegenstelling tussen rivaliserende SNF-facties, die elk een deel van de provincie domineren. Dit leidde verscheidene malen tot gewapende confrontaties. De tegenstelling tussen JVA en SRRC culmineerde onder meer in februari 2002 in gevechten bij de plaats Bardhere, waarbij tientallen slachtoffers vielen. Er zou een frontlinie zijn ontstaan op 50 kilometer ten oosten van Bardhere, waarbij troepen van kolonel Barre tegenover RRA-eenheden staan (de militaire macht van de SRRC bestaat uit de milities van de SRRC-leden; RRA-eenheden hebben hierin een belangrijk aandeel). In april 2002 vond er zware strijd plaats, met name in en rond de plaats Luuq. Ook in mei 2002 werden voortdurende gevechten gemeld, met name in het noorden van de provincie.

Voorts laaide in maart/april 2002 in de grensplaats Bula Hawa het conflict op tussen twee Darod/Marehan subclans (Reer Hassan en El Dhere), waarbij tientallen slachtoffers vielen. In mei 2002 braken weer gevechten uit in dezelfde plaats. De stad (van circa 20.000 inwoners) zou inmiddels grotendeels verlaten zijn door de burgerbevolking, die een veilig heenkomen zocht in de Keniaanse plaats Mandera, vlak over de grens.

Het overgangsgebied in Zuid-Somalië

De provincies in het overgangsgebied (Lower en Middle Juba en Lower en Middle Shabelle) hadden in de verslagperiode in verschillende mate te maken met oploeiend geweld, waarbij vele tientallen doden vielen. Deels kan dit geweld worden verklaard door dezelfde politieke en clantegenstellingen die in het

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

conflictgebied een rol spelen, deels was het geweld puur van lokale aard (bijvoorbeeld conflicten over land, water of weidegronden). Waar dit voorkwam was het geweld minder frequent en geografisch minder geconcentreerd dan in het conflictgebied. Hieronder wordt ingegaan op de veiligheidssituatie in dit gebied, voorzover bekend per provincie.

In de provincies *Lower-* en *Middle Juba* is sprake van conflicten tussen Marehan- en Ogaden-subclans, alsook tussen Marehan- en Ogaden-subclans onderling. Voor een deel gaat het hier om dezelfde scheidslijnen als die met betrekking tot Gedo zijn geschetst. Troepen van generaal Morgan voerden enkele malen strijd met die van de JVA, onder meer in augustus en oktober 2001 bij de plaatsen Jilib en Bu'aale. In *Middle Juba* zijn voorts onderlinge confrontaties gemeld van Bantu en van Shekhal.

Lower Shabelle wordt gedomineerd door Hawiye, maar hun dominante positie wordt betwist door daar woonachtige clans en minderheden, alsmede door milities van shari'ahoven. In december 2001 werd er melding gemaakt van gevechten bij de plaats Afgoi, tussen nomaden van de Hawiye/Abgal en boeren van de Digil/Gare, toen de Abgal er zochten naar weidegronden voor hun vee. Er vielen 25 doden in twee dagen. De TNG stuurde een militaire eenheid naar het gebied om de partijen te scheiden. Ook de Bimal betwist in dit gebied de dominantie van de Hawiye; een Bimal factie heeft zich aangesloten bij de SRRC (zie 2.2).

De provincie *Middle Shabelle* wordt beheerst door verschillende Hawiye-clans, waarbij conflicten tot op het sub-sub-sub-clan-niveau sluimeren en incidenteel aan de oppervlakte komen. Volgens een VN-onderzoeksmisssie is de veiligheidssituatie in deze provincie stabiel. Wel lijken veiligheidsgaranties voor VN-personeel afhankelijk te zijn van één persoon, en is de situatie voor het VN-personeel daarom kwetsbaar²³.

Er zijn in de verslagperiode geen berichten geweest van grootschalig geweld op de eilanden voor de kust van Zuid-Somalië. De oorspronkelijke bewoners, de Bajuni, een kleine en ongewapende minderheid, staan evenwel nog immer zwak ten opzichte van de overheersende Hawiye-clans, die eerder bewezen hebben niet voor geweld terug te deinzen (zie ook 3.4.1). Om die reden wordt dit gebied vooralsnog beschouwd als behorend tot het overgangsgebied.

Het relatief veilige deel van Somalië

In de verslagperiode hebben zich in *Somaliland* geen gewapende confrontaties van enige omvang voorgedaan. Deels ligt de redelijk homogene clansamenstelling van dit gebied hieraan ten grondslag. In de provincies Galbeed en Toghdeer vormen Issaq-clans de meerderheid; in de provincie Awdal de Dir (Gadabursi)²⁴, terwijl in

---

²³ UNSC, Report of the SG on the situation in Somalia, febr. 2002, p. 5. Hoewel die persoon niet met naam wordt genoemd, gaat het vermoedelijk om Mohammed Dheere, die sinds een jaar vanuit Johwar de dienst in dit gebied uitmaakt.

²⁴ UNDOS, Studies on Governance: Awdal Region, 1997

de provincies Sanaag en Sool Darod clans (Dulbahante en Warsangeli) overheersen. Het gezag van de overheid van Somaliland over deze twee oostelijke provincies is overigens beperkt. Naarmate in Somaliland de overheid sterker is geworden, is het belang van de clan als bepalende factor afgenomen. 'President' Egal is voorstander van partijvorming op basis van politieke tegenstellingen in plaats van op clanbasis, hetgeen inmiddels door aanvaarding van de Grondwet is geïnstitutionaliseerd.

De regering van Somaliland verleent prioriteit aan het handhaven van de veiligheid, zoals blijkt uit het feit dat circa 55%²⁵ van het budget wordt besteed aan politie- en veiligheidsdiensten. De kosten zijn zo hoog doordat grote aantallen ex-militieleden en -overheidssoldaten in dienst worden gehouden, in afwachting van het vinden van ander werk. De politie in Somaliland slaagt erin de openbare orde te handhaven, hetgeen niet wil zeggen dat er geen mensenrechtenschendingen zouden voorkomen. Op eventuele mensenrechtenschendingen wordt ingegaan in hoofdstuk drie van dit ambtsbericht.

Een illustratie van de groeiende effectiviteit van de overheid is bijvoorbeeld de toename van het aantal strafzaken bij de rechtbanken in Somaliland. Volgens een VN-rapport uit 1999 is dit niet zozeer het gevolg van een stijgende criminaliteit, maar een indicator van groeiend vertrouwen van de bevolking in het rechtssysteem en een effectiever opererende politie²⁶.

De redelijk stabiele politieke situatie in *Puntland* van de afgelopen jaren is fors onder druk komen te staan met het aflopen van de overgangstermijn van deze autonome regio in juni 2001. Zoals reeds gesteld in 2.2 leidde dit tot de afzetting van 'president' Yusuf, begin augustus 2001. Hierbij vonden met name in Bosasso gewapende confrontaties plaats tussen milities van Yusuf en diens rivaal Haji Nur, waarbij voorzover bekend circa 20 doden en 60 gewonden vielen. Op 6 augustus 2001 trok Yusuf zich terug uit Bosasso en verplaatste hij zich naar Galcayo (in het oorspronkelijke woongebied van zijn subclan Omer Mohamud/ Majerteen). Onderweg werden bij een demonstratie tegen Yusuf in de plaats Gardo nog drie burgers gedood en tien gewond door zijn militie.

Drie maanden later, in november 2001, laaiden de gevechten, ditmaal tussen Yusuf en de inmiddels gekozen nieuwe 'president', Ali Jama, weer op. Op 21 november 2001 vielen bij gevechten in de stad Garowe twaalf doden en 40-100 gewonden en slaagde Yusuf erin om de stad te veroveren. Het is niet bekend is hoeveel burgers onder de slachtoffers waren. Ali Jama trok zich vervolgens terug naar Bosasso. Sindsdien trachtten de clanoudsten in Puntland het conflict vreedzaam op te lossen, doch zonder duurzaam resultaat. Niettemin keerden inwoners van Garowe die tijdens de gevechten de stad hadden verlaten, begin december 2001 weer terug naar

---

²⁵ UNDP, Human Development Report Somalia, 2001, p. 55

²⁶ UNDOS, Assessment of the Judiciary System of Somaliland, 1999, p. 4

huis²⁷. Er ontstond een de facto tweedeling, waarbij de grens net boven de plaats Garowe liep.

Begin mei 2002 zette Yusuf de tegenaanval in. Zonder veel geweld wist hij op 8 mei Bosasso in te nemen en Ali Jama te verdrijven. Naar schatting vielen bij gevechten, die slechts een uur duurden, tien doden en 15 gewonden. Op gezag van Yusuf werden de ter plekke aanwezige NGO's gesommeerd te vertrekken. Op 22 mei liet hij weten dat de veiligheidssituatie zodanig was verbeterd dat deze organisaties konden terugkeren. Verslagen milities van Ali Jama zouden het gebied rondom Bosasso echter nog onveilig maken door geld afhandig te maken van handelaren en gewone reizigers. Verwacht wordt dat Yusuf zal ingrijpen om hier een einde aan te maken.

Sindsdien zijn er geen berichten geweest van gewelddadigheden, maar de situatie kan allerminst stabiel genoemd worden. Yusuf oefent weliswaar effectieve controle uit over Bosasso en Galcayo, maar dit kan niet gezegd worden van de rurale gebieden, van de stad Gardo en wellicht ook niet van de stad Garowe. Deze effectieve controle houdt in dat in de steden Bosasso en Galcayo het woord van Yusuf wet is, dat zijn milite de macht in handen heeft en dat deze milite niet uitgedaagd wordt door anderen. In Garowe is een voormalig minister onder Yusuf de sterke man, maar niet duidelijk is waar diens loyaliteit ligt. In de rurale gebieden van Puntland is de macht in handen van lokale leiders: op veel plaatsen de traditionele clanoudsten, maar op andere plaatsen personen die door waarnemers als 'bandieten' worden gekenschetst.

In het gebied tussen Johwar in de provincie Middle Shabelle en Beled Weyn in de provincie *Hiiran* bestaat een oud conflict tussen Hawadle- en Galjaal-clans. De Hawadle steunen thans de TNG, terwijl de Galjaal door krijgsheer Aidid werden aangezet om de Hawadle aan te vallen²⁸. De plaats Beled Weyn is verdeeld tussen beide clans: de Hawadle aan de oostkant van de rivier, de Galjaal aan de westkant. De spanning tussen deze clans is in de verslagperiode niet verdwenen. Zo deed zich er in maart 2002 een incident voor, toen de president van de TNG een bezoek aan de stad wilde brengen. De Galjaal maakten met militair vertoon duidelijk dat hij er niet welkom was. Na uitvoerige onderhandelingen werd het bezoek afgeblazen. Er vonden echter geen grootschalige geweldsuitbarstingen plaats.

Al met al kan *Hiiran* nog immer tot het relatief veilige gebied gerekend worden, daar de intensiteit van het conflict in het hogergenoemde deel van deze provincie in de verslagperiode beperkt is gebleven en in de rest van *Hiiran* geen gewelddadige incidenten zijn gemeld.

In de verslagperiode deden zich in *Mudug* en *Galgaduud* incidenteel lokale conflicten voor. Zo werd in januari 2002 melding gemaakt van clangevechten

---

²⁷ IRIN: Residents returning to Garowe, 2.12.01

²⁸ Ken Menkhaus: Somalia, a situation analysis, november 2000

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

tussen Habar Gedir/Sa'ad en Dir in het dorp Afbarwaqo, 200 kilometer ten oosten van Galcayo, waarbij zo'n 40 doden zouden zijn gevallen. Het betrof een lokaal conflict over schaarse hulpbronnen dat na bemiddeling van clanoudsten werd bijgelegd. In maart 2002 vielen negen doden bij clangevechten in de buurt van de plaats Haradere in Mudug.

De provincies *Bay* en *Bakool* maken deel uit van het traditionele woongebied van de Rahanweyn clanfamilie. Ook Bantu gemeenschappen verblijven van oudsher in Bay en Bakool, evenals leden van andere minderheidsgroepen (zoals zuidelijke Midgan, Ashraf) en al dan niet tot Rahanweyn geassimileerde Hawiye subclans. In deze provincies heeft gedurende de verslagperiode, en in feite sinds de verdrijving van de troepen van Aidid uit Baidoa in juni 1999 door het RRA (zie 2.1.2), een relatief stabiele situatie bestaan. Hoewel er nog incidenten voorkomen, oefent het RRA duidelijk de controle uit over het grondgebied. De aanzienlijke militaire macht van het RRA speelt hierbij een rol. Incidenten lijken vooral van lokale aard, zoals een gevecht over een kamelendiefstal in mei 2001, waarbij zeven doden vielen.

De verdeeldheid binnen de Rahanweyn over deelname aan de TNG, waarvan in het begin van het Arta-proces sprake was, lijkt in de verslagperiode beslecht in het voordeel van de 'harde lijn' (anti-TNG). Dit ging gepaard met enkele confrontaties en met arrestatie en detentie van TNG-aanhangers (zie 3.3.6). Het RRA maakt thans een belangrijk deel uit van de SRRC. De houding ten aanzien van de TNG werd geïllustreerd in een incident in januari 2001, toen de voorzitter van de TNA en de minister van Onderwijs van de TNG een bezoek brachten aan Baidoa. Hun konvooi werd aangevallen door RRA-milities, waarbij negen doden vielen. De twee wisten te voet te ontkomen en bereikten later veilig Mogadishu.

In de maanden na de vorming van de 'South-West State' (zie 2.3) kwam evenwel een nieuwe tegenstelling aan het licht, te weten tussen de leider van het RRA, Shatiguduud, en zijn beide plaatsvervangers. Op 1 en 4 juli 2002 kwam deze spanning tot gewelddadige uitbarstingen in Baidoa, waarbij 27 doden vielen na gevechten tussen getrouwen van beide kampen. Ofschoon bemiddeling werd opgestart om de spanning te verminderen, is de uitkomst ervan nog onduidelijk.

De controle over het grondgebied door het RRA wil dus niet zeggen dat er in dat gebied geen mensenrechtenschendingen voorkomen. Ondanks gewelddadige incidenten kan worden gesteld dat frequent grootschalig en willekeurig geweld achterwege bleef. Ook hogergenoemde VN-missie constateerde de trend van verbetering van de veiligheidssituatie in Bay en Bakool; volgens deze missie bieden de RRA-autoriteiten in Baidoa geloofwaardige veiligheidsgaranties voor VN-personeel²⁹.

De betrokkenheid van Ethiopië en Eritrea

---

²⁹ UNSC, Report of the SG on the Situation in Somalia, febr. 2002

Sinds februari 1999 leken Ethiopië en Eritrea verwickeld in een 'proxy-oorlog' in Somalië waarbij zij elk bepaalde strijdende facties steunden (met wapens en/of troepen) als onderdeel van de eigen bredere strijd om regionale invloed en bondgenoten. Met de sluiting van de staakt-het-vuren overeenkomst tussen Ethiopië en Eritrea in juni 2000 en het vredesakkoord in december 2000 is een einde gekomen aan deze 'proxy-oorlog'. Er zijn thans geen harde aanwijzingen voor Eritrese inmenging in Somalië. Voor Ethiopië kan dit niet gesteld worden.

Al voordat de oorlog tussen Ethiopië en Eritrea uitbrak (mei 1998) waren er berichten van Ethiopische acties in Somalië.³⁰ De geschiedenis van de betrekkingen tussen Ethiopië en Somalië wordt gekenmerkt door 'wantrouwen, vijandelijkheid en oorlog'.³¹ Tegen deze achtergrond kwam de (huidige) Ethiopische premier, Meles Zenawi, in 1991 aan de macht, terwijl tegelijkertijd de Somalische staat uiteenviel. Aanvankelijke Ethiopische steun aan vredesinitiatieven in Somalië maakte spoedig plaats voor een meer op eigenbelang gericht beleid. Dit behelsde in het bijzonder het in bedwang houden van islamitisch-fundamentalistische groepen (waaronder *Al Ittehad al Islamiya*) en Ethiopische rebellengroepen in Somalië (waaronder het *Oromo Liberation Front* en het *Ogaden National Liberation Front*) in het gebied in Somalië grenzend aan de Ethiopische regio Somali en het Ogaden-gebied. Evenals vorige regimes, koos de regering van Zenawi meer en meer voor de militaire optie. Tot op de dag van vandaag heeft Ethiopië een sterke militaire aanwezigheid aan haar grens.

Naast beheersing van de oostgrens, beschouwt Ethiopië ook toegang tot zeehavens als een cruciaal belang. Naarmate de Ethiopische relatie met Eritrea respectievelijk Djibouti verslechterde, nam het belang van de havens in Somalië voor Ethiopië toe. Dit alles maakte dat Ethiopië baat ziet bij een relatief zwak c.q. een verdeeld Somalië. Dat stelt de Ethiopische regering immers in staat die krachten te ondersteunen die het eigenbelang het beste dienen.

Ethiopië heeft Abdiqasims regering niet formeel erkend; men ziet de TNG als één van de partijen in Somalië. Ethiopische steun lijkt met name uit te gaan naar die partijen, die instrumenteel kunnen zijn in het tegengaan van islamitisch fundamentalisme. Bij de aanval van de afgezette 'president' van Puntland, Abdullahi Yusuf, op Garowe in november 2001 (zie 2.2) werd hij volgens diverse bronnen gesteund door een duizendtal Ethiopische troepen, die erop uit zouden zijn geweest om *Al Ittehad* uit Puntland te verdrijven. In het kader van de 'oorlog tegen het terrorisme' lijkt Ethiopië zich sinds 11 september 2001 meer te veroorloven. De Ethiopische autoriteiten ontkenden overigens elke betrokkenheid. Het land sloot zich aan bij de IGAD-resolutie van januari 2002 (zie 2.2).

---

³⁰ EIU, *Country Report Somalia*, 1st and 2nd quarter 1998

³¹ IRIN: *Ethiopia-Somalia, an uneasy relationship*, jan. 2001

2.5 Sociaal-economische situatie³²

Volgens de internationale maatlat voor sociale ontwikkeling, de UNDP Human Development Index, is de bevolking van Somalië een van de armste ter wereld³³. Dit is grotendeels te wijten aan de burgeroorlog en het ontbreken van een centrale overheid gedurende de afgelopen tien jaar. Sociale voorzieningen als onderwijs en gezondheidszorg werden zeker in het zuiden vrijwel weggevaagd³⁴, terwijl de productieve sectoren (voornamelijk veeteelt en landbouw) zwaar hebben geleden. De armoede werd vervolgens weer oorzaak van conflicten, bijvoorbeeld doordat jongeren bij gebrek aan werk of opleidingsmogelijkheden geen andere keuze zagen dan zich aan te sluiten bij de milities. Ook leidden de armoede (en met name het gebrek aan onderwijs voor de kinderen) en de conflicten tot een grote uittocht van met name de beter opgeleide Somaliërs (tussen de 15 en 20% van de vooroorlogse bevolking van Somalië zou in het buitenland verblijven). De armoede is ongelijk verdeeld: werklozen in de steden, alleenstaande vrouwen, ontheemden en leden van minderheidsgroepen hebben het meest te lijden.

Werkloosheid is nog altijd een groot probleem, verergerd door grote aantallen ontheemden en teruggekeerde vluchtelingen en door de noodzaak ex-militieleden te herintegreren, maar ook doordat Somali mannen vele beroepen niet in overeenstemming achten met hun status. Tal van beroepen zijn voorbehouden aan minderheidsgroepen (bouw, nijverheid, in zekere mate de landbouw, etc.), die hiermee in hun onderhoud voorzien. De dagelijkse consumptie van qat³⁵ heeft grote economische gevolgen: niet alleen daalt de productiviteit, ook kost de aankoop van qat een groot deel van het gezinsinkomen.

Zoals reeds gesteld bestaat er een zeer laag niveau van overheidsvoorzieningen, zoals onderwijs en gezondheidszorg. De medische voorzieningen zijn over het algemeen gebrekkig en zijn voor een groot gedeelte afhankelijk van internationale (non-gouvernementele) organisaties. Daarnaast is er een groot gebrek aan adequaat getraind medisch personeel. Oorzaken hiervan zijn dat veel artsen het land hebben verlaten en medische opleidingen vrijwel niet meer functioneren.

Door het ontbreken van een overheid ontvangt Somalië geen ontwikkelingshulp van overheid (of internationale organisatie) tot overheid. Ontwikkelingshulp levert dan

---

³² Informatie in 2.5 is grotendeels afkomstig uit: UNDP, Human Development Report Somalia 2001, en EIU, Country Reports Somalia, 2000-2001

³³ Somalië zou volgens het HDR Somalia 2001 uitkomen "near the bottom of world rankings in human development" (p. 37)

³⁴ In vele gebieden zijn inmiddels weer lagere scholen opgericht met hulp van niet-gouvernementele organisaties en internationale organisaties als UNESCO. In september 1998 opende in Somaliland de eerste universiteit, de Amoud University, zijn deuren.

³⁵ Qat (of 'khatt') is een milde drug. Het kauwen van verse qat-blaadjes is traditioneel onder Somalische mannen. In de afgelopen jaren is het gebruik in sommige delen van het land (onder andere Somaliland) echter aanzienlijk toegenomen. Grote hoeveelheden worden ingevoerd uit Ethiopië en Kenia.

ook, vergeleken met andere landen, nog slechts een geringe bijdrage aan de Somalische economie, nadat Somalië in de jaren tachtig behoorde tot de grootste ontvangers van ontwikkelingshulp per hoofd van de bevolking in de wereld. In het noorden beginnen Somaliland en Puntland wederopbouwhulp te ontvangen, veelal via particuliere en VN-kanalen. In het zuiden wordt voornamelijk noodhulp verleend, in geval van droogte of overstromingen en aan ontheemden als gevolg van de burgeroorlog. Nederland besteedde in 2001 USD 3,2 miljoen in Somalië, verdeeld over wederopbouwhulp en noodhulp, en was daarmee de op vijf na grootste donor.

Recente economische ontwikkelingen

De laatste jaren doet zich in bepaalde regio's en onder bepaalde bevolkingsgroepen wel degelijk weer enige economische ontwikkeling voor, met name in de handel en de overige dienstensector, die vooral baat blijken te hebben bij de afwezigheid van belastingen (dan wel in het geval van Somaliland en Puntland, het lage niveau van belastingen) en overheidsregels. De handel via de havens van Berbera en Bosasso is gegroeid, mede doordat Ethiopië een deel van zijn in- en uitvoer naar deze havens heeft verlegd nu de haven van Assab als gevolg van het conflict met Eritrea voor Ethiopië gesloten is. In Somaliland wordt infrastructuur herbouwd met geld uit belastingen (met name in- en uitvoerheffingen), maar ook met particulier geld uit de diaspora. Er is een aantal Somaliërs uit de diaspora teruggekomen. Het per capita inkomen en de inschrijvingspercentages aan lagere scholen zijn in de afgelopen jaren gestegen. De afgenomen intensiteit en frequentie van gewapende conflicten, en de daaraan gelieerde afname van massale migratiestromen, hebben eveneens een positief effect op de economische situatie³⁶.

Tegenover deze positieve ontwikkelingen staat een aantal recente ontwikkelingen die de economische situatie negatief hebben beïnvloed.

In de eerste plaats het in september 2000 door Saoedi-Arabië ingestelde invoerverbod van vee, wegens de melding in dat land van een aantal gevallen van *Rift Valley fever*. Andere Golfstaten volgden dit voorbeeld. Dit verbod is ingrijpender dan dat in 1999, omdat het alle soorten vee betreft en van toepassing is op alle belangrijke exportlanden in de Hoorn. De economische gevolgen van dit invoerverbod zijn vooral in Somaliland en Puntland aanzienlijk, omdat daarmee de belangrijkste bron van inkomsten wegvalt. Inmiddels hebben alleen de Verenigde Arabische Emiraten het invoerverbod opgeheven; andere arabische landen handhaven het verbod vooralsnog.

Daarnaast is sprake van een devaluatie van de Somalische Shilling, doordat de TNG (dan wel de zakenwereld van Mogadishu) in de verslagperiode grote hoeveelheden nieuw gedrukte Shillings in circulatie bracht. De devaluatie van de

---

³⁶ UNDP, Human development Report Somalia, 2001, p.37

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

Shilling ten opzichte van de dollar wordt geschat op 100% over 2001. De in Somaliland gehanteerde munteenheid, de Somaliland Shilling, daalde tussen augustus en november 2001 zo'n 40% in waarde.

Voorts wordt gewezen op de negatieve gevolgen van de sluiting van het bank- en telecommunicatiebedrijf Al Barakaat, in het kader van de 'oorlog tegen het terrorisme'. Dit bedrijf droeg zorg voor de overmakingen van grote bedragen van en naar het buitenland. Volgens de Amerikaanse regering zouden er banden bestaan tussen het Somalische bedrijf Al Barakaat en de extremistische Al Qaeda-beweging. Om deze reden sloot de Amerikaanse regering de vestigingen van Al Barakaat in de VS en riep haar bondgenoten op om hetzelfde te doen. De regering van de Verenigde Arabische Emiraten, waar het hoofdkantoor van Al Barakaat gevestigd was, voldeed aan deze oproep. Gevolg van de sluiting was dat overmakingen vanuit het buitenland, waar veel Somaliërs van afhankelijk zijn³⁷, bemoeilijkt werden. De sluiting van Al Barakaat wil overigens niet zeggen dat het hele systeem van informele financiële overmakingen, *hawilaad* genaamd, is lam gelegd. Deels zijn de activiteiten overgenomen door andere bedrijven.

Ook heeft het land te maken met periodiek terugkerende droogtes. Met name in het zuiden van het land (vooral Gedo) kwamen in de verslagperiode voedselcrises voor. Vanwege de veiligheidssituatie zijn Middle en Lower Juba, Gedo, Lower Shabelle en Benadir niet of slecht bereikbaar voor humanitaire organisaties. Om de ernst van de problemen te onderstrepen, kenschetste de VN-vertegenwoordiger voor Somalië in december 2001 het land als staande 'aan de rand van een economische ineenstorting die zijn gelijke in de geschiedenis niet kent'³⁸. De zwakke groepen in de samenleving, waaronder ontheemden, worden door de economische problemen het zwaarst getroffen.

2.6 Samenvatting

De *Transitional National Government* (TNG) is er nog immer niet in geslaagd om haar gezag te vestigen over meer dan een deel van Mogadishu. De oppositie tegen de TNG, losjes verenigd in de *Somali Restoration and Reconciliation Council* (SRRC), is niet in staat gebleken een alternatief te bieden. De tegenstelling leidde op diverse plaatsen in Somalië tot gewelddadige confrontaties. Tegelijkertijd zijn beide kampen in de verslagperiode een dialoog aangegaan, waaraan de benoeming van een nieuwe premier van de TNG in november 2001 en de hernieuwde internationale aandacht voor Somalië na '11 september' een nieuwe impuls gaven. De (niet openlijke) steun van Ethiopië aan de SRRC bleek een belangrijk obstakel, ook in IGAD-kader, om tot resultaten te komen.

---

³⁷ Het jaarlijkse bedrag van overmakingen door Somaliërs uit het buitenland wordt geschat op 200-500 miljoen USD.

³⁸ Press Briefing on situation in Somalia, Randolph Kent, UN Humanitarian Coordinator, 3 december 2001

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

De regio's in Noord-Somalië die lange tijd gekenmerkt werden door relatieve stabiliteit, gingen in de verslagperiode door een periode van politieke spanning. In Somaliland bevestigde de bevolking door middel van een referendum over de nieuwe Grondwet de overgang naar een meerpartijdemocratie en de keuze voor onafhankelijkheid van de rest van Somalië. De overgangstermijn van 'president' Egal werd uiteindelijk in januari 2002 met een jaar verlengd, zij het niet zonder tegenstand van de inmiddels beter georganiseerde politieke oppositie. Somaliland houdt zich tot op heden afzijdig van de dialoog tussen TNG en SRRC.

In Puntland leidde het einde van de overgangperiode (en daarmee de expiratie van de overgangsgrondwet en de ambtstermijn van 'president' Yusuf) in juni 2001 tot een constitutionele crisis. Yusuf werd uiteindelijk vervangen maar wist door middel van geweld het grondgebied van Puntland weer onder zijn controle te krijgen. Tijdens militaire confrontaties, die plaatsvonden in augustus 2001 in Bosasso, november 2001 in Garowe en mei 2002 in Bosasso, vielen in totaal enkele tientallen doden.

Terwijl de relatieve stabiliteit in Puntland werd verstoord, werd deze in de zuidelijke provincies Bay en Bakool geconsolideerd. Het RRA oefent een ferme controle uit over dit grondgebied. Er is sprake van het begin van opbouw van een civiel bestuur. Op 1 april 2002 werd het gebied formeel uitgeroepen tot autonome regio, onder de naam *State of Southwestern Somalia*. Overigens geldt ook hier dat een doorgaans relatief stabiele veiligheidssituatie niet betekent dat er geen mensenrechtenschendingen voorkomen. Deze worden behandeld in het volgende hoofdstuk.

In de rest van Zuid- en Centraal Somalië bleef het in de verslagperiode onrustig. De steden Mogadishu en Kismayo en omliggend gebied, alsook de provincie Gedo bleven onveilig. Ook in andere delen van Zuid-Somalië (vooral in Middle en Lower Juba) kwamen gewelddadige conflicten voor, zij het in mindere mate. In Centraal Somalië waren intensiteit en frequentie van gewelddadigheden relatief gering. Deels waren deze conflicten lokaal van aard, deels lag de scheidslijn tussen TNG en SRRC eraan ten grondslag.

3 Mensenrechten

3.1 Waarborgen

Door het uiteenvallen van de Somalische staat in 1991 zijn de Grondwet en de overige nationale wetgeving, evenals Somalië's ondertekening van internationale verdragen, niet langer effectief. Hiervoor in de plaats zijn in verschillende delen van Somalië alternatieve rechtssystemen ontstaan.

In Somaliland en Puntland zijn (ontwerp-)Grondwetten aangenomen; het proces van uitwerking in lagere wetgeving is nog gaande. In andere regio's in Somalië worden verschillende rechtssystemen toegepast, gewoonlijk gebaseerd op (een combinatie van) traditioneel recht, de shari'a, wetgeving uit de periode van onafhankelijkheid vóór Siad Barre en uit de periode Barre.³⁹ Een groot probleem wordt gevormd door het ontbreken van actuele wetgeving met betrekking tot eigendom van land en gebouwen. Dit klemt temeer daar deze zaken de basis vormen voor conflicten.⁴⁰

In andere delen van Somalië functioneren nog steeds shari'ahoven. Deze hoven hebben - vergeleken met de daaraan voorafgaande periode van wetteloosheid - verbetering gebracht op het gebied van de openbare orde. Hier staat tegenover dat sommige shari'astraffen, zoals amputatie van handen in geval van diefstal, of steniging in geval van overspel, in strijd zijn met internationaal aanvaarde mensenrechten. Ook is een eerlijke procesgang niet in alle gevallen gegarandeerd⁴¹. Overigens zijn in de verslagperiode geen gevallen van amputatie of steniging bekend geworden.

In deze omstandigheden is de naleving van mensenrechten in Somalië voornamelijk afhankelijk van de relatie tussen bestuur en bevolking in het desbetreffende gebied. Onderstaand wordt voor de verschillende delen van Somalië beschreven hoe de relatie tussen bestuur en bevolking van invloed is op het gedrag van het bestuur op het gebied van de mensenrechten. Hierbij wordt met name gedoeld op (op het individu) gerichte mensenrechtenschendingen. Massale, willekeurige schendingen zijn omschreven in 2.4 (Veiligheidssituatie).

Somaliland

In Somaliland is de historische ontwikkeling van de leidende politieke beweging, de SNM, in dit verband van doorslaggevend belang. In de tijd dat de SNM zijn strijd

---

³⁹ UN/ECOSOC, Situation of Human Rights in Somalia, Report of the Special Rapporteur, Ms. Mona Rishmawi

⁴⁰ Comments on the Action Plan for Somalia adopted by the High Level Working Group on Asylum and Migration, Amnesty International (Brussel, 1 december 1999)

⁴¹ De Speciale VN-Rapporteur geeft aan dat een oordeel over het functioneren van het rechtssysteem pas mogelijk zou zijn na een zorgvuldige studie (UN/ECOSOC, 2000, par.63)

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

tegen Barre begon (eerste helft tachtiger jaren) bleek er weinig internationale steun te mobiliseren. De SNM moest zijn kracht zoeken in de eigen achterban, de bevolking van het oude Somaliland. Reeds in 1986 richtte men de Guurti, de Raad van Clanoudsten, op en integreerde deze binnen de SNM. Toen Somaliland zich in 1991 onafhankelijk verklaarde, had de SNM al tien jaar de tijd gehad om zich te wortelen in de samenleving. De Onafhankelijkheidsverklaring door vertegenwoordigers van de Issaq, Darod/Harti en Dir, versterkte het draagvlak van de SNM-regering onder de bevolking. Ook de perioden van verzet tegen de SNM-regering (1992, 1994-96) werden door soms langdurige onderhandelingen tussen de verschillende belangengroepen opgelost.

De regering van Somaliland is dan ook nauw verbonden met de eigen bevolking, zonder afhankelijk te zijn van externe krachten. Misbruik van macht door de regering zou direct tot een reactie uit die samenleving leiden. Systematische schending van mensenrechten zou door de diverse belangengroepen niet worden getolereerd⁴². De *Guurti* speelt een belangrijke en matigende rol in de vertaling van de Grondwet, die gebaseerd is op de shari'a, in lagere wetgeving.

Dit beeld is in zekere zin bevestigd door de gebeurtenissen naar aanleiding van de Arta-conferentie. Terugkerende deelnemers werden aanvankelijk gearresteerd maar, gezien de verdeeldheid onder de bevolking ten aanzien van de TNG, na korte tijd weer vrijgelaten om op die wijze politieke spanningen te verminderen.

Puntland

In Puntland is de regering voorsnog minder geworteld in de samenleving dan in Somaliland. De leidende politieke beweging, het Somali Salvation Democratic Front (SSDF), werd van oudsher gesteund door het buitenland en was (en is) meer dan het SNM gericht op het conflict in het zuiden van Somalië. Met de vorming van een regionale regering in de afgelopen twee jaar is een politiek proces van samenwerking met de verschillende belangengroepen in de eigen regio (ook de Warsangeli en Dulbahante in Sanaag en Sool, zie 2.4) ingezet. Ook in Puntland geldt dat de samenleving flagrant machtsmisbruik door de regering niet zou tolereren en een tegenreactie zou ontketenen. De poging van Abdullahi Yusuf om eigengereid zijn ambtstermijn te verlengen, in de zomer van 2001, werd ook niet geaccepteerd. Zoals in 2.2 is uiteengezet, leidde dit tot een tegenreactie van clanoudsten, die vervolgens na enkele maanden vergaderen een nieuwe 'president' benoemden. Zoals reeds gesteld, zijn de problemen evenwel nog niet opgelost. Direct na de machtsover- (dan wel terug-)name door Yusuf in mei 2002 waren er onbevestigde berichten van mensenrechtenschendingen jegens aanhangers van Ali Jama. Er zouden mensen zijn neergeschoten en voorvallen van marteling geweest. Hierover is nadien verder geen bericht meer ontvangen.

---

⁴² o.a. uit: Draft: Rebuilding from the Ruins: A Self-Portrait of Somaliland, Hargeysa, Somaliland Centre for Peace and Development/War-torn Societies Project

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

Centraal en Zuid-Somalië

In de rest van Somalië, inclusief in Mogadishu, zijn de besturen lokaal van aard en over het algemeen zwak ontwikkeld. Rechtsstatelijke waarborgen zoals die in het Westen gangbaar zijn, bestaan hier niet. Dit wil echter niet zeggen dat de besturen een autoritair dan wel totalitair bewind voeren. Traditionele vormen van overleg en consensusvorming doen hier opgeld.

In geheel Somalië zijn er geen aanwijzingen dat vervolging uitsluitend op grond van het behoren tot een bepaalde clan of minderheidsgroep voorkomt. Wel is het in conflict- en overgangsgebieden zo dat, ten tijde van een gewapend conflict tussen twee (sub)clans, leden van deze (sub)clans een risico lopen te worden gegijzeld, mishandeld of gedood, indien zij in handen vallen van de andere (sub)clan. In het eigen gebied is de (sub)clan in staat hiertegen bescherming te bieden. Minderheden, die immers geen partij zijn bij conflicten tussen clans, lopen niet het risico op een dergelijke behandeling als (vermeend) lid van de 'tegenpartij' (zie verder 3.4.1). Zij lopen, met name in de conflictgebieden, wel het risico slachtoffer te worden van oorlogsgeweld, omdat zij relatief weerloos zijn.

3.2 Toezicht

De TNG is erkend als rechtmatig vertegenwoordiger van Somalië bij de VN. Internationaal toezicht uit hoofde van de verdragen waarbij dit land partij is, wordt evenwel bemoeilijkt door het feit dat de TNG slechts een zeer klein deel van het land beheerst. Er is dan ook (nog) geen sprake van rapportage door de TNG aan de verscheidene verdragscomités. Wel is er een vorm van internationaal toezicht door middel van een Onafhankelijke Deskundige voor Somalië, die jaarlijks aan de VN-Mensenrechtencommissie rapporteert. Sinds juni 2001 is dat dr. Ghanim Alnajjar, die daarmee de vorige Deskundige, Mona Rishmawi, opvolgde.

Ook dragen rapportages van de diverse in Somalië werkzame VN-organisaties (waaronder het Bureau van de Hoge Commissaris voor Mensenrechten), het Internationale Rode Kruis (ICRC), en andere internationale NGO's (waaronder Amnesty International) bij aan het toezicht op naleving van de mensenrechten.

In Somalië is een groeiend aantal lokale mensenrechtenorganisaties actief. In Somaliland zijn dit o.a. Somaliland Horn Watch en Samatalis (een overkoepelende organisatie van mensenrechten-NGO's). In Mogadishu werken de Dr. Ismail Juma'le Human Rights Organization en het Peace and Human Rights Network, dat 21 Somalische NGO's verenigt en zich met name sterk maakt voor vredesinitiatieven en vrouwenrechten. Deze NGO's worden voorzover bekend niet in hun werk gehinderd.

3.3 Naleving en schendingen

Hieronder wordt de naleving en schending van een aantal klassieke grondrechten in de verschillende delen van Somalië behandeld, voorzover specifiek bekend.

3.3.1 Vrijheid van meningsuiting

Somaliërs zijn zeer sterk in onderlinge communicatie, zonedig buiten de media om. De orale traditie is sterk ontwikkeld; de radio is dan ook het belangrijkste medium voor massacommunicatie, maar er zijn ook vier TV-stations⁴³. Veel Somaliërs beluisteren buitenlandse zenders zoals de BBC die dagelijks een programma uitzendt in de Somalische taal. De geschreven pers bestaat voornamelijk uit kranten met een kleine oplage, die in de grotere steden verschijnen. In Mogadishu verschijnen ongeveer twintig dagbladen. Somaliland heeft twee onafhankelijke kranten plus een overheidskrant, naast een Engelstalig weekblad. Inmiddels heeft ook het internet zijn intrede gedaan in Somalië. In oktober 2000 werd in Hargeisa de eerste lokale internetprovider operationeel. Inmiddels zijn er zelfs in Mogadishu al twee internetproviders.

Volgens de Onafhankelijke Deskundige van de VN voor Somalië bestaat de vrijheid van meningsuiting in hoge mate in Mogadishu, Somaliland en Puntland. Dit laat onverlet dat er in de verslagperiode ook een aantal incidenten heeft plaatsgehadt van hinder, arrestatie en detentie van journalisten. Dit geldt voor alle delen van het land, inclusief Somaliland en Puntland.

Zo werden eind augustus 2001 twee journalisten in Puntland gearresteerd en enkele dagen vastgehouden. Zij werkten beiden voor dagbladen in Bosasso en werden beschuldigd van 'het publiceren van onjuiste informatie'. Dit betrof een artikel over een verkrachtingszaak, dat de reputatie van Puntland zou schaden. In mei 2002, na de machtsover/terugname door 'president' Yusuf werd het radio- en TV-station Somali Broadcasting Corporation in Bosasso (Puntland) gesloten, naar verluidt wegens de kritische berichtgeving over Yusuf.

3.3.2 Vrijheid van vereniging en vergadering

In het dagelijks leven wordt de vrijheid van vereniging en vergadering in het algemeen weinig in de weg gelegd. Te denken valt hierbij aan de vele 'qat'-café's,

---

⁴³ Lokale radio zenders zijn o.a: BBC Somali Service, Bosasso FM, Horn Afrik Radio, Radio Baidoa, Radio Free Somalia, Somali Television Network Radio, Voice of the Holy Koran, Voice of the People, Voice of the Republic of Somalia, Voice of the Republic of Somaliland. TV-zenders zijn: Horn Afrik, Somaliland Television, STV en TV Burco (bron: UNDP Human Development Report 2001, p. 87)

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

waar mannen zich dagelijks verzamelen om de meest uiteenlopende onderwerpen te bespreken, waaronder zeker ook politieke kwesties. Vele clans en facties hielden bijeenkomsten in de loop van het jaar, zij het in de conflict- en overgangsgebieden gewoonlijk onder strikte veiligheidsmaatregelen om zo zichzelf te beschermen. In formele zin (bijvoorbeeld met betrekking tot partijvorming) bestaat wel een aantal beperkingen van de zijde van de (lokale) autoriteiten.

In Somaliland kan tot op zekere hoogte publiekelijk oppositie worden gevoerd. In juni 2000 stemde het parlement in met een wet die de vorming van politieke partijen toestaat. De nieuwe Grondwet bevestigt de vrijheid van vereniging. Inmiddels zijn er zeven politieke partijen geregistreerd. Hoewel de 'regeringspartij' domineert, kan niet gesteld worden dat de oppositie stelselmatig gedwarsboemd wordt. Wel werden in augustus 2001 vijf traditionele leiders (sultans) gearresteerd en tien dagen vastgehouden, wegens hun vermeende oppositionele activiteiten. Ook een negental clanleiders dat onder huisarrest was gesteld wegens 'het houden van een verboden bijeenkomst' werd na twee weken met rust gelaten. De vrijlatingen werden bewerkstelligd na intensieve bemiddeling door lokale religieuze leiders en zakenmensen. Het geeft aan dat het regime open staat voor maatschappelijke druk en zich geen brute repressie permitteert.

In Puntland is de ruimte voor oppositie kleiner. Politieke partijen zijn er, zoals gesteld in 2.3, niet toegestaan. Gedurende de verslagperiode werd weliswaar een aantal vreedzame demonstraties toegestaan, maar ook is melding gemaakt van excessief politiegeweld tegen deelnemers. Zo viel er bij een demonstratie in Bosasso in februari 2001 een dode en elf gewonden door toedoen van politie en veiligheidsdiensten⁴⁴.

In de 'Grondwet' van de TNG, het *Transitional National Charter*, wordt niet gesproken over de vrijheid van vereniging en vergadering. Zoals reeds gesteld is de TNA langs clanlijnen samengesteld. In theorie bestaat er in Mogadishu een verbod op demonstraties. In de praktijk vinden ze wel plaats, zoals onder meer eind september 2001 toen massaal geprotesteerd werd tegen de VS en voor Osama bin Laden. De slechte veiligheidssituatie in Mogadishu vormt de voornaamse beperking van de vrijheid van vergadering.

Een aantal lokale NGO's functioneert in Somalië. Naast de bovengenoemde mensenrechtenorganisaties kunnen worden genoemd *Coalition for Grassroots Women Organizations*, *Somali Women's Campaign for Political Participation*, *SORA*, *Horn Relief*, *Committee of Concerned Somali*, en *Peace and Development Center*.

---

⁴⁴ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices*, 2002, p. 2

3.3.3 Vrijheid van godsdienst

De overgrote meerderheid van de Somaliërs is soennitisch moslim. Er is een sterke sociale druk om de islamitische tradities na te leven. In Somaliland en Puntland is de shari'a als basis van de (ontwerp-)Grondwet genomen. In verschillende gebieden van Somalië zijn shari'ahoven invloedrijk. In delen van Somalië komt, over regio- en clangrenzen heen, de islamitisch-fundamentalistische beweging *Al-Ittehad* voor, met name in Gedo, Galgadud en Puntland.

Er is een kleine, onopvallende christelijke gemeenschap. Mensen die openlijk verklaren geen moslim te zijn, kunnen worden lastig gevallen. De lokale traditie verbiedt zending onder moslims; dit wordt dan ook niet getolereerd. Internationale christelijke hulporganisaties kunnen in Somalië in het algemeen wel ongestoord werken.⁴⁵

3.3.4 Bewegingsvrijheid

Somaliërs kunnen in het algemeen vrij het land in en uit reizen. De staatsgrenzen worden nauwelijks gecontroleerd. Dit is overigens in lijn met een eeuwenoude nomadische traditie. Daarnaast is het ook eenvoudig om de buurlanden te bereiken door de lucht of over zee. Indien men via een luchthaven het land binnenkomt of uitreist is een paspoort of reisdocument in het algemeen nodig. De controle is evenwel op zijn best weinig complex te noemen. Vaak wordt er bij inreis een geldbedrag gevraagd.

Door het wegvallen van een centrale overheid in 1991 is er geen officieel erkende instantie meer die Somalische paspoorten uitgeeft of de geldigheidsduur ervan verlengt. Somalische paspoorten zijn in Somalië en de buurlanden op de markten te koop. Somalische paspoorten of andere reisdocumenten kunnen voorts in principe worden afgegeven door Somalische missies die reeds bestonden voor het uiteenvallen van de Somalische staat in 1991, bijvoorbeeld in Genève. Ook blijken Somaliërs paspoorten te verwerven van buurlanden Kenia, Ethiopië, Jemen en Djibouti door zich uit te geven voor staatsburgers van die landen. Nederland erkent Somalische paspoorten uitgegeven of verlengd na 31 januari 1991 niet. Ook paspoorten uitgegeven door de autoriteiten van Somaliland worden internationaal niet erkend. De TNG heeft te kennen gegeven een nieuw Somalisch paspoort te willen uitgeven, maar dit is nog niet in de praktijk gebracht.

Binnen Somalië wordt de bewegingsvrijheid niet ingeperkt door regelgeving. In de praktijk legt de veiligheidssituatie echter beperkingen op. Zo kunnen in het 'relatief

---

⁴⁵ US Department of State, Country Report on Human Rights Practices 2001, p.9 en Country Report on Religious Freedom, 2001, p. 2; UN/ECOSOC, Situation of human rights in Somalia, 1999

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

veilige deel van Somalië' (zie 2.4) Somaliërs in het algemeen vrij en veilig reizen. Er is tamelijk vrij verkeer tussen de noordoostelijke en noordwestelijke regio's, en tussen de noordoostelijke regio's en de aangrenzende regio's in het zuiden. Zo nodig zullen Somaliërs daarbij wel hun voorzorgen nemen (bepaalde plaatsen en tijden vermijden, in groepen reizen, etc.). Banditisme is niet uit te sluiten; dit treft ook vaak buitenlandse, vooral westerse reizigers en hulpverleners, die dan ook gewoonlijk onder gewapend escorte reizen.

In het overgangsgebied van Somalië en in de conflictgebieden zijn de risico's van reizen groter, met name in de buurt van steden of andere locaties waar strijd wordt geleverd. Buiten deze locaties is reizen veiliger, maar vormen banditisme, illegale wegversperringen en onverwachte incidenten risico's.

Aan leden van Bantu bevolkingsgroepen worden door de Somalische clans soms beperkingen in hun bewegingsvrijheid opgelegd (zie 3.4.1).

3.3.5 Rechtsgang

In Somalië bestaat geen uniform rechtssysteem dat het recht op een eerlijk proces overeenkomstig internationale normen kan garanderen. Met de desintegratie van de staat stortten ook het oude wettelijk kader, de rechtsspraak en het sanctiesysteem in. Verschillende gemeenschappen in Somalië passen thans verschillende regels toe. Deze regels berusten op traditioneel recht, gewoonterecht, de shari'a, de wetgeving uit de periode van onafhankelijkheid vóór Siad Barre of die uit de periode Barre, of een combinatie van deze systemen. Over het algemeen is in die gebieden waar het bestuur verder is ontwikkeld, de rechtsgang formeler geïnstitutionaliseerd. Dit laat onverlet dat zelfs in Somaliland de kwaliteit van de rechtsgang (naar internationale maatstaven) zwak is.

De eerste Somalische wetten na de onafhankelijkheid werden opgesteld met behulp van VN-deskundigen uit verschillende landen (Egypte, Pakistan, India en Italië), met als resultaat dat het Somalische recht een mengsel vormde van verschillende systemen. Er waren in die tijd geen shari'agerechtshoven, en de rechterlijke macht was grotendeels onafhankelijk. Vóór en in de eerste jaren na de onafhankelijkheid nam de invloed van het traditionele clansysteem van conflictoplossing (materiële compensatie voor misdaden, het betalen van de zogenaamde *diya*, tussen de betrokken clangroepen, zie voetnoot 9) af. In de latere jaren van Barre werd, met de afname van het vertrouwen in het moderne juridische systeem en de opkomst van het clandenken, het traditionele systeem weer in toenemende mate toegepast als een efficiënte manier van conflictoplossing. Ook de toepassing van shari'arecht kwam op. Als gevolg van deze complexe historie hebben vele Somaliërs weinig vertrouwen in moderne rechtsspraak. De naleving van de wetten wordt in de meeste gebieden afgedwongen door de clanoudsten, de clanmilities, en/of de shari'amilities.

In 2.4 is reeds ingegaan op het geldende rechtsstelsel in de diverse regio's van Somalië. Hierbij kan nog worden opgemerkt dat in gebieden waar traditioneel gewoonterecht, shari'arecht of een combinatie van beide wordt gebruikt, geen recht op beroep bestaat, noch het recht zich te laten vertegenwoordigen door een advocaat.⁴⁶ In het algemeen kan voorts worden gesteld dat de rechtsgang in alle regio's van het land in de praktijk wordt gehinderd door gebrekkige infrastructuur, onvoldoende getrainde (en betaalde) rechters en rechtbankpersoneel, corruptie en beïnvloeding, en andere beperkingen.

3.3.6 Arrestaties en detenties

Ontvoering en gijzeling komen in de conflict- en overgangsgebieden van Somalië nog steeds regelmatig voor, zonder dat hierover bijzonderheden naar buiten komen. Bij gebrek aan geldende wetgeving met bijbehorende waarborgen zijn 'arrestaties' overigens per definitie willekeurig. Hieronder wordt met name ingegaan op politiek gemotiveerde arrestaties.

In Somaliland werd eind juli 1999 de noodwet geschrapt, die de basis vormde van de speciale veiligheidscomité's. Deze comité's konden opdracht geven tot een arrestatie zonder arrestatiebevel en personen veroordelen zonder proces. Dit wil evenwel niet zeggen dat willekeurige arrestaties niet meer voorkomen. Met name op het punt van deelname aan de TNG hebben de Somalilandse autoriteiten zich aanvankelijk tamelijk intolerant getoond. Uiteindelijk bleek de reactie van de autoriteiten tamelijk mild. Diverse deelnemers aan de Arta-conferentie werden bij terugkeer in Somaliland gearresteerd en korte tijd vastgehouden. De geldende habeas corpus-wetgeving werd (tijdelijk) opgeschort. In de verslagperiode werd een aantal politieke tegenstanders gedurende korte tijd vastgehouden, waaronder de in 2.2 genoemde sultans. Ook de vooraanstaande opposant Suleiman Gaal werd in mei 2001 twee weken vastgehouden.

Evenals in Somaliland werd in Puntland de politie het bevel gegeven om terugkerende deelnemers aan de Arta-vredesconferentie te arresteren. Zo werden in februari 2001 in Bosasso 15 clanoudsten zonder aanklacht gearresteerd en zonder proces tot zes maanden gevangenisstraf veroordeeld⁴⁷. Een week later werden de veroordeelden evenwel onvoorwaardelijk vrijgelaten, na protesten van aanhangers. Een van de betrokkenen verklaarde niet slecht behandeld te zijn⁴⁸.

In de door het RRA gecontroleerde provincies Bay en Bakool speelde dezelfde verdeeldheid tussen voor- en tegenstanders van de TNG. Het pleit lijkt inmiddels

---

⁴⁶ US Department of State: Somalia Country Report on Human Rights Practices, 2002, p.6

⁴⁷ Amnesty International, afdeling vluchtelingen, in een brief aan de Tweede Kamer d.d. maart 2001

⁴⁸ IRIN, Bosaso elders released, 22 februari 2001

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

beslecht in het voordeel van het anti-TNG kamp. In maart en september 2001 werd een aantal clanoudsten gearresteerd die voor de TNG waren, op beschuldiging van het zaaien van tweedracht binnen de Rahanweyn-clanfamilie. Niet bekend is of ze thans nog vast zitten.

3.3.7 Mishandeling en foltering

Er zijn geen berichten bekend van foltering, bijvoorbeeld door factieleiders of milities in het overgangs- of conflictgebied. Niet uitgesloten kan worden dat voorvallen niet naar buiten zijn gekomen. Wel maakte geweld in de diverse gewapende conflicten honderden willekeurige slachtoffers, zowel doden als gewonden. Vooral burgers en in het bijzonder kinderen, vrouwen, ouderen en leden van minderheidsgroepen werden getroffen. Ook banditisme maakte, met name in het overgangs- en conflictgebied, slachtoffers. Sommige straffen opgelegd door de shari'ahoven zijn in strijd met internationaal aanvaarde mensenrechten (amputatie van ledematen, steniging).

Het in Somalië wijdverbreide gebruik van vrouwenbesnijdenis (FGM) wordt behandeld in 3.4.4.

De omstandigheden in de gevangnissen variëren per regio, maar zijn over het algemeen slecht⁴⁹.

3.3.8 Verdwijningen

Er zijn dezerzijds geen berichten bekend van politieke verdwijningen. Overigens zouden in de overgangs- en conflictgebieden dergelijke verdwijningen gemakkelijk voor de buitenwacht (media, non-gouvernementele organisaties) te verbergen zijn geweest. In het relatief veilige gebied zouden dergelijke verdwijningen naar verwachting niet ongemerkt kunnen plaatsvinden.

3.3.9 Buitengerechtelijke executies en moorden

Bij de verschillende gewapende conflicten zijn in het afgelopen jaar honderden slachtoffers gevallen, in meerderheid burgers. Voor de duidelijkheid: het betreft hier naast buitengerechtelijke executies met name willekeurige slachtoffers van geweld tussen diverse facties en milities. Het onderscheid is echter, bij gebrek aan exact feitenmateriaal, moeilijk aan te geven (nog afgezien van de vraag wat in de Somalische context 'gerechtelijk' is). Ook onder (internationale) hulpverleners

---

⁴⁹ UN/Ecosoc, Report of the Independent Expert, januari 2002; en OHCHR: A mission Report on the Prison Conditions in Puntland, juni 2001

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

vielen weer enkele dodelijke slachtoffers. Er bestaan in de verslagperiode geen berichten van politiek gemotiveerde moorden.

3.3.10 Doodstraf

De doodstraf wordt door plaatselijke autoriteiten in Centraal en Zuid-Somalië regelmatig uitgesproken en in een beperkt aantal gevallen ook uitgevoerd. Zo werd bijvoorbeeld in juli 2001 een militielid door de RRA-autoriteiten geëxecuteerd wegens moord. Het traditionele recht kent de doodstraf voor moord als de familie of de clan van het slachtoffer niet tot overeenstemming komt met de familie of de clan van de dader over de compensatieregeling. Ook de shari'ahoven kennen de doodstraf (bijvoorbeeld steniging in geval van overspel). De wet in Somaliland kent de doodstraf voor moord. De voltrekking ervan wordt evenwel doorgaans afgewend door betaling van compensatie (diya). Ook in Puntland bestaat de mogelijkheid van de doodstraf, maar er zijn geen gevallen bekend van tenuitvoerlegging.

3.4 Positie van specifieke groepen

In de volgende paragrafen wordt ingegaan op de positie van een aantal specifieke groepen, achtereenvolgens van minderheden; bepaalde, aan clans gerelateerde groepen; vrouwen; en minderjarigen. Tot slot volgen enkele opmerkingen over gedwongen rekrutering.

3.4.1 Minderheden⁵⁰

In deze paragraaf wordt eerst ingegaan op de positie van de niet-Somali minderheden in het algemeen. Hierna wordt in het bijzonder ingegaan op de belangrijkste groepen, te weten de Bantu, Benadiri, Bajuni, de beroepskasten (Midgan, Tumul en Yibir ofwel Gaboye), en Eyle.

Hoewel de Somalische cultuur veelal als homogeen wordt beschouwd, geldt dit in feite alleen voor de dominante Somali cultuur van de nomadische Darod-, Hawiye-, Issaq en Dir-clanfamilies. Onder de vermeende homogeniteit schuilt een aanzienlijke bevolking van landbouwende Somali clanfamilies en van niet-Somali minderheden. De van de landbouw levende Somali clanfamilies Rahanweyn en Digil worden door de nomadische Somali clanfamilies als minder 'nobel' beschouwd. Nog lager is de status van de niet-Somali minderheden, die naar schatting 2 tot 15% van de Somalische bevolking uitmaken.⁵¹ De niet-Somali

---

⁵⁰ Grotendeels gebaseerd op: Report on Minority Groups in Somalia; zie verder specifieke verwijzingen. Minderheden zijn gedefinieerd in 2.1.1.

⁵¹ De CIA, in zijn World Factbook 1999, schat 15%; de Library of Congress (US) schat minder dan 2%.

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

minderheden kennen geen clanstructuur dan wel een clanstructuur die veel minder uitgesproken is dan die van de nomadische Somali clanfamilies. Om die reden worden de minderheden ook wel 'clanlozen' genoemd. Traditioneel vielen deze minderheden buiten de Somali (clan)wet, waardoor zij geen bescherming genoten tenzij een Somali clan had geaccepteerd hen te beschermen. Verschillende vormen van affiliatie en integratie van minderheden met Somali clans kwamen voor, en konden leiden tot bescherming van de minderheid door de clan. Huwelijken van Somali met leden van minderheidsgroepen zijn traditioneel niet toegestaan (ofschoon in de praktijk er wel voorbeelden van bekend zijn). In het algemeen hadden de minderheden zwaar te lijden onder de gewapende conflicten, daar zij ongewapend waren en door hun beroepen veelal over enige financiële middelen beschikten. Zij waren gemakkelijke slachtoffers van roof, plundering en moord door milities.

Vele leden van de minderheidsgroepen in het zuiden zijn in de loop van de burgeroorlog gevlucht, met name naar Kenia en westerse landen, maar ook naar Somaliland en Puntland. Het voortbestaan van een aantal minderheden in Zuid-Somalië als groep met hun specifieke cultuur zou op het spel staan.⁵² Volgens sommigen heeft zich in de jaren '90 de laatste fase afgespeeld van een proces van verdrijving van minderheden van hun grondgebied door de Somali clans, dat al veel eerder was begonnen.

In het conflictgebied is de positie van minderheden nog als slecht te kenmerken. Voor de leden van de minderheden geldt in dit gebied nog steeds dat zij, eerder dan de Somali, slachtoffer kunnen worden van intimidatie en misbruik door gewapende leden van de milities. Niettegenstaande deze onveiligheid is het niet zo dat alle personen die tot een bepaalde minderheidsgroep behoren voor (op de persoon gerichte) vervolging hebben te vrezen wegens het behoren tot die minderheid. Zoals uit het onderstaande moge blijken, is voorts differentiatie per minderheid geboden. De situatie is niet voor alle minderheden hetzelfde.

Wat de positie van minderheden in het relatief veilige deel van Somalië betreft, wordt verwezen naar paragraaf 4.2.

Het is niet exact bekend hoeveel en welke minderheden in Somalië bestaan (hebben). Hieronder volgt voor een aantal belangrijke minderheden - achtereenvolgens de Bantu, Benadiri (of Reer Hamar), Bajuni, de beroepskasten (Midgan, Tumul en Yiber ofwel Gaboye), en de Eyle - een korte beschrijving van hun kenmerken en van hun huidige woonplaatsen in Somalië.

---

⁵² Minority children of Somalia, in: War: The Impact on Minority and Indigenous Children, Minority Rights Group International (1997)

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

Bantu

De Bantu⁵³ bevolkingsgroepen stammen af van de oorspronkelijke bevolking van Zuid-Somalië en van bevrijde Bantu slaven uit latere perioden. De meeste Bantu zijn geassimileerd in lokale Somali clans (met name Rahanweyn) of hebben zich als beschermelingen bij hen aangesloten.⁵⁴ Huwelijken met Somali zijn echter zeldzaam. Zij wonen langs de oevers van de twee rivieren (Juba en Shabelle), het gebied tussen de rivieren en langs de kust. Afhankelijk van hun woonplaats spreken zij het (Somali) dialect van de Rahanweyn of het (Somali) dialect van de Benadiri, naast wellicht een Bantu-taal. Zij zijn veelal landbouwers, maar ook zijn er verstedelijkte groepen met een veelheid aan beroepen (bouw, kleinbedrijf). De Bantu (evenals de Rahanweyn en de Digil) hebben geleden onder het bewind Barre, door de nationalisatie van hun landbouwgronden en door plunderingen ten tijde van de verdrijving van Barre. Vele Bantu zijn gevlucht, veelal binnenlands. In dit verband kan worden vermeld dat de Amerikaanse regering een groep van 10.000 tot 12.000 Bantu vluchtelingen in aanmerking brengt voor hervestiging in de VS.

De beschrijving van de situatie van de Bantu in Lower Shabelle van eind 1997 geldt grotendeels nog steeds en voor geheel zuid-Somalië: de Bantu maken een groot deel uit van de bevolking van dit gebied. Hun economische rol wordt niet erkend. Segregatie wordt nog sterk doorgevoerd door etnische Somali. Deze discriminatie is meer feitelijk dan formeel: er zijn geen wetten die de Bantu verbieden bepaalde beroepen uit te oefenen, markten te bezoeken, scholen te bezoeken, etc., maar deze handelingen worden sociaal onaanvaardbaar geacht. Een verandering in positieve zin is dat de Bantu in Arta, als een van de minderheden, voor de eerste maal in hun geschiedenis een vorm van politieke vertegenwoordiging hebben gekregen, met zes zetels in de TNA. Hierbij kan wel worden aangetekend dat deze zes zetels (2,5 % van alle zetels) volgens de Bantu zelf niet in verhouding staan tot de grootte van de groep (volgens één schatting zelfs 20-25% van de bevolking).

De Onafhankelijke Deskundige van de VN voor Somalië beschrijft de situatie van de Bantu in de provincie Hiiran als volgt. De landbouwende Bantu-gemeenschap is deels in hun woongebied gebleven. Tijdens de burgeroorlog (1991-92) zijn zij systematisch van hun land verdreven in de richting van de rivier, waardoor zij nu zo dicht langs de rivier wonen dat zij bij overstromingen de eerste slachtoffers zijn. Soms worden zij gedwongen tot dwangarbeid op de grote plantagebedrijven of in de steden. Ook worden zij beperkt in hun bewegingsvrijheid: Bantu in de provincie Hiiran hebben toestemming nodig om naar Beled Weyn te gaan; zij hebben hun eigen markt en mogen zich niet mengen onder de rest van de bevolking. Zij hebben minder toegang tot onderwijs dan de Somali.⁵⁵

---

⁵³ Andere benamingen zijn: jar(e)er, habash, shanqila, adoon, gosha, mushunguli, dalgolet, molema, mlima, watoro, oji; zie: Report on Minority Groups, p.31, 32

⁵⁴ UNDOS, Lower Shabelle Region, Study on Governance (Nairobi, November 1997), p. 3, 14 e.v.; en Minority Rights Group International, Minority children of Somalia,

⁵⁵ UN/ECOSOC, Situation of human rights in Somalia, 1999; in haar rapport van 2000 stelt de Onafhankelijke Deskundige dat de situatie terzake onveranderd is gebleven

Een aantal Bantu (naar schatting enkele duizenden) is gevlucht naar Somaliland en Puntland. Een beschrijving van hun positie in deze relatief veilige gebieden is opgenomen in hoofdstuk 4.2.

Benadiri

Sinds de negende eeuw vestigden zich in de steden Mogadishu, Merka en Brava aan de kust mensen van o.a. Perzische, Indiase, Arabische en later Portugese afkomst. Zij mengden zich in verschillende mate met de oorspronkelijke bevolking en met latere nieuwkomers. Tegenwoordig worden ze gewoonlijk aangeduid als Benadiri. Deze term is afgeleid van Benadir, de naam van de administratieve eenheid Groot-Mogadishu, en is dus oorspronkelijk een geografische aanduiding en geen etnische. De term *Benadiri* werd niet als zodanig gebruikt vóór de burgeroorlog en correspondeert niet met enige goed gedefinieerde sociologische of etnische realiteit.

Ook de term Reer Hamar is oorspronkelijk een geografische aanduiding, namelijk van de bevolking van Hamar (de naam van een wijk in Mogadishu, ook wel gebruikt voor heel Mogadishu). De term Reer Hamar wordt tegenwoordig zowel in enge als in brede zin gebruikt. In enge zin doelt de term op de Benadiri die in Mogadishu wonen of uit Mogadishu afkomstig zijn. In brede zin wordt de term Reer Hamar gebruikt als synoniem voor de Benadiri. In dit ambtsbericht wordt Reer Hamar in brede zin gebruikt; uit oogpunt van consistentie wordt echter bij voorkeur de term 'Benadiri' gebruikt. Er zijn overigens geen aanwijzingen dat de situatie van de Reer Hamar (in enge zin gebruikt) op het gebied van mensenrechten of veiligheid afwijkt van de situatie van andere Benadiri.

Ook de term Reer Brava is oorspronkelijk een geografische aanduiding, namelijk van de bevolking van Brava. De term Reer Brava wordt tegenwoordig gebruikt om de Benadiri die in Brava wonen of uit Brava afkomstig zijn aan te duiden.

De Benadiri hechten in het algemeen minder belang aan hun genealogische afstamming dan de Somali clans; desondanks is het leven van deze gemeenschappen op afkomst gebaseerd. Elke Benadiri-groep kan zijn afkomst herleiden tot één voorvader. Benadiri noemen die afstammingsgroepen veelal clans. Niet alle Benadiri kennen alle clans van de Benadiri. Zelfs de kennis van de oudsten op dit punt lijkt beperkt en vooral betrekking te hebben op de eigen woonplaats. Zo maakte een groep Benadiri-oudsten, afkomstig uit Mogadishu en Merka de volgende onderverdeling binnen de Benadiri:

1. Hamar, bestaande uit Qalmashube, Dhabar Weyn, Shanshiya, Morshe (Moorshe), Bandhahwaw (Bandabow, Bandhowow), Reer Faqi;
2. Shangani, bestaande uit Amudi, Baa Fadal, Reer Sheikh, Abakarow;
3. Twaalf kleinere clans in de plaats Merka: Shukereere, Ahmed Nur, Ali'iyoo Mohammed, Duruqbe, Gameedle, en anderen;

(UN/ECOSOC 2000, par.50)

4. Ashraf, bestaande uit twee groepen, volgens de overlevering nakomelingen van de twee kleinzonen van de Profeet Mohammed, Hassan en Hussein:
  - a. Hussein: Reesharif Magbul, Sharif Ahmed, Sharif Balaaw, en anderen;
  - b. Hassan: Mohammed Sharif, Sharif Ali, Sharif Ahmed, Ashraf Sarman, en anderen.

Ook deze indeling lijkt deels geografisch te zijn (Hamar, Shangani en Dhabar Weyn zijn wijken van Mogadishu, Merka is een kustplaats), deels genealogisch (waarin de subgroepen vernoemd zijn naar de stamvader).

Ashraf is het meervoud van de arabische term Sharif, de eretitel die de profeet Mohammed volgens de traditie aan de zonen van zijn dochter Fatima en haar echtgenoot Ali verleende. Ashraf (Asharaf, Asharaf) worden ook wel aangeduid als Sharifians. Leden van deze groep voeren 'Sharif' in hun naam. Al deze groepen claimen een gemeenschappelijke afkomst. Zij hebben hun woongebied in Zuid- en Centraal Somalië, met name in stedelijke gebieden zoals Bardere, Kismayo, Baidoa, Hoddur, Merka, Brava en Mogadishu. Daarnaast wonen in de Ogaden-regio in Ethiopië ook Ashraf-gemeenschappen. Traditioneel houden zij zich bezig met religieuze taken. Niet zeker is of de Ashraf-groepen die niet in het kustgebied maar verder in het binnenland wonen ook tot de Benadiri worden gerekend ('Benadiri' is immers een geografische aanduiding); wel worden alle Ashraf-groepen beschouwd als één etnische groep die tot de minderheden behoort.

In deze indeling zijn de Benadiri clans uit Brava niet genoemd. Een groep oudsten uit deze plaats deelde hun gemeenschap in in twee subgroepen: Reer Brava (Brawa, Bravanese) en Tunni. Beide subgroepen komen uit de plaats Brava, kennen grotendeels dezelfde cultuur en trouwen onderling. Verschil is echter dat de Reer Brava zichzelf tot de Benadiri rekenen, terwijl de Tunni zich tot de Digil-clanfamilie rekenen. In voorkomende gevallen rekenen Tunni zich echter ook tot de Reer Brava⁵⁶. Een overzicht:

- a. Reer Brava, onderverdeeld in: Bida, Hatimi, Ashraf;
- b. Tunni, onderverdeeld in Tunni Torre en vijf subgroepen (*gamas* genaamd):
Da'afarad, Goygal, Daqtiro, Hayo, Werile.

Vanwege hun doorgaans lichtere huid worden sommige Benadiri ook wel 'gibil adde' (witte, of gele, huiden⁵⁷) genoemd. Andere Benadiri met een meer donkere huid worden 'gibil madow' genoemd. Huwelijken vinden plaats tussen Benadiri onderling, maar naar verluidt niet tussen de lichtere en de donkere Benadiri.

De Benadiri spreken een Somalisch dialect dat afwijkt van dat van de nomadische Somali clans. Binnen dit dialect doen zich weer onderlinge verschillen voor, bijvoorbeeld tussen Mogadishu (Af-reer Hamar) en Merka (Af-Merka). De taal in Brava (Chimini) wijkt sterk af en is een dialect van het Swahili. De Ashraf die

---

⁵⁶ Situation of human rights in Somalia, UN/ECOSOC, 1999, p.44

⁵⁷ Ook wel geschreven als 'gibil cad'

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

wonen in de provincie Bay spreken het Rahanweyn dialect. De meeste Benadiri spreken en begrijpen het 'normale' Somali wel.

De Benadiri staan niet in een bijzondere relatie tot een of meer van de Somali clanfamilies en kunnen derhalve niet rekenen op clanbescherming. Huwelijken met leden van de clanfamilies zijn een zeldzaamheid en worden over het algemeen (door beide kanten) niet geaccepteerd. Tijdens de burgeroorlog van 1991-92 werden de Benadiri vanwege deze relatief geïsoleerde sociale positie en hun vermeende rijkdom eerder het slachtoffer van beroving en plundering. Ook is melding gemaakt van verkrachtingen en gedwongen huwelijken (afgedwongen door individuen uit Somali clans, doch niet geaccepteerd door de eigen clan noch door de Benadiri). Als gevolg van deze problemen is een groot deel van de Benadiri naar het buitenland gevlucht. Diegenen die gebleven zijn hebben veelal hun eigendommen geheel of gedeeltelijk verloren. Hoewel de schaal van het geweld thans sterk is afgenomen, bevinden zij zich in de conflict- en overgangsgebieden nog immer in een voor geweld kwetsbare positie.

De Amarani zouden deel uitmaken van de Benadiri. Het betreft een groep van hooguit duizend mensen, die naar verluidt nakomelingen zijn van een Israëlitische groep die met de komst van de islam uit het Arabisch schiereiland zou zijn verjaagd. Zij spreken een dialect genaamd Chimbela (ook wel Chimini), dat beïnvloed is door het Portugees, Swahili, Arabisch en Somalisch.⁵⁸

Bajuni

De Bajuni vormen een kleine gemeenschap langs de kust van Somalië vanaf (en inclusief) Kismayo naar het zuiden en op de eilanden voor de zuidkust (Koyoma, Ngumi, Chovayi, Chula, etc.). Andere bekende benamingen zijn tiku en jazira (eilandbewoners). Zij spreken een eigen taal, een dialect van het Swahili⁵⁹ (naast tenminste de basisbegrippen van het lokale Somali dialect). Velen zijn in de burgeroorlog gevlucht naar Kenia, vooral naar de kust bij Mombasa. Eind 1998 kondigde de Keniaanse regering aan de vluchtelingenkampen aan de kust te sluiten, waar de Bajuni zich bevonden. De vluchtelingen konden kiezen voor hervestiging in het kamp Kakuma (in het noordwesten van Kenia) of voor gefaciliteerde terugkeer. De helft koos voor het laatste en keerde per boot terug. Nadat Kismayo in juni 1999 in handen viel van de SNA/SNF, hebben de milities zich schuldig gemaakt aan plunderingen van Bajuni eigendommen op de eilanden. Velen van de gerepatrieerde vluchtelingen zijn toen vervolgens weer vertrokken, veelal terug naar Kenia. In de verslagperiode zijn geen berichten bekend geworden van eventuele gewelddadigheden op deze eilanden.

---

⁵⁸ M.A. Perouse de Montclos: Minorities and Discrimination, Exodus and Reconstruction of Identities: the case of Somali refugees in Mombasa, 1997

⁵⁹ L. Cassanelli, Victims and Vulnerable Groups in Southern Somalia, 1995

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

Beroepskasten: Midgan, Tumal en Yibir (Gaboye)

De traditionele Somalische maatschappij kent een aantal 'beroepskasten', minderheden die, in een cliënt-relatie tot de nomadische Somali clans, werkzaam zijn in bepaalde specifieke beroepen. De terminologie is, zoals vaker in de Somalische context, niet eenduidig. De noordelijke Somali nomadische maatschappij kent drie beroepskasten, de *Midgan (ook wel Madhiban)*, *Tumal (Tum Tum, Tomal, Tumaal)* en *Yiber (Yibro, Hebrew)*, tezamen ook wel *Gaboye*⁶⁰ of *Baidari* genoemd. Overigens zijn beide laatste termen denigrerend. Volgens een andere indeling kunnen de Midgan worden onderverdeeld in de sub-groepen Madhiban, Musa Dheryo, Tumal, Yahar, Yibir en Jaji⁶¹. In dit ambtsbericht wordt uitgegaan van de als meest gezaghebbend beschouwde indeling, te weten de indeling in Midgan, Tumal en Yiber, waarbij Midgan is onderverdeeld in twee subgroepen, Madhiban en Musa Dheryo (Musa Dheere).

De Midgan zijn doorgaans leerbewerkers of kappers, die overigens ook besnijdenissen uitvoeren; de Tumal zijn smeden en de Yibir, de kleinste groep, van oorsprong professionele magiërs. Families van deze minderheden waren traditioneel als beschermelingen/cliënten verbonden aan families binnen de Somali clans, voor wie zij werkten. Zij woonden dan ook verspreid binnen de gebieden van de Somali clans en hadden geen eigen, aaneengesloten woongebied.

Ook in het zuiden wonen beroepskasten verspreid onder de clans, met eigen namen en als verzamelnaam 'boon', 'gum' of 'sab'.

Eyle

Er is in het huidige Somalië nog een kleine Eyle gemeenschap, verspreid over Zuid- en Centraal Somalië, met name woonachtig in Bulo Burte in de provincie Hiiran en Bur Hakaba in de provincie Bay. Zij leefden traditioneel in het gebied tussen de twee grote rivieren in Somalië, geminacht door andere, Somali, bewoners van dat gebied, de Hawiye en Digil/Mirifle. Hun aantal is sinds 1960 gestaag teruggelopen als gevolg van assimilatie met de Rahanweyn- en Bantu-gemeenschappen en door migratie naar de steden⁶². Vandaag de dag bevinden zij zich nog altijd in een kwetsbare positie, daar zij ongewapend zijn en de bescherming missen van een nomadische Somali clan. Dit wil overigens niet zeggen dat zij specifiek doelwit zijn van bepaalde clans.

3.4.2 Specifieke clans

Over een aantal specifieke groepen bleek in het verleden onduidelijkheid te bestaan, onder meer in die zin dat niet duidelijk was of zij tot de minderheden dan wel tot de

---

⁶⁰ Elders wordt de term Gaboye gelijkgesteld aan Midgan (bijvoorbeeld in G. Ambroso, *Somalis in the Horn of Africa*)

⁶¹ Over de Jaji (ook wel geschreven als Jaje) zie ook 3.4.2. Hierbij wordt aangetekend dat bij nader onderzoek ter plaatse geen groepen Jaji in Puntland bekend zijn geworden.

⁶² Mohamed Diriye Abdullahi: *Minorities of Somalia: Victims forgotten amidst war and chaos*, 1998

Somali clan(familie)s moesten worden gerekend, en, in dat laatste geval, tot welke clan(familie). Hieronder wordt een aantal van deze 'twijfelgevallen' besproken, achtereenvolgens de Galgale, Shekhal, Ajuraan, Galadi en Jaji. Hun situatie is ten opzichte van het vorige ambtsbericht niet (wezenlijk) veranderd. Hieronder volgt een gecomprimeerde versie van de tekst van het ambtsbericht van 12 juni 2001.

Galgale

De meerderheid van de Galgale (niet te verwarren met de Galjaal, zie 2.4) worden thans gerekend tot de Darod/ Majerteen, subclan Saleban. De Majerteen hebben deze Galgale geaccepteerd als behorend tot hun clan, ofschoon ze in hun ogen minderwaardig blijven. Deze Galgale zijn met de Majerteen meegetrokken naar Puntland. Een minderheid van de Galgale rekent zich tot de Hawiye/Abgal, hoewel deze clan hen niet als zodanig accepteert. Systematische vervolging van Galgale door Abgal komt niet meer voor. Wel kunnen Galgale die zich temidden van Abgal profileren daarvan hinder ondervinden.

Shekhal

De Shekhal worden door sommigen beschouwd als een minderheid en door anderen als een clan dan wel een aan clans gerelateerde groep. Het meest gezaghebbend lijkt de zienswijze om de Shekhal (ook wel: Sheikhal, Sheikal, Shekal of Shekhash; met als subgroepen Shekhal Lobogi en Shekhal Gendershe) als een aan de Hawiye gerelateerde clan te beschouwen. Deze zienswijze wordt onder meer ondersteund door het feit dat de Shekhal drie van de 49 Hawiye zetels in de TNA kregen toebedeeld. De Shekhal hebben geen specifiek woongebied en wonen verspreid over verschillende gebieden, onder meer in Mogadishu, Beled Weyn, Johwar, Middle en Lower Juba en Gedo. De Shekhal wonen als families tussen andere clans, met name Hawiye clans Habar Gedir en Abgal. Traditioneel waren zij de religieuze leiders en rechters (sheikhs resp. qadis), maar vandaag de dag hebben vele Shekhal seculiere beroepen. Zij zijn ongewapend maar genieten een zekere mate van bescherming van andere Hawiye clans en kunnen zich vrij bewegen door het land⁶³.

Ajuraan

Over de preciese afstamming van de Ajuraan bestaan verschillende lezingen. Sommige bronnen zien de Ajuraan als een Hawiye- dan wel een aan de Hawiye gelieerde subclan⁶⁴. Een andere bron associeert de Ajuraan met de Rahanweyn, maar geeft aan dat de Ajuraan een duidelijke voorkeur hebben om zich als (zelfstandige) Ajuraan en niet als Rahanweyn aan te duiden⁶⁵. In de TNA, ten slotte, worden zij gerekend tot de minderheden (zie bijlage VI). Zij zijn traditioneel woonachtig in de provincies Middle Juba en Gedo en in Mogadishu (alsook in Ethiopië en Kenia). In Mogadishu worden ze gerekend tot de Morshe, een groep

---

⁶³ Report on Minority Groups in Somalia, p. 60

⁶⁴ Onder meer I.M. Lewis: Peoples of the Horn of Africa, p. 30; G. Ambroso: Somalis in the Horn of Africa, Fig. 9

⁶⁵ Khalid Medani: Report on Internal Migration and Remittance Inflows, 2000, p. 2

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

behorend tot de Benadiri. Ajuraan hebben zich hervestigd in het noorden van Somalië (zie verder in 4.2).

Galadi

Op de vraag tot welke bevolkingsgroep de Galadi (Geledi) behoren worden verschillende antwoorden gegeven. Lewis beschrijft de Galadi als de belangrijkste clan van de Rahanweyn clanfamilie, wonend aan de rivier de Shabelle tot aan de steden Lugh en Brava. Cassanelli rekende de Galadi in 1995 tot de Digil clanfamilie, woonachtig in de Lower Shabelle en Juba valleien, en later tot de Rahanweyn. In een UNHCR-overzicht, waarvan UNHCR aangeeft dat het geen definitief document is, maar slechts bedoeld ter oriëntatie, worden de Galadi tot de Digil clanfamilie gerekend, met als woongebied Lower Shabelle. Volgens een andere bron kunnen sommige Galadi met een lichtere huidskleur tot de Benadiri gerekend worden.

De Galadi wonen in het district Afgoye, regio Lower Shabelle, en ook verspreid in de Lower Shabelle regio, in Merka en Qorioley. In deze laatste plaatsen, die worden gedomineerd door Hawiye/Habar Gedir, vormen zij echter getalsmatig een minderheid. Voorzover bekend verblijven er slechts zelden Galadi in de relatief veilige gebieden in Somalië en hebben zij er traditioneel ook nooit gewoond.

Jaji

Traditioneel wordt de naam Jaji gebruikt als verzamelnaam voor etnische Somali die als vissers aan de kust in hun levensonderhoud voorzien en afstammen van verschillende Somalische clans. De naam Jaji duidt dus slechts ten dele op genealogische afstamming, en met name op het gemeenschappelijke beroep. De Jaji stammen voornamelijk af van de Darod/Majerteen- en de Hawiye/Abgal-clans, maar er zijn ook Jaji die van andere Hawiye-clans of van Dir-clans afstammen.

Binnen de Jaji zijn verschillende groepen te onderscheiden, naar afstamming en naar woonplaats. Naar afstamming wordt een onderscheid gemaakt in Jaji van de Majerteen en van de Abgal. In en rond Mogadishu leefde traditioneel een Jaji-groep in het Hawiye/Abgal-gebied en nog steeds wonen hier Jaji. De Jaji-groepen die behoorden tot de Darod/Majerteen-clan zijn, evenals een groot deel van de Darod/Majerteen zelf, gevlucht naar Bosasso, terwijl de Jaji-groepen van de Abgal achterbleven in Mogadishu. Volgens verschillende bronnen zijn er evenwel geen Jaji bekend in Bosasso.

De positie van de Jaji in Somalië is bijzonder, aangezien zij niet geheel tot de minderheidsgroepen horen, maar ook niet tot de Somalische clans. De Somali zijn zich ervan bewust dat de Jaji afstammen van 'pure' Somali zoals zijzelf, maar zij kijken neer op het beroep van visser. In het algemeen worden Jaji groepen beschouwd als zijnde van dezelfde 'boon', ofwel (inferieure) klasse, als de Midgan. Leden van de Jaji trouwen niet met Somali (tenzij in uitzonderlijke gevallen waarin de Jaji-man het vissersberoep had opgegeven). Zij beschikken niet over een eigen grondgebied of over eigen milities.

Bronnen spreken elkaar tegen op de vragen of de Jaji zich identificeren met de clan die de meerderheid vormt in het gebied waar zij wonen, en van welke clan zij

bescherming genoten dan wel genieten. Na de burgeroorlog in 1991-1992 gingen vele Jaji die oorspronkelijk van de Darod afstamden, terug naar hun traditionele (Darod-)woongebieden en beriepen zij zich, met succes, opnieuw op hun identiteit als lid van de diverse (Darod-) subclans. Dit zou verklaren waarom er in Puntland thans geen groepen Jaji meer te identificeren zijn.

3.4.3 Vrouwen

In deze paragraaf wordt ingegaan op de positie van de vrouw in de Somalische maatschappij in het algemeen, alsmede de positie van alleenstaande vrouwen en vrouwen die buiten de eigen clan gehuwd zijn. Tot slot wordt ingegaan op het wijdverbreide gebruik van besnijdenis (FGM).

In de Somalische cultuur wordt de afstamming langs de vaderlijke lijn bepaald, en gaat de vrouw na het huwelijk bij de familie van de man wonen. Conform de islam mag de Somalische man met vier vrouwen gehuwd zijn. In de Somali clanfamilies werden huwelijken traditioneel gearrangeerd door oudere verwanten van de betrokkenen, maar 'samen vluchten' (ten minste de afstand die een kameel in drie dagen kan afleggen) is altijd veel voorgekomen. In de steden kiezen individuen tegenwoordig meer en meer hun eigen partner. De vrouw blijft na het huwelijk behoren tot de clan van haar vader, terwijl haar kinderen behoren tot de clan van haar man (hun vader). Na haar huwelijk staat de vrouw onder de zorg en bescherming van haar man en zijn clan, maar de banden met de eigen clan (en vooral de broer) blijven voor haar en haar kinderen belangrijk. In het geval de man overlijdt, wordt de vrouw gezamenlijk beschermd door haar broer en het nieuwe hoofd van de familie waartoe zij door huwelijk behoort. Traditioneel is het de plicht van de naaste mannelijke verwant van de overledene de vrouw te huwen (*dumaal* is de term voor een dergelijk huwelijk) en de verantwoordelijkheid voor de kinderen over te nemen. Huwelijken zijn in het algemeen instabiel en scheidingen komen veel voor. Gescheiden vrouwen hertrouwen veelal.

Vrouwen hebben van oudsher een ondergeschikte, maar niettemin actieve positie. Traditiegetrouw werden zij uitgehuwelijkt teneinde bondgenootschappen te sluiten met andere groepen binnen of buiten de clan. Enerzijds kon een vrouw in een gemengd huwelijk met loyaliteitsproblemen te maken krijgen op het moment dat de clans met elkaar in oorlog raakten. Anderzijds fungeerden gemengd gehuwde vrouwen soms ook tijdens ernstige clanconflicten als een communicatiekanaal tussen de strijdende clans. In het noorden bestaat voorkeur voor een huwelijk met een persoon van een andere clan⁶⁶. Ook huwelijken tussen leden van verschillende clanfamilies kwamen geregeld voor, al zou hierin na het uitbreken van de burgeroorlog van 1991-92 een teruglopende tendens zijn. Bij de Rahanweyn en

---

⁶⁶ B. Helander, *The Somali Family*, in: Conference Report I, Life and Peace Institute, z.j. (ca. 1993). Voorzover uit de tekst kan worden opgemaakt wordt 'clan' hier gebruikt in dezelfde betekenis als in dit ambtsbericht.

Digil kwamen huwelijken tussen neef en nicht veel voor⁶⁷. Vrouwen hebben in de veehouderij een belangrijke economische rol in het hoeden van kleinvee, maar worden buiten de waardevolle kamelenfok gehouden. Evenmin hebben ze formeel aandeel in de besluitvorming binnen de familie of de clan. Aan de andere kant genieten Somalische vrouwen de reputatie krachtadig te zijn en hun mond open te doen. Zij hebben grote vrijheid van beweging en onafhankelijkheid⁶⁸. De maatschappelijke status van een vrouw neemt enigszins toe wanneer zij trouwt, zeker als zij de eerste vrouw van de desbetreffende man is. Ook neemt haar status toe naarmate zij meer kinderen en dan vooral zonen krijgt, en naarmate zij ouder wordt. Ten slotte is de maatschappelijke status van de vrouw groter naarmate haar eigen clan sterker is. Voor het goede begrip: deze verschillen in status zijn relatief, in de context van de relatief lage status van de vrouw.

Bovengenoemde tradities zijn in het huidige Somalië aan verandering onderhevig, door de verstedelijking en modernisering van de laatste decennia, maar ook door het wegvallen van de staat en door de oorlogen. Onder het bewind van Barre werd de wetgeving met betrekking tot de rechten van vrouwen gemoderniseerd (familie- en arbeidswetgeving, politieke rechten). Tot uitvoering kwam het nauwelijks, mede door de oorlogen die volgden. Waar clans met elkaar in conflict kwamen, werden de regels ten aanzien van de gemengde huwelijken tussen deze clans niet langer nageleefd. Verkrachting werd een oorlogswapen voor de milities en bandieten, onder meer in kampen voor ontheemden en vluchtelingen. Aan de andere kant zijn vrouwen na de ineenstorting van de staat gedwongen een grotere economische rol op zich te nemen. Volgens een schatting uit 1998 is 80% van de Somalische huishoudens geheel afhankelijk van het inkomen verdiend door de vrouwen⁶⁹. Ook het toegenomen gebruik van qat door mannen, bijvoorbeeld in Somaliland, drijft vrouwen de arbeidsmarkt op. Vrouwen zijn ook actief in de oprichting van NGO's op het gebied van vrouwenrechten en vredesbevordering. Ook de toekenning van 25 zetels in het overgangsparlement aan vrouwen betekent een stap in de richting van erkenning van vrouwenrechten. Deze vrouwen vertegenwoordigen evenwel hun clans en in de praktijk zijn de mannen van de desbetreffende clans dominant. Voorts is in vele delen van Somalië de laatste jaren een opleving van islamitisch fundamentalisme waarneembaar, met als gevolg een toenemende druk op vrouwen om een meer teruggetrokken rol te spelen.

Somalië kent een groot aantal alleenstaande vrouwen, ofwel omdat de vrouw is gescheiden (of verlaten), ofwel omdat de man is omgekomen of elders werk heeft gezocht. Een Somali weduwe kan in het algemeen terugvallen op zowel de familie van de overleden echtgenoot als op haar eigen familie. De familie van de overleden echtgenoot heeft de eerste verantwoordelijkheid, en veelal zal de vrouw bij de clan van de overleden echtgenoot blijven wonen in een 'dumaal'-huwelijk. Het is echter niet ongewoon dat overleg plaatsvindt tussen de vader van de weduwe en de

---

⁶⁷ ibidem; en: I.M. Lewis, *Understanding Somalia*, 1981, 1993

⁶⁸ Olivia Bennett, Jo Bexley en Kitty Warnock, *Vrouwen in Oorlog*, NOVIB, 1995

⁶⁹ UNDP, *Human Development Report Somalia 1998*,

zwager, waarbij ook de vrouw haar voorkeur kan duidelijk maken. Zou de vrouw bijvoorbeeld behoren tot een clan die in het gebied geen woongebied heeft, dan zou zij in een sociaal isolement kunnen raken door te blijven na het wegvallen van de echtgenoot. Leeftijd en geslacht van de kinderen spelen bij de beslissing waar de vrouw heen gaat een ondergeschikte rol, al zullen vooral oudere jongens liever bij de familie van de vader blijven. Een weduwe en haar kinderen zullen zelden zonder bescherming achterblijven.

Een Somali gescheiden vrouw kan in het algemeen niet op bescherming rekenen van de clan van haar ex-echtgenoot. Wel kan zij gewoonlijk terugvallen op haar eigen clan en clanfamilie. Kinderen (die zoals vermeld behoren tot de clan van de vader) blijven na een scheiding veelal bij de moeder als ze jong zijn. Als ze ouder worden kunnen ze zelf kiezen. Het is moeilijk om algemene uitspraken te doen over de positie van een gescheiden vrouw en haar kinderen in het geval het huwelijk (vóór de scheiding) gemengd was en er ernstige conflicten zijn, of in het recente verleden waren, tussen de desbetreffende clans (zie voor de clans die betrokken zijn bij ernstige recente conflicten 4.2). Het is mogelijk dat de vrouw en met name haar kinderen in zo'n situatie minder welkom zijn bij de eigen clan. De vrouw of de kinderen kunnen te maken krijgen met pesterijen en vooral met het weigeren van steun bij het opbouwen van een nieuw bestaan en het verwerven van inkomen. Ook de status van de vrouw (zie hierboven) speelt een rol. Is haar status hoger, dan is de kans op problemen kleiner.

Op de vraag of van partners in een gemengd huwelijk kan worden verwacht dat zij zich met hun kinderen vestigen in het clangebied van de vrouw is geen eenduidig antwoord te geven. In het algemeen zal de clan van de vrouw bescherming bieden aan haar en haar gezin, wanneer deze zich vestigen in het clangebied van de vrouw. Maar in het geval van ernstige recente conflicten tussen de clans van de echtgenoten, kunnen de echtgenoten en met name de man, bij vestiging in het clangebied van de vrouw, te maken krijgen met moeilijkheden van de kant van de clan van de vrouw. Indien de echtgenoot zich in het verleden politiek of militair geprofileerd heeft in een conflict met de clan van de vrouw, kan hij zeker problemen verwachten bij vestiging in het clangebied van de vrouw.

Over de positie van (alleenstaande) vrouwen behorend tot minderheidsgroepen is weinig specifieke informatie beschikbaar. Het is niet bekend in hoeverre de hierboven gegeven informatie over de positie van Somali alleenstaande vrouwen en over gemengde huwelijken ook van toepassing is op vrouwen uit de diverse minderheden. In het algemeen kan gesteld worden dat de positie van vrouwen in minderheidsgroepen een kwetsbare is. Het is mogelijk dat alleenstaande vrouwen die niet kunnen terugvallen op een sociaal vangnet van de kant van leden van dezelfde minderheid en/of niet zelfstandig in hun levensonderhoud kunnen voorzien, in een precaire economische of zelfs in een persoonlijk onveilige situatie komen te verkeren. Dit geldt a fortiori voor binnenlands ontheemde alleenstaande vrouwen behorend tot minderheidsgroepen (zie 4.2). Ook in het uitzonderlijke

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

geval van een huwelijk tussen een Somali man en een vrouw uit een minderheidsgroep kan de vrouw in het algemeen niet rekenen op bescherming door de clan van haar man na scheiding of na het overlijden van de man.

Naar schatting 95-98% van de Somalische meisjes wordt besneden. Van deze besnijdenissen vindt ruim 80% plaats in de vorm van infibulatie en de overige in een minder ingrijpende vorm. De ingreep vindt plaats bij de leeftijd tussen 8 en 13 jaar. In Somalië is het voor de ouders vrijwel onmogelijk om hun dochter te onttrekken aan besnijdenis, althans, het gebeurt zeer zelden dat men de druk van de omgeving om aan de traditie te voldoen kan of wil weerstaan. Voor een onbesneden vrouw is het vrijwel onmogelijk te trouwen en zo haar bestaan veilig te stellen. Slechts in de steden en bij hoger opgeleide families is op dit punt ruimte voor discussie en lijkt de bereidheid te ontstaan om minder ingrijpend te besnijden.

In de Grondwet van Somaliland wordt een verbod op FGM inbegrepen in het verbod op schadelijke traditionele praktijken, terwijl in Puntland een expliciet wettelijk verbod op FGM is opgenomen in de wetgeving. Het ligt evenwel voor de hand dat ingesleten culturele patronen als FGM niet gemakkelijk uit te bannen zijn. Van strafrechtelijke vervolging van uitvoerders van FGM is geen sprake.

3.4.4 Minderjarigen

De positie van minderjarigen in Somalië, met name in de overgangs- en crisisgebieden, is sterk beïnvloed door tien jaar van gewapende conflicten, met alle ontwrichtende effecten van dien. In het gehele land staan de rechten van het kind onder druk, ofschoon er met name in de relatief veilige gebieden ook bescheiden positieve ontwikkelingen te melden zijn.

In heel Somalië komt kinderarbeid veel voor. Daarbij moet worden bedacht dat vele van de door kinderen uitgevoerde werkzaamheden (zoals vee hoeden, helpen in de huishouding) in Somalië worden beschouwd als onderdeel van de opvoeding. Volgens de Onafhankelijke Deskundige voor Somalië van de VN worden kinderen in een aantal delen van het land gerekruteerd in milities. Met name wordt gewezen naar het RRA⁷⁰. Volgens UNICEF daarentegen zijn er weinig aanwijzingen dat er grote aantallen kindsoldaten in Somalië zijn⁷¹.

Het onderwijssysteem is, bij gebrek aan een goed functionerende overheid, nog altijd in een slechte staat. Wel blijkt uit cijfers van UNICEF dat er sinds 1998/99 38% meer kinderen naar de lagere school gaan. De grootste toename in inschrijving was in Somaliland (56%), gevolgd door Centraal en Zuid-Somalië (33%)⁷².

---

⁷⁰ UN/Ecosoc, Report of the Independent Expert, 2002, p. 16

⁷¹ Unicef: A Situation Analysis, p. 251

⁷² Unicef: Survey of Primary Schools in Somalia 2000/2001, Vol 1.

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

Mede als gevolg van de oorlog kent Somalië relatief veel alleenstaande kinderen. Ouders kunnen zijn gedood, of het gezin kan uiteengerukt zijn. Alleenstaande jongeren worden in beginsel opgevangen door de familie, hetzij van vaders-, hetzij van moederskant. In het licht van de ontberingen die het leven in Somalië traditioneel met zich bracht, is het niet ongebruikelijk dat kinderen worden grootgebracht door anderen dan de ouders⁷³. Het feit dat er niettemin veel kinderen op straat leven of zijn opgenomen in weeshuizen, duidt erop dat de flexibiliteit van de *extended family* niet onbeperkt is. De burgeroorlog heeft in een aantal gevallen het traditionele familienetwerk onder druk gezet, zoniet ontworpen.

In Somalië bestaat een aantal weeshuizen, maar de kwaliteit en de capaciteit ervan laat – ook gemeten naar lokale maatstaven – dikwijks te wensen over⁷⁴. Over het weeshuis in Hargeisa (Somaliland) is nog het volgende specifiek bekend. Het zorgt voor onderdak, basisgezondheidszorg en voedsel. Ook wordt getracht scholing aan te bieden. Het wordt gesteund door het VN Wereldvoedselprogramma en enkele NGO's, terwijl de overheid van Somaliland USD 3000 per maand bijdraagt. Begin 2001 waren er 398 kinderen en een staf van circa 70 personen.

In het algemeen is de leeftijd van kinderen in weeshuizen maximaal 15 jaar, omdat ze boven deze leeftijd traditioneel als volwassen (*qaan gaar*) worden beschouwd⁷⁵. Opvallend is dat er veel meer jongens dan meisjes in deze instellingen vertoeven, waarschijnlijk omdat meisjes als kwetsbaarder worden beschouwd en/of op jongere leeftijd zullen trouwen. In het eerste geval zal het meisje eerder onder de hoede van eigen familie blijven, terwijl zij in het laatste geval zal worden opgenomen in de familie van de echtgenoot. Bij wijze van kwantitatieve indicatie van de instellingen voor wezen is in bijlage VII een door UNICEF opgesteld overzicht van *orphanage schools*, alsook van zorginstellingen die zich richten op kinderen, opgenomen.

Somaliërs worden, zoals reeds gesteld, traditioneel als volwassene beschouwd op de leeftijd van vijftien jaar. Volgens het Burgerlijk Wetboek is de leeftijd van meerderjarigheid 18 jaar; in de Wet op de Somalische nationaliteit van 1962 is dat 15 jaar.

Het is overigens onwaarschijnlijk dat een kind zonder de financiële steun van familie een westers land zou kunnen bereiken. UNHCR heeft vernomen dat minderjarigen vaak naar het buitenland worden gestuurd als een strategie van de familie om een 'bruggenhoofd' te slaan. De kinderen worden later gevolgd door andere familieleden, die zo de kans op terugzending trachten te verminderen.

---

⁷³ B. Helander, [The Somali Family](#)

⁷⁴ Zie bijv. UN/Ecosoc, [Report of the Independent Expert](#), 2002, p. 16, waarin een beschrijving van de weeshuizen in Baidoa wordt gegeven.

⁷⁵ Unicef: [Assessment of children in need of special protection measures in Somalia](#) (draft), p. 25. In dezelfde studie staat overigens dat het weeshuis in Hargeisa onderdak biedt aan kinderen tot 18 jaar (p. 63)

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

3.4.9 Gedwongen rekrutering

Er is geen traditie van gedwongen rekrutering bij de verschillende clanmilities. Systematische gedwongen rekrutering vindt voor zover bekend niet (meer) plaats. Over de consequenties van een eventuele weigering zich aan te sluiten bij een clanmilitie zijn geen algemene uitspraken te doen.

In oktober 2000 begon de TNG met de vorming van een nationaal leger, door voormalige soldaten van het Somalische leger uit de tijd van Barre op te roepen zich te melden. Aanmelding geschiedt op vrijwillige basis. Het is thans nog te vroeg om aan te geven in hoeverre dit leger van de grond komt, laat staan of er sancties zullen worden toegepast bij desertie.

3.5 Samenvatting

In het gehele land kwamen in de verslagperiode mensenrechtenschendingen voor. Willekeurige en grootschalige mensenrechtenschendingen als gevolg van de gewapende conflicten zijn aan de orde gekomen in 2.4. In het afgelopen hoofdstuk zijn de naleving en schending van een aantal grondrechten behandeld. Hoewel er belangrijke verschillen zijn tussen de verschillende regio's binnen Somalië, zijn er ook enkele algemene uitspraken te doen.

Het internationaal toezicht op naleving van de mensenrechten wordt bemoeilijkt door de afwezigheid van een centrale overheid, die conform geldende mechanismen rapporteert aan de comité's van de diverse mensenrechtenverdragen. Wel is er een door de VN-Mensenrechtencommissie benoemde Onafhankelijke Deskundige voor Somalië. Op lokaal niveau opereren tal van NGO's die relatief ongehinderd hun werk kunnen doen.

Het feit dat lokale en regionale besturen in het relatief veilige gebied de openbare orde effectief handhaven, wil niet zeggen dat er geen mensenrechtenschendingen zouden voorkomen. Dergelijke schendingen, onder meer in de vorm van arbitraire arrestatie en detentie, waren in de verslagperiode onder meer gericht tegen politieke tegenstanders, dikwijls in de context van de tegenstelling tussen TNG en SRRC. Dergelijke mensenrechtenschendingen worden in de praktijk gematigd door invloed van maatschappelijk leiders, waaronder clanoudsten.

Vanuit mensenrechtenoptiek bleven minderheden, vrouwen en minderjarigen in de verslagperiode kwetsbare groepen. In de overgangs- en conflictgebieden hebben deze groepen het meest te lijden onder willekeurig geweld. In de relatief veilige

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

gebieden zijn geen aanwijzingen dat minderheden uitdrukkelijk mikpunt werden en hun veiligheid in het geding was. Ten aanzien van de mensenrechtensituatie van minderheden is voorts van belang dat, hoewel zij over het algemeen een zwakke positie hebben ten opzichte van de Somali clans, een onderscheid gemaakt moet worden per minderheid; de situatie is niet voor alle minderheden dezelfde. De positie van de vrouw in de Somalische maatschappij is over het algemeen zwakker dan die van de man, zij het niet op alle terreinen. FGM is nog immer wijdverbreid. Voor alleenstaande vrouwen en kinderen bestaan traditioneel sociale vangnetten. Dat deze niet in alle gevallen voorzien dan wel effectief functioneren, blijkt bijvoorbeeld uit het bestaan van instellingen voor wezen.

4 Migratie

4.1 Motieven

In de verslagperiode is geen aanleiding geweest voor een plotselinge toe- of afname van de vluchtelingenstroom uit Somalië. Dit wordt weerspiegeld in een gestage daling (overigens al sinds 1995) van het aantal Somalische vluchtelingen in de regio en voortgaande gefaciliteerde repatriëring. Ook in Europa daalde het aantal asielaanvragen van Somaliërs in 2001 licht ten opzichte van 2000.

Er is op grote schaal sprake van economisch gemotiveerde (arbeids)migratie, zowel binnenlands als buitenlands. Het gebrek aan werkgelegenheid in bepaalde gebieden speelt hier een grote rol. Andere push-factoren zijn onder meer de onveiligheid als gevolg van de gewapende conflicten en het banditisme, de voedselsituatie als gevolg van droogte en overstromingen, epidemieën, armoede en het gebrek aan voorzieningen. Van sommige gezinnen verblijven de vrouwen en kinderen in de vluchtelingenkampen (in het buurland), waar de behoeften aan voedsel, water, onderwijs en gezondheidszorg gedekt zijn, terwijl de mannen terugkeren naar Somalië. Somaliërs met voldoende middelen zijn zelden bereid een gezin groot te brengen in Somalië, waar gezondheidszorg en onderwijs uiterst beperkt zijn. Gebrek aan onderwijs is een belangrijke reden om kinderen naar het buitenland te sturen. Volwassen Somaliërs trekken van oudsher naar het buitenland (bijvoorbeeld de Golfstaten) om met hun verdiensten de familie bij te staan. De aanwezigheid van Somalische gemeenschappen in een bepaald land vormt een belangrijke aantrekkingskracht voor vertrekkende Somaliërs⁷⁶.

4.2 Feitelijke vestigingsgebieden

In deze paragraaf wordt nader ingegaan op de vraag in hoeverre de verschillende Somali clans en Somalische minderheidsgroepen zich kunnen vestigen in het relatief veilige gebied in Somalië. Hierbij wordt eerst ingegaan op de positie van ontheemden in het algemeen. Vervolgens komt de vraag aan de orde in hoeverre bescherming door een Somali clan in alle gevallen noodzakelijk is. Tot slot wordt per groep een aantal (on)mogelijkheden voor feitelijke vestiging aangegeven.

Door de burgeroorlog raakten 1,5 à 2 miljoen mensen ontheemd binnen Somalië⁷⁷. Begin jaren '90 groeiden kleinere plaatsen in Somalië explosief toen veel mensen (tijdelijk) wegtrokken uit de grote steden en zich in hun traditionele clangebied vestigden (ook wel de 'ruralisering' van Somalië genoemd)⁷⁸. Sinds 1995 is het

---

⁷⁶ UNDP, Human Development Report Somalia, 2001, p.59-60

⁷⁷ Ibidem, p.186. Schattingen zijn moeilijk te maken, alleen al omdat ontheemden die door verwanten/clangenoten worden opgenomen, niet meer als zodanig zichtbaar zijn.

⁷⁸ Ibidem, p. 58

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

aantal ontheemden echter gestabiliseerd op circa 300.000 mensen, waarvan tussen de 100.000 en 200.000 in en rond Mogadishu. Exacte cijfers zijn onmogelijk te geven, omdat een groot aantal ontheemden inmiddels geïntegreerd is in de steden en vermengd met de lokale bevolking. Het nomadische karakter van de Somali maakt het eveneens lastig de aantallen ontheemden te schatten.

Naast de migratie tussen urbane en rurale gebieden is er een duidelijk patroon te ontwaren van migratie van zuid naar noord. Volgens sommige waarnemers zijn veel ontheemden economische migranten uit het zuiden, die proberen werk te vinden in het economisch relatief meer welvarende noorden. De omvang van de hervestiging in Noord-Somalië is niet precies bekend. Volgens cijfers van UNHCR keerden sinds 1997 170.000 vluchtelingen terug naar Somaliland. Daarnaast hebben zich er nog circa 11.000 binnenlands ontheemden (IDP's) gevestigd met name uit Zuid-Somalië⁷⁹. Recent onderzoek wijst uit dat 8 à 9% van de nieuwkomers in (en rond) de hoofdstad Hargeisa afkomstig is uit Zuid-Somalië. Interessant hierbij is dat de helft van deze mensen zichzelf ziet als immigrant, niet als ontheemde; 44% van de Zuid-Somaliërs in Hargeisa gaf te kennen er te willen blijven⁸⁰.

In Puntland is het aantal teruggekeerde vluchtelingen veel lager, maar het aantal ontheemden hoger. Alleen al in en rond de stad Bosasso wordt het aantal IDP's geschat op 28.000⁸¹ (op een stad met circa 100.000 inwoners). De meerderheid van de ontheemden in en rond Bosasso bestaat waarschijnlijk uit Darod/ Majerteen, maar vast staat dat daarnaast Somali van andere clans, alsook leden van minderheden zich er hebben gevestigd.

In Noord-Somalië heeft naar schatting de helft van de binnenlands ontheemden in provisorische nederzettingen c.q. kampen onderdak gevonden. Dit betreft mensen die om verschillende redenen (zie hieronder) niet in de lokale gemeenschappen hebben kunnen integreren. Voorzieningen in deze kampen zijn schaars c.q. nog schaarser dan voor de reguliere lokale bevolking. Ook de voedselsituatie voor ontheemden is slechter dan die voor de bevolking als geheel, alsook de situatie op het gebied van gezondheid en sanitatie. Veel ontheemden kunnen onderwijs en gezondheidszorg eenvoudigweg niet betalen. Volgens de Onafhankelijke Deskundige voor Somalië van de VN leven de ontheemden in de kampen "in extreme poverty and under appalling conditions", hetgeen volgens hem "a clear violation of human rights" betekent⁸².

---

⁷⁹ Khalid Medani, Report on Internal Migration and Remittance Inflows, 2000, p. 4

⁸⁰ UN Interagency Returnee Settlement Area Assessment: Draft Informational Report, mei 2002

⁸¹ Khalid Medani, Report on Internal Migration and Remittance Inflows, 2000, p. 23-24. Aantallen lijken aanzien lager dan die gemeld in het ambtsbericht van 16 februari 2000.

⁸² UN/ECOSOC, Report of the Independent Expert, 14 januari 2002, p.12. Dit heeft betrekking op door hem bezochte kampen in Hargeisa, Mogadishu en Baidoa.

In het algemeen kan worden gesteld dat ontheemden een marginale positie in de samenleving innemen en daardoor kwetsbaarder zijn voor uitbuiting. Ontheemden in Puntland zijn bijvoorbeeld kwetsbaar voor gedwongen verhuizing, daar zij geen aanspraak kunnen maken op eigen grond⁸³. De kampen, die min of meer spontaan ontstaan zijn, worden niet beheerd door overheids- of andere organisaties. Wel hebben NGO's of organisaties als UNICEF in sommige kampen enkele basisvoorzieningen getroffen. In Puntland is de meeste grond in private handen; landeigenaren zullen ontheemden verjagen die de huur niet kunnen opbrengen of zullen vergoeding vragen voor gebruik van voorzieningen, die door hulporganisaties zijn opgezet.

De mate van kwetsbaarheid van ontheemden is (uiteraard) mede afhankelijk van de hulpbronnen (geld, vaardigheden) waarover zij beschikken. Zeker in het Noorden staat ontheemden met geld weinig in de weg om een eigen zaak(je) te beginnen en een woning in de steden te betrekken. Verder ligt het voor de hand dat de mate van kwetsbaarheid kleiner is indien men een beroep kan doen op verwanten en/of clangenoten. Onderzoek wijst uit dat mensen in de kampen die niet uit dat gebied afkomstig zijn (bijv. zuiderlingen) relatief slechter af zijn dan teruggekeerde (dat wil zeggen oorspronkelijk uit dat gebied afkomstige) vluchtelingen⁸⁴.

Na het wegvallen van de centrale overheid in Somalië en daarmee haar rol in het handhaven van de veiligheid, nam het belang van de clan(familie) in de bescherming van het individu toe. Na het uitbreken van de burgeroorlog zocht een groot aantal ontheemden bescherming in hun traditionele clangebied dan wel in het gebied van de clan waarmee de eigen groep een patroon/cliënt-relatie kent. Met name in het relatief veilige gebied van Somalië is evenwel, met de toenemende effectiviteit van de regionale en lokale besturen in het handhaven van de veiligheid, de noodzaak van bescherming door de clan(familie) afgenomen en zijn de mogelijkheden om buiten de eigen traditionele clangebieden te leven, als 'gast' van de ter plekke dominante clan⁸⁵, toegenomen. Dit wil uiteraard niet zeggen dat de rol van de clan(familie) is verdwenen. Dit bleek bijvoorbeeld in de verslagperiode in Puntland waar clanaffiliatie weer belangrijker werd naarmate het regionale bestuur verzwakte.

De clan(familie) speelt weliswaar van oudsher een centrale rol in de Somalische overlevingsstrategieën, maar zeker niet op een voorspelbare, vaste en statische wijze. Ten eerste hangt het niveau waarop de clan gemobiliseerd wordt af van de situatie die het hoofd geboden moet worden. Of een beroep kan worden gedaan op de loyaliteit van de familie, de subclan, de clan of de clanfamilie in een specifieke situatie hangt ervan af of de belangen die op het spel staan de familie dan wel de

---

⁸³ [Report on Minority Groups in Somalia](#), p.58

⁸⁴ UN Interagency Returnee Settlement Area Assessment: Draft Informational Report, mei 2002

⁸⁵ Ken Menkhaus, [Somalia: a Situation Analysis](#), 2000, p. 10

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

subclan etc. aangaan (een Somalisch gezegde luidt: "Ik tegen mijn broer, mijn broer en ik tegen de clan, de clan en ik tegen de wereld").

Ten tweede kan de clanafstamming van een persoon of groep aangepast worden aan veranderde omstandigheden. Clanafstamming kan immers niet alleen als een antropologisch gegeven maar ook als een politieke stellingname worden gezien. Zowel individuen als groepen kunnen aansluiting zoeken bij een andere clan dan de eigen. Indien zij geaccepteerd worden hebben ze de zogenaamde 'shehad'-status; na verloop van tijd raken ze geïntegreerd in de nieuwe clan en passen ze hun stamboom aan om de nieuwe situatie te weerspiegelen. Ook minderheden zijn op deze wijze geïntegreerd in Somali clans.

Ten derde zijn er naast de banden met de eigen, vaderlijke, clan ook banden met de clan van de moeder, de echtgeno(o)t(e) en eventueel de huwelijkspartners van de kinderen. Op deze banden kan veelal in tijd van nood een beroep worden gedaan.

Ten vierde zijn de oude regels aan verandering onderhevig als gevolg van verstedelijking, modernisering en de oorlogen. In de steden zijn andere netwerken met leden van verschillende clans van belang geworden naast de clan: school- en beroepsgenoten, buurtgenoten, etc. Door de oorlog zijn evenwel tegenstellingen tussen clans vaak weer aangescherpt.

Daarnaast is van belang dat de landbouwende Somali clanfamilies Rahanweyn en Digil door de nomadische Somali clanfamilies als minder 'nobel' en van lagere status worden beschouwd. Sinds de vestiging van de Rahanweyn en Digil vier eeuwen geleden in het zuiden, in het gebied tussen de twee rivieren, hebben zij gewoonten overgenomen van de autochtone Bantu bevolking. Zij spreken een Somalisch dialect. Zij vormen een samengestelde bevolkingsgroep, die leden uit andere bevolkingsgroepen heeft opgenomen.⁸⁶ Politieke eenheden zijn, anders dan bij de nomadische Somali, eerder georganiseerd op basis van de woonplaats (het dorp) dan op basis van clanafkomst.⁸⁷

In deze context is het derhalve eveneens moeilijk algemene uitspraken te doen met betrekking tot de vraag in welke omstandigheden een individu clanbescherming nodig heeft dan wel erop kan rekenen die te verkrijgen.

In principe heeft elke Somali het eigen clangebied waar hij veilig voor geweld van andere (sub)clans kan verblijven. Wel is het zo dat, ten tijde van een gewapend conflict tussen twee (sub)clans, leden van deze (sub)clans een risico lopen te worden gegijzeld, mishandeld of gedood indien zij in handen vallen van de andere (sub)clan. In het eigen gebied is de (sub)clan in staat tegen dergelijke daden bescherming te bieden. Indien het eigen clangebied is gelegen in het crisis- of

---

⁸⁶ Mohamed Diriye Abdullahi, Minorities of Somalia: Victims forgotten amid War and Chaos, 1998.

⁸⁷ I.M. Lewis, Peoples in the Horn of Africa, 1994

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

overgangsgebied kan hij/zij echter wel te vrezes hebben voor algehele onveiligheid als gevolg van conflicten met andere clans of banditisme. In het overgangs- en conflictgebied is de veiligheid vooralsnog onvoldoende gegarandeerd.

In de meeste delen van Somalië zijn de lokale en regionale besturen in het algemeen in staat de openbare orde te handhaven (het 'relatief veilige gebied'). Leden van de Darod, Hawiye, Issaq en Dir clanfamilies (de nomadische clanfamilies) kunnen zich in het algemeen veilig vestigen in het gehele woongebied van de eigen clanfamilie in het relatief veilige deel van het land, tenzij sprake is van ernstige, gewapende conflicten (elders in Somalië) in het heden of recente verleden binnen de clanfamilie. Ook kunnen zij zich in het algemeen veilig vestigen in gebieden waar andere clanfamilies de meerderheid uitmaken of politiek overheersen, tenzij sprake is van ernstige, gewapende conflicten (elders in Somalië) in het heden of recente verleden tussen betrokken clanfamilies.⁸⁸ Bescherming door de eigen clan(familie) is dus niet in alle gevallen noodzakelijk. Als Somali zich vestigen in een gebied waar de eigen clan niet overheerst, wordt wel van hen verwacht dat zij zich aanpassen aan de bestaande machtsverhoudingen en zich vooralsnog niet politiek of economisch profileren.

De positie van een Somali die zich vestigt in het woongebied van een andere clan of clanfamilie is sterker indien hij/zij bijvoorbeeld via moeder of echtgeno(o)t(e) een relatie heeft met de overheersende clan. Somali die zich in het verleden politiek of militair hebben geprofileerd in conflicten tegen een bepaalde clan, kunnen problemen ondervinden bij vestiging in het woongebied van die clan.

Somaliërs die vrijwillig terugkeren naar het relatief veilige deel van Somalië ondervinden geen problemen bij inreis of vestiging. Voor georganiseerde (vrijwillige) terugkeer naar Somaliland en Puntland is wel de instemming van de lokale autoriteiten nodig. UNHCR heeft in de afgelopen jaren tienduizenden Somaliërs helpen terugkeren naar Somalië, vooral naar het Noorden. Westerse landen verkrijgen echter moeilijk de benodigde instemming voor begeleide terugkeer van de autoriteiten.

Nederland heeft begin 1998 een Tripartiete Overeenkomst gesloten met de autoriteiten van Somaliland en de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM) ten behoeve van terugkeer van afgewezen asielzoekers die oorspronkelijk afkomstig waren uit Somaliland. Terugkeer op grond van deze overeenkomst is niet geëffectueerd. Besprekingen met de autoriteiten over hoe dit wel zou kunnen gebeuren, zijn in juli 2001 hervat. Vrijwillige terugkeer vanuit Nederland via het IOM vindt echter wel plaats: in het jaar 2001 vijf personen, waarvan drie naar Mogadishu en twee naar Hargeisa. De autoriteiten in Somaliland en Puntland wijzen op de beperkte mogelijkheden om terugkeerders werk en voorzieningen te

---

⁸⁸ Daarbij moet aangetekend worden dat de overheid van Somaliland zijn beleid richt op de opvang van terugkerende Somalilanders, al zijn de grenzen tussen Somaliland en Puntland open. Vestiging van Somaliërs uit het zuiden vindt dan ook met name in Puntland rond Bosasso plaats.

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

bieden en op het belang van de financiële overmakingen door in Nederland verblijvende Somaliërs.

Samengevat betekent het bovenstaande dat vestiging in het relatief veilige deel van Somalië - al dan niet in het woongebied van de eigen clan(familie) – in veel gevallen mogelijk is, maar ook aan beperkingen onderhevig is. Hieronder wordt nog een aantal beperkingen en mogelijkheden voor specifieke clan(familie)s genoemd, zoals die thans gelden. Ook wordt ingegaan op de vestigingsgebieden van minderheden.

Hawiye

Alle Hawiye-clans⁸⁹ hebben (een deel van) hun traditionele woongebied in de provincies Hiiran, Mudug of Galgaduud dan wel kunnen er veilig verblijven.⁹⁰ Over het algemeen zal men naar de stad in het desbetreffende clangebied trekken, vanwege de grotere mogelijkheden om in het levensonderhoud te voorzien. Voor Hawadle is dit Beled Weyn; voor Murusade is dat El-Bur; voor Habar Gedir/ Sa'ad de plaats Galcayo; de Habar Gedir/Ayr hebben Dusa Mareb.

Het is niet zeker dat elke Hawiye zich veilig zou kunnen vestigen in het Majerteen woongebied in Puntland. Reden hiervoor is de strijd in Kismayo tussen pro TNG-Hawiye krijgsheren en SRRC-milities verbonden met (en gesteund door) Puntland. Ook de confrontaties in en rond Galcayo tussen Hawiye/ Hawadle voorstanders van de TNG en Majerteen tegenstanders van de TNG (onder leiding van Yusuf) kunnen een rol spelen.

Binnen de Hawiye clanfamilie stonden ook in deze verslagperiode in en rond Mogadishu vele clan- en subclanmilities tegenover elkaar (zie 2.2). In het algemeen zijn de effecten van deze conflicten op het woongebied van de Hawiye in Centraal Somalië beperkt. Voor het goede begrip zij overigens vermeld dat de meeste Hawiye steeds in Mogadishu zijn gebleven; Mogadishu wordt gedomineerd door Hawiye-clans.

Darod

Darod-clans kunnen een veilig heenkomen vinden in Puntland, behalve in onderstaande gevallen.

Ten aanzien van de Marehan moet een onderscheid worden gemaakt. Enerzijds Marehan-subclans wier (voor)ouders oorspronkelijk afkomstig zijn uit de provincie

---

⁸⁹ Op dit moment worden onderscheiden: Habar Gedir, Mudulod/Abgal, Hawadle, Murusade, Duduble, Faqishimi, Galjaal, Sheikhal, Badi-Adde, Jejele, Silcis, Haskul en Gugundabe, vergelijk de zeteltoedeling in het TNA in bijlage VI.

⁹⁰ In bijlage II is een kaart opgenomen met de huidige woongebieden van de belangrijkste clans. Deze kaart geeft slechts een indicatie. De informatie op de kaart is niet onomstreden. Vaststelling van het woongebied van clans is in het algemeen mogelijk via het ministerie van Buitenlandse Zaken.

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

Galgadud (district Abu Dwaq). Dit betreft subclans Reer Dini, Wagardha, Siad Hussein, Elle. Zij kunnen zich veilig vestigen in dat gebied. Het is echter niet zeker dat deze Marehan zich veilig kunnen vestigen in Puntland. Marehan-subclans wier (voor)ouders afkomstig zijn uit Gedo, anderzijds, kunnen zich wel veilig vestigen in Puntland. Het is niet zeker dat zij zich veilig kunnen vestigen in Hawiye- of Darod-gebieden in Mudug, Galgadud en Hiiran. Een en ander is het gevolg van de in 2.4 vermelde spanningen tussen deze clans in en rond Kismayo en in Gedo.

De Darod/Ogadeni hebben als clan geen ernstig conflict met andere Darod-clans in het Noorden. Wel is er sprake van gewapende confrontaties aan de zuidgrens tussen bepaalde Ogaden-subclans en bepaalde Marehan-subclans (zie 2.4). Dit laat evenwel onverlet dat Ogadeni zich in het algemeen veilig kunnen vestigen in Puntland, zolang het niet om duizenden gaat.⁹¹

Van de Galgale kan de meerderheid van deze groep die tot de Darod wordt gerekend, zich desgewenst hervestigen in de woongebieden van de Darod/Majerteen in Puntland. De minderheid die zichzelf rekent tot de Hawiye/Abgal kan zich veilig vestigen in de Abgal-woongebieden in onder meer Mudug en Galgadud.

Rahanweyn en Digil

De Rahanweyn en Digil zijn tijdens de gewelddadigheden in de jaren '90 herhaaldelijk het slachtoffer geworden van moord, plundering en andere mensenrechtenschendingen. Sinds juni 1999 is de veiligheidssituatie in hun traditionele woongebieden evenwel sterk verbeterd, met de verovering van de provincies Bay en Bakool door het RRA. Sindsdien is dit gebied relatief stabiel gebleven. Zoals reeds gesteld is het RRA in staat de openbare orde er effectief te handhaven en is inmiddels een onafhankelijke 'staat' uitgeroepen (zie 2.3). Wel zijn de economische mogelijkheden in dit gebied beperkt.

In het noorden van Somalië verblijven duizenden Rahanweyn en Digil, waarvan de meesten in Puntland (aldaar dikwijls Eelay genoemd, naar één van de Rahanweyn-clans). In Somaliland zouden hooguit enkele honderden personen verblijven (ter vergelijking: in Mogadishu zouden er circa 250.000 verblijven). De ontheemde Rahanweyn en Digil verblijven in Puntland (naar lokale maatstaven) onder povere omstandigheden (veelal in de ontheemdenkampen) doch zijn in staat in hun levensonderhoud te voorzien. Veel vrouwen van deze clanfamilie hebben werk gevonden als huishoudster. Anderen doen ongeschoold werk of bedelen. Er zijn geen aanwijzingen van systematische bedreiging van deze groepen. Nieuwkomers kunnen zonodig een beroep doen op verwanten die reeds in het noorden verblijven. Hun positie is (iets) sterker dan die van andere ontheemden uit het zuiden, omdat ze althans gedeeltelijk onder de clanwetten vallen, zij het als minder 'nobel'.

---

⁹¹ Mijn brief aan de Staatssecretaris van Justitie van 12 november 1999, met kenmerk DPC/AM-666490, met betrekking tot de Ogadenclan.

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

Minderheden

Ook minderheidsgroepen hebben zich in Somaliland en Puntland gevestigd, zij het in verschillende aantallen. Of en zo ja, in hoeverre, zij zich ook in de overige gebieden van het relatief veilige deel van Somalië gevestigd hebben, is grotendeels onbekend.

Zo hebben naar schatting enkele duizenden Bantu zich gevestigd in Somaliland en Puntland. Hier hebben zij vooral in de bouw werk gevonden⁹² en zij zijn relatief beter af dan andere ontheemden. Conflicten die in het verleden opgeld deden over loon (Bantu accepteerden lagere lonen, tot ongenoegen van lokale arbeiders) zijn bijgelegd in zowel Puntland als Somaliland. Nieuwkomers kunnen een beroep doen op verwanten die er reeds verblijven. Er zijn zelfs gevallen van huwelijken met (arme) leden van de Somali clans⁹³. Traditioneel wonen Bantu ook in de provincies Bay en Bakool (zie 2.4).

Benadiri verblijven slechts in kleine aantallen (nog geen tientallen) in Puntland, Somaliland, of de overige relatief veilige gebieden. De aantallen zijn te klein om algemene uitspraken over te doen. In de periode 1992-1996 passeerden veel Benadiri Noord-Somalië, op doorreis naar (onder meer) Jemen. Slechts enkelen zijn gebleven, bijvoorbeeld na een huwelijk met een inwoner van dit gebied. Ashraf (ook degenen die niet uit de kustgebieden van Somalië afkomstig zijn, vergelijk hoofdstuk 3.4.1) komen voorzover bekend nauwelijks voor in Noord- en Centraal Somalië, maar wel in Bay en Bakool (aantallen zijn niet bekend). Bajuni verblijven, voor zover dezerzijds bekend, niet in Puntland of Somaliland. Van de Eyle is niet bekend of en zo ja, in welke getale zij in het noorden van Somalië leven. In de provincies Bay en Bakool wonen, naast Digil en Rahanweyn, wel significante aantallen Eyle, alsook Digil/Tunni, en Ajuraan. Dit betreft voor het merendeel binnenlands ontheemden en andere migranten, mensen dus die daar niet oorspronkelijk vandaan komen

Ten aanzien van de beroepskasten (Gaboye) dient een onderscheid gemaakt te worden tussen enerzijds diegenen die van oudsher in Noord-Somalië wonen en traditioneel een cliënt-relatie hebben met de Darod of Issaq en anderzijds diegenen die afkomstig zijn uit Zuid- en Centraal Somalië en traditioneel een cliënt-relatie hebben met de Hawiye.

In Puntland worden de leden van beroepskasten die van oudsher in het gebied wonen en een cliënt-relatie hebben met de Darod/Majerteen, de 'Majerteen Madhiban', als autochtoon geaccepteerd.

In Somaliland is het herstel, na de oorlog tussen SNM en Barre van eind jaren tachtig, voor Madhiban afkomstig uit deze regio extra moeilijk gebleken, doordat destijds leden van deze groepen dienst hadden genomen in het leger van Barre, en vanwege hun achtergestelde economische positie. Er zijn in Somaliland echter tekenen van een veranderende houding onder de Somali. Terugkerende Gaboye

---

⁹² Report on Minority Groups, p. 39

⁹³ Ibidem, p. 37

vluchtelingen hebben een groot deel van hun vooroorlogse bezittingen herkrege⁹⁴. In 1998 zijn tenminste 2000 Gaboye teruggekeerd grotendeels uit Ethiopië, vooral naar Hargeisa. Er is één zetel in de Senaat voor de Gaboye. Hun beroepsmogelijkheden zijn nog steeds grotendeels beperkt tot de traditionele beroepen.⁹⁵

Voor de leden van beroepskasten die van oudsher in Zuid- en Centraal Somalië woonden en traditioneel een cliënt-relatie hadden met de Hawiye, de 'Hawiye Madhiban', is integratie in Puntland of Somaliland lastiger; zij zullen doorgaans in de ontheemdenkampen leven en geen beroep kunnen doen op de noordelijke Gaboye. Van specifieke veiligheidsproblemen voor deze groep is in de verslagperiode niet gebleken. Wellicht kunnen Hawiye-Madhiban aansluiting vinden bij Hawiye clans in het relatief veilige gebied in Centraal Somalië en in Bay en Bakool.

Voor de goede orde zij herhaald dat de Gaboye – naar de aard van deze groep - geen eigen traditioneel woongebied hebben. Binnen de Gaboye worden groepen onderscheiden op grond van de clan(familie) met welke zij traditioneel een cliënt-relatie hadden; bijvoorbeeld de 'Hawiye Madhiban', de 'Majerteen Madhiban', etc.

De in Somaliland en Puntland aanwezige minderheidsgroepen worden niet vervolgd en in het algemeen is hun veiligheid niet in gevaar. Wel is hun sociaal-economische situatie vaak precair en worden zij gediscrimineerd, onder meer op het vlak van werk en toegang tot voorzieningen.

Zij slagen er evenwel in het algemeen in om in hun levensonderhoud te voorzien door flexibel in te spelen op de lokale arbeidsmarkt c.q. door allerlei soorten werk aan te pakken. Een aantal van hen is in staat relatief zelfstandig met hun vak een inkomen te verwerven⁹⁶. Nieuwkomers vinden veelal aansluiting bij leden van de desbetreffende minderheid indien die in enige getale aanwezig zijn. Alleenstaande vrouwen van minderheden kunnen zich veilig vestigen in het relatief veilige deel van Somalië indien deze vrouwen terug kunnen vallen op leden van de eigen minderheidsgroep of indien zij zelfstandig in hun levensonderhoud kunnen voorzien.

Ajuraan

Ajuraan hebben zich hervestigd in het noorden van Somalië, met name in Galcayo en Bosasso (Puntland) en in Las Anod, Berbera, Burao en Hargeisa (Somaliland). Het gaat hierbij zeker om enkele tienduizenden personen⁹⁷. De meeste Ajuraan zijn in 1994 uit Bay en Bakool gevlucht. Zij wonen deels in ontheemdenkampen.

---

⁹⁴ DRAFT Rebuilding from the ruins: A Self-Portrait of Somaliland, Somaliland Centre for Peace and Development/War-torn Societies Project (WSP)

⁹⁵ onder meer: Plan of Action for Repatriation, Rehabilitation and Reintegration, Initiative of the Administration of Somaliland with the support of UNDP and UNHCR, Juli 1999)

⁹⁶ Khalid Medani: Report on Internal Migration and Remittance Inflows, 2000, annex 1

⁹⁷ Ibidem

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

Galadi

Voorzover bekend verblijven er slechts zelden Galadi in de relatief veilige gebieden in Somalië en hebben zij er traditioneel ook nooit gewoond.

Jaji

Jaji beschikken niet over een eigen grondgebied. Er is een groep Jaji bekend (van onbekende omvang), genaamd Qulle, die afstamt van de Darod/Majerteen en voornamelijk voorkomt in en rond het Hobyo district in de provincie Mudug. Volgens verschillende bronnen zijn er geen Jaji bekend in Bosasso. Een mogelijke verklaring voor deze afwezigheid zou kunnen zijn dat Jaji in Puntland inmiddels weer als leden van diverse (Darod-) subclans worden beschouwd (zie ook 3.4.2).

4.3 (Landen van) eerste ontvangst

Het grootste deel van de Somalische vluchtelingen is gevlucht naar de buurlanden (Kenia, Ethiopië, Djibouti, Jemen) en daar opgenomen in UNHCR-kampen. De desbetreffende landen dringen inmiddels aan op repatriëring van de Somaliërs en sluiting van de kampen. UNHCR classificeert deze landen niet zonder meer als veilige landen van eerste ontvangst of veilige derde landen waarheen afgewezen asielzoekers zouden kunnen terugkeren, daar deze landen zelf te maken hebben met veiligheidsproblemen en economische moeilijkheden, mede als gevolg van de grote aantallen vluchtelingen. Ook doen zich in en rondom de kampen veiligheidsproblemen voor, vooral voor de vrouwen (banditisme, verkrachtingen). Over de situatie van Somalische vluchtelingen in een aantal landen van eerste ontvangst wordt verwezen naar het ambtsbericht 'Somaliërs in derde landen' van 28 februari 2002.

4.4 Beleid van andere Europese landen

Hieronder wordt het toelatings- en terugkeerbeleid ten aanzien van Somalische asielzoekers van een aantal Europese landen beschreven. Tenzij anders vermeld hebben de cijfers betrekking op de periode 1 juni tot 1 december 2001.

België

Van de Somalische asielzoekers in België komen leden van minderheidsgroepen eerder in aanmerking voor een vluchtelingenstatus. Bij leden van de Somali clans kan een binnenlands vlucht- dan wel verblijfsalternatief worden tegengeworpen. Een verblijf in de omringende landen wordt niet tegengeworpen. Er zijn in het jaar 2001 geen Somaliërs gedwongen teruggekeerd, om technische redenen.

Denemarken

Denemarken maakt een onderscheid tussen asielzoekers uit Zuid- en Centraal Somalië en die uit Noord-Somalië. De eerste categorie krijgt tenminste de de facto vluchtelingenstatus. Binnen die categorie kunnen asielzoekers uit kleine (sub)clans

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

in aanmerking komen voor de volledige vluchtelingenstatus indien zij geen bescherming kunnen genieten in een van de gebieden in Somalië. De tweede categorie asielzoekers, uit Somaliland of Puntland, komt niet in aanmerking voor een de facto status en wordt individueel beoordeeld. Indien geen aanspraak bestaat op volledige vluchtelingenstatus, kan tot uitzetting worden overgegaan. Geen enkele aanvraag wordt afgewezen op grond van een binnenlands vluchtalternatief, daar de Denen achten dat zulks niet bestaat. In de onderhavige periode werden geen Somaliërs gedwongen uitgezet naar Somalië. In het verleden is dat wel gebeurd, met name naar Somaliland, waarbij de terugkeerders volgens de Denen geen problemen met de autoriteiten aldaar hebben ondervonden.

Duitsland

Verreweg de meeste asielverzoeken van Somaliërs worden door de Duitse autoriteiten afgewezen. De meerderheid van de Somaliërs geeft aan afkomstig te zijn uit Centraal en Zuid-Somalië. Hun asielverzoeken worden afgewezen omdat in die gebieden geen functionerend overheidsgezag bestaat. 'Vervolging door derden' levert volgens Duitse jurisprudentie geen grond voor asiel. Als er geen sprake is van vervolging, doet zich ook de vraag niet voor naar een vluchtalternatief. In Somaliland en Puntland is volgens Duitsland sprake van semi-statelijke structuren, zodat er sprake kan zijn van vervolging. Die zou betrekking kunnen hebben op deelnemers aan de Arta-conferentie, aanhangers van de TNG, kritische journalisten en voor wat betreft Somaliland, ook op vooraanstaande persoonlijkheden van de Darod in het oosten van Somaliland.

Afgewezen Somalische asielzoekers kunnen in principe gedwongen worden teruggestuurd op voorwaarde dat een directe terugkeer in het eigen clan-gebied mogelijk is, aldaar geen gewapend conflict heerst en de lokale autoriteiten met de terugkeer instemmen. Aan deze voorwaarden wordt in de praktijk echter vrijwel nooit voldaan. In het tweede halfjaar van 2001 werd dan ook geen enkele Somaliër gedwongen teruggestuurd. De Duitse rechters hebben in het verleden voor het merendeel geoordeeld dat uitzetting naar Somalië achterwege moet blijven, wegens een gevaar voor lijf, leden of vrijheid. Deze mensen werden in het bezit gesteld van een *Duldung* (gedoogstatus) die inhoudt dat betrokkene vooralsnog niet wordt verwijderd.

Frankrijk

De Franse autoriteiten huldigen nog immer het standpunt dat vervolging in de zin van het Vluchtelingenverdrag in Somalië niet mogelijk is wegens het ontbreken van 'feitelijke autoriteiten'. Dit standpunt (uit 1993) heeft geen betrekking meer op Somaliland, dat - in tegenstelling tot de rest van het land - wel een feitelijk gezag kent, aldus de Franse autoriteiten. Bij vervolging van de zijde van de overheid van Somaliland kan dus in theorie wel een vluchtelingenstatus worden toegekend. Voor geheel Somalië worden vrouwen die hun dochters wensen te vrijwaren van FGM (infibulatie) als risicogroep genoemd.

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

Ierland

Er worden in het toelatingsbeleid geen categorieën onderscheiden. Ongeveer 40% van de asielaanvragen van Somaliërs werd toegewezen. Geen enkele afgewezen Somaliër werd verwijderd, ook niet naar derde landen.

Noorwegen

De Noorse autoriteiten maken nog immer onderscheid tussen aanvragers afkomstig uit dan wel met clan-banden in het noorden van Somalië enerzijds en aanvragers met banden in het zuiden anderzijds. De kans op inwilliging van de aanvraag van laatstgenoemde groep was groter, vanwege de slechtere situatie in het zuiden. Noorwegen zette geen uitgeprocedeerde asielzoekers uit naar Somalië, bij gebrek aan juridisch en praktisch kader. Wel werden Somaliërs uitgezet naar derde landen.

Verenigd Koninkrijk

Sinds juli 2001 wordt in het VK onderscheid gemaakt tussen Somaliërs afkomstig uit Somaliland en Puntland enerzijds en uit de rest van het land anderzijds. Als asielzoekers uit de eerste categorie niet in aanmerking komen voor de vluchtelingenstatus, worden zij geacht veilig te kunnen terugkeren. De tweede categorie kan in elk geval subsidiaire bescherming (*exceptional leave to remain*) voor de duur van een jaar krijgen. Een binnenlands verblijfsalternatief wordt alleen dan tegengeworpen indien er sterke (clan)banden met Somaliland of Puntland blijken te bestaan. Dit betekent een belangrijke beleidswijziging, in die zin dat voor juli 2001 alle Somaliërs in beginsel in aanmerking konden komen voor tijdelijke subsidiaire bescherming.

De vluchtelingenstatus wordt al snel toegekend aan leden van de Benadiri, inclusief Reer Brava, en de Bajuni.

Het VK zette geen Somaliërs gedwongen uit naar Somalië, voornamelijk om praktische redenen (het ontbreken van terugkeerovereenkomsten met de autoriteiten). Men is thans actief doende om tot dergelijke overeenkomsten te komen. Wel werden er in de tweede helft van 2001 zeven Somaliërs uitgezet naar andere Europese landen.

Zweden

Het Zweedse beleid met betrekking tot Somalische asielzoekers is in de verslagperiode niet gewijzigd. Aanvragen van asielzoekers afkomstig uit het noorden (Somaliland of Puntland) of met banden in dat gebied worden meestal afgewezen. Er werden om technische redenen geen afgewezen asielzoekers naar het land van herkomst teruggezonden.

Zwitserland

Zwitserland onderscheidt geen categorieën Somalische asielzoekers. Het binnenlands vluchtalternatief speelt wel een rol. Hierbij wordt nagegaan of het behoren tot een bepaalde clan beperkingen voor verblijf in een bepaald gebied

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

betekent. Indien die beperkingen niet aanwezig zijn, wordt de asielaanvraag afgewezen.

In de onderhavige periode keerden 11 Somaliërs vrijwillig terug. Om technische redenen (geen rechtstreekse vliegverbindingen, geen reisdocumenten, geen overeenkomst met de autoriteiten) vond geen gedwongen terugkeer plaats.

4.5 Activiteiten van internationale organisaties

In Somalië is een groot aantal NGO's, VN- en andere internationale organisaties actief en vertegenwoordigd, met aanwezigheid van lokale zowel als – in mindere mate - internationale staf. Vanwege de veiligheidssituatie worden de activiteiten evenwel beheerd vanuit Nairobi, Kenia. Het reizen in en naar Somalië, met name door internationale staf, is omkleed met veiligheidsmaatregelen, waarbij steeds wordt gedifferentieerd naar tijd en plaats. Lokale staf kan er over het algemeen makkelijker opereren. Van ICRC is alle internationale staf in Nairobi gestationeerd, terwijl in Somalië alleen lokale staf werkt. Wel bezoeken internationale stafleden Somalië op wekelijkse basis. In de verslagperiode kwam het voor dat internationale staf van VN- en non-gouvernementele organisaties wegens de veiligheidssituatie werd geëvacueerd. Dit was met name het geval in Puntland van augustus 2001 tot maart 2002. In Baidoa was dit het geval in februari 2002, voor minder dan een week. In maart 2002 tekende de gouverneur van de provincie Bay een document waarmee de veiligheidsgaranties voor internationale staf werden geformaliseerd. Overigens spreekt de VN niet van *evacuation* maar van *relocation*, omdat de term evacuatie vrij negatieve connotaties heeft en alleen de secretaris-generaal van de VN (SGVN) tot evacuatie kan beslissen. Begin juni 2002 gaf 'president' Yusuf van Puntland aan geen prijs meer te stellen op aanwezigheid van de VN in dit gebied. Dit had niet zozeer met de veiligheidssituatie te maken als wel met de (vermeende) steun van de VN aan de TNG.

De internationale aanwezigheid in Somalië is met name gericht op humanitaire hulp en rehabilitatiehulp. Om een indicatie te geven van de schaal van de activiteiten: het voor 2002 door de VN aan de internationale gemeenschap gevraagde bedrag voor hulp aan Somalië (het *Consolidated Appeal*) bedroeg USD 83 miljoen. In de praktijk wordt hiervan overigens nog geen 50% gehaald.

In zijn meest recente verslag aan de Veiligheidsraad trok de SGVN de conclusie dat de omstandigheden in Somalië nog steeds niet zodanig zijn dat een veelomvattend vredesopbouwprogramma kan worden gestart. In afwachting daarvan heeft de VN zich wel gecommitteerd aan uitbreiding van humanitaire en ontwikkelingsprojecten en aan vredesopbouwactiviteiten op het gemeenschapsniveau⁹⁸. Het voorzitterschap van de Veiligheidsraad heeft de SGVN verzocht een fonds in het leven te roepen

---

⁹⁸ UNSC: Report of the SG on the Situation in Somalia, februari 2002, p. 10

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

om voorbereidende activiteiten van een vredesopbouwmissie te ondersteunen en als aanvulling te dienen op het *consolidated appeal*.

UNHCR ondersteunt programma's voor georganiseerde vrijwillige terugkeer van groepen Somaliërs uit Ethiopië, Kenia, Djibouti, Jemen en Egypte naar Somaliland en Puntland. Daarnaast faciliteert men de terugkeer van individuele Somaliërs die zelf aangeven terug te willen keren naar andere delen van het land. Naar schatting bevinden zich thans nog 250.000 Somalische vluchtelingen in de buurlanden. In 2000 keerden ruim 45.000 Somaliërs georganiseerd terug; in 2001 waren dit er ruim 50.000⁹⁹. Van deze ruim 50.000 was de overgrote meerderheid afkomstig uit Ethiopië en keerde terug naar Somaliland. Desalniettemin ondersteunde UNHCR de vrijwillige repatriëring van 782 personen naar Zuid-Somalië.

Daarnaast is er overigens sprake van spontane (niet door UNHCR gefaciliteerde) terugkeer, zoals bijvoorbeeld in maart 2001 toen enkele duizenden Somaliërs vanuit de provincie Gedo de Keniaanse grens overstaken in reactie op gevechten in en rond Bula Hawo. Nadat de strijdende clans een akkoord hadden gesloten, keerde in juni van dat jaar de overgrote meerderheid van deze vluchtelingen terug.

UNHCR maakt bij de analyse van de veiligheidssituatie (nog altijd) een onderscheid tussen drie zones, te weten de herstelzone, de overgangszone en de crisiszone. Deze indeling is niet statisch maar afhankelijk van nieuwe ontwikkelingen. Het beleid van UNHCR is gebaseerd op deze indeling in die zin dat alleen terugkeer van Somaliërs afkomstig uit de herstelzone actief wordt bevorderd, terwijl Somaliërs afkomstig uit de overgangs- dan wel crisiszone als prima facie vluchteling worden beschouwd. Momenteel beschouwt UNHCR de zuidelijke en centrale provincies als overgangs- dan wel crisiszone. De herstelzone in deze indeling is het gebied ten noorden van de denkbeeldige lijn door de plaats Galcayo, ofwel Somaliland en Puntland. 'Afkomstig uit' moet gelezen worden als er eerder hebben gewoond, en dan in elk geval niet korter dan een jaar.

Criteria voor de selectie van Somaliërs voor hulp bij terugkeer zijn dat de betrokkene vrijwillig een terugkeeraanvraag indient en dat de lokale autoriteiten met de terugkeer instemmen. Hiertoe heeft UNHCR bilaterale overeenkomsten gesloten met de autoriteiten van de landen van ontvangst respectievelijk van de regio's van herkomst (Somaliland, Puntland). Deze overeenkomsten worden in de praktijk gerespecteerd. Naast het terugkeerprogramma steunt UNHCR tal van 'quick impact'-projecten in Noord-Somalië, gericht op reïntegratie van teruggekeerde vluchtelingen en ontheemden. Dergelijke projecten zijn er op gericht om de gehele gemeenschap ten goede te komen en op die wijze de (migratie)situatie te helpen stabiliseren.

---

⁹⁹ Overigens is het moeilijk exacte cijfers te geven, aldus UNHCR. Uiteindelijk blijken veelal minder gerepatriëerden in Somalië aanwezig dan volgens de cijfers het geval zou zijn.

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

Na het begin van de constitutionele crisis in Puntland in augustus 2001 heeft UNHCR repatriëring naar Puntland opgeschort, ofschoon er geen sprake was van een formele beleidswijziging. In maart 2002 werd besloten de activiteiten in Puntland, met name in Bosasso en Galcayo, geleidelijk weer te hervatten, omdat het in de voorafgaande maanden rustig was gebleven. In overleg met de de facto autoriteiten treft UNHCR voorbereidingen voor de terugkeer van circa 6.000 personen. Dit hangt nog op de beschikbaarheid van geld voor deze onderneming en concrete afspraken met lokale autoriteiten. De gebeurtenissen in Puntland in mei 2002 hebben de implementatie van de repatriëring wederom vertraagd. De hele operatie staat thans voor onbepaalde tijd stil.

Terugkeer naar Zuid- en Centraal Somalië wordt alleen dan gefaciliteerd indien betrokkene hierop aandringt. De UNHCR-steun behelst dan alleen het vervoer, niet de materiële steun die men normaliter ontvangt bij georganiseerde terugkeer. Het vredesproces is voor UNHCR vooralsnog geen aanleiding geweest om over te gaan tot groepsgewijze gefaciliteerde terugkeer naar het Zuid- en Centraal Somalië. Hoewel erkend wordt dat ook in Zuid- en Centraal Somalië bepaalde gebieden stabiel zijn, wordt de onzekerheid nog te groot geacht. Voorts is het voor UNHCR problematisch om overeenkomsten te sluiten met de de facto autoriteiten, vanwege het risico als partijdig te worden beschouwd.

4.6 Samenvatting

Behalve tussen stad en platteland (c.q. het eigen traditionele clangebied) heeft zich gedurende de jaren '90 binnenlandse migratie voorgedaan van Zuid- naar Noord-Somalië. Naarmate bestuursstructuren in Noord-Somalië sterker werden, werd het ook voor diegenen zonder clanbanden met het desbetreffende gebied gemakkelijker om zich hier te vestigen.

Vestiging in een ander clangebied ligt niet voor de hand indien sprake is (geweest) van ernstige, gewapende conflicten in het heden of recente verleden tussen de clan waartoe men behoort en de clan die het beoogde vestigingsgebied domineert. Met name Somali die zich in het verleden politiek of militair hebben geprofileerd in conflicten met een bepaalde clan, kunnen problemen ondervinden bij vestiging in het woongebied van die clan.

Specifiek houdt het bovenstaande in dat leden van de verschillende Hawiye clans zich in het algemeen ten minste veilig kunnen vestigen in het woongebied van de eigen clan in Mudug, Galgadud of Hiiran. Leden van de Issaq en Dir clanfamilies kunnen zich veilig vestigen in Somaliland. Leden van de Darod/Marehan clan kunnen zich in het algemeen veilig vestigen in de eigen (traditionele) woongebieden in Galgadud dan wel in Puntland (al naar gelang de subclan). Leden van andere Darodclans kunnen zich in het algemeen veilig vestigen in Puntland. Van nieuwkomers wordt verwacht dat zij zich aanpassen aan de bestaande

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

machtsverhoudingen en zich niet politiek of economisch profileren. Voorwaarde is ook dat het niet om duizenden personen gaat.

De positie van Rahanweyn en Digil in het relatief veilige deel van Somalië is in sociaal-economisch opzicht slecht. Er is evenwel geen sprake van systematische bedreiging. De veiligheidssituatie in hun traditionele woongebieden (Bay en Bakool) is sinds juni 1999 sterk verbeterd.

Leden van sommige minderheidsgroepen hebben zich in Puntland en Somaliland gevestigd, zij het in verschillende aantallen. De aanwezige groepen worden niet vervolgd en in het algemeen is hun veiligheid niet in gevaar. Wel is hun sociaal-economische situatie vaak precair en worden zij gediscrimineerd. Zoals in de respectievelijke passages gesteld, komen Benadiri, Bajuni en Jaji overigens in deze gebieden niet of nauwelijks voor.

5 Samenvatting

In de verslagperiode duurde de verdeeldheid en fragmentatie die Somalië sinds 1991 kenmerken, voort. In de periode sinds het vorige ambtsbericht van juni 2001 werden de posities van de diverse partijen duidelijker. De *Transitional National Government* (TNG) is er niet in geslaagd om haar gezag te vestigen over veel meer dan een deel van Mogadishu. De *Somali Restoration and Reconciliation Council* (SRRC) is niet in staat gebleken een alternatief te bieden. De tegenstelling leidde op diverse plaatsen in Somalië tot gewelddadige confrontaties. Tegelijkertijd zijn beide kampen in de verslagperiode een dialoog aangegaan, waaraan de benoeming van een nieuwe premier van de TNG in november 2001 en de hernieuwde internationale aandacht voor Somalië na '11 september' een nieuwe impuls gaven. De (niet openlijke) steun van Ethiopië aan de SRRC bleek een belangrijk obstakel, ook in IGAD-kader, om tot resultaten te komen.

In het zuiden van Somalië duurden gewapende conflicten voort. Deze conflicten waren deels van puur lokale aard, deels het gevolg van genoemde tegenstelling tussen TNG en SRRC. In en rond de steden Mogadishu en Kismayo en in de provincie Gedo waren intensiteit en frequentie van de gewapende confrontaties het hoogst; dit gebied wordt dan ook gekenschetst als conflictgebied. In de provincies Middle en Lower Juba en Middle en Lower Shabelle waren intensiteit en frequentie lager en wordt gesproken van overgangsgebied.

De regio's in Noord-Somalië die lange tijd gekenmerkt werden door relatieve stabiliteit, gingen in de verslagperiode door een periode van politieke spanning. In Somaliland ging dat nauwelijks met gewapend conflict gepaard. In Puntland ontstond een machtsstrijd, die op een drietal momenten leidde tot gewelddadige confrontaties. Tegelijkertijd werd de relatieve stabiliteit in de zuidelijke provincies Bay en Bakool geconsolideerd. Het RRA oefent een ferme controle uit over dit grondgebied. Er is sprake van het begin van opbouw van een civiel bestuur. Gelet hierop wordt thans als relatief veilig gebied beschouwd: Somaliland, Puntland, de centrale provincies Mudug, Hiiran en Galgaduud, en de zuidelijke provincies Bay en Bakool. Ofschoon ook in deze gebieden incidentele geweldsuitbarstingen bleven voorkomen, zijn intensiteit en frequentie ervan relatief laag.

In het algemeen kan worden gesteld dat de regionale besturen in het relatief veilige deel van Somalië effectief zijn in het handhaven van de openbare orde. Een stabiele veiligheidssituatie wil echter niet zeggen dat er geen mensenrechtenschendingen zouden voorkomen. Dergelijke schendingen, onder meer in de vorm van arbitraire arrestatie en detentie, waren in de verslagperiode onder meer gericht tegen politieke tegenstanders, dikwijls in de context van de tegenstelling tussen TNG en SRRC. Dergelijke mensenrechtenschendingen worden in de praktijk gematigd door invloed van maatschappelijk leiders, waaronder clanoudsten.

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

Blijkens vigerende migratiepatronen is vestiging in het relatief veilige deel van Somalië zonder dat men clanbanden heeft met het desbetreffende gebied in veel gevallen mogelijk. Personen van een andere clan dan de in dat gebied dominante clan wordt doorgaans weinig in de weg gelegd. Dit is echter niet het geval indien sprake is (geweest) van ernstige, gewapende conflicten in het heden of recente verleden tussen de clan waartoe men behoort en de clan die het beoogde vestigingsgebied domineert. Met name Somali die zich in het verleden politiek of militair hebben geprofileerd in conflicten met een bepaalde clan, kunnen problemen ondervinden bij vestiging in het woongebied van die clan. Ook bepaalde minderheden hebben zich gevestigd in het relatief veilige gebied. Hoewel hun sociaal-economische positie over het algemeen marginaal is, worden zij niet vervolgd en is hun veiligheid niet in gevaar.

In geen van de andere Europese landen die in dit ambtsbericht worden genoemd, vond in de verslagperiode gedwongen terugkeer van Somaliërs naar Somalië plaats. Hier lagen in elk geval technische redenen aan ten grondslag, maar in een aantal landen ook beleidsmatige. Er zijn wel Somaliërs uitgezet naar derde landen, in de regel andere Europese landen.

Somaliërs die vrijwillig terugkeren naar het relatief veilige deel van Somalië ondervinden geen problemen bij inreis of vestiging van de kant van de lokale autoriteiten. Voor georganiseerde terugkeer naar Somaliland en Puntland is de instemming van deze autoriteiten nodig. UNHCR beschouwt Somaliland en Puntland als voldoende veilig voor terugkeer en bevordert dan ook alleen naar die gebieden georganiseerde terugkeer, mits betrokkene uit die gebieden afkomstig is. De facto is de georganiseerde terugkeer naar Puntland thans stilgezet.

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

BIJLAGE I: LANDKAART (ADMINISTRATIEF)

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

BIJLAGE II: LANDKAART (CLANS)

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

BIJLAGE III LIJST VAN AFKORTINGEN

(met uitzondering van namen van facties, zie hiervoor Bijlage IV)

AI	Amnesty International
EU	Europese Unie
EIU	Economic Intelligence Unit
ICRC	International Committee of the Red Cross
IGAD	Intergovernmental Authority on Development
IOM	Internationale Organisatie voor Migratie
NGO	Niet-gouvernementele organisatie
OLF	Oromo Liberation Front
UNDOS	United Nations Development Office for Somalia
UNDP	United Nations Development Programma
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees
UNITAF	Unified Task Force
UNOSOM	United Nations Operation in Somalia
UNPOS	United Nations Political Office for Somalia
UNSC	United Nations Security Council
USD	United States Dollar
VN	Verenigde Naties
VNVR	Verenigde Naties Veiligheidsraad
VS	Verenigde Staten

BIJLAGE IV LIJST VAN FACTIES

Arta-factie	De (pejoratieve) benaming van de TNG/TNA (zie hieronder), die met name gebruikt wordt door haar tegenstanders.
JVA	Juba Valley Alliance Coalitie tussen Habar Gedir/Ayr en Marehan, die een gedeelte van Lower Juba beheersen. Gelieerd aan de TNG.
DSA	Digil Salvation Army Factie van de Digil clanfamilie.
RRA	Rahanweyn Resistance Army Politiek-militaire groep gevormd door de Rahanweyn in 1995, geleid door Hassan Mohamed Nur "Shanti Gadood" (alias "Shatiguduud" of "Shargadud"). Belangrijk deel van de SRRC.
SCC	Somali Consultative Conference Beweging opgericht door kolonel Omar Hashi Aden (Hawiye/Hawadle) na de Beled Weyn Conferentie in juli 1999.
SNA	Somali National Alliance Politieke factie van de Hawiye/Habar Gedir; maakt deel uit van het USC; is verdeeld in een factie onder leiding van Hussein Aidid en een factie onder leiding van Osman "Ato". Maken deel uit van SRRC.
SNF	Somali National Front Factie van de Darod/Marehan in Gedo; wordt geleid door generaal Omar Haji Masaleh. Sinds april 1999 is een subfactie, bestaande uit Marehan oorspronkelijk afkomstig uit Galgadud, afgescheiden onder leiding van Ali Nur (die werd gedood in april 1999) en vervolgens door Ahmed Sheikh Burale.
SNM	Somali National Movement Beweging van de Issaq uit het noordwesten, opgericht in 1980.
SPA	Somali Peace Alliance Politieke en militaire coalitie, gevormd op 16 augustus 1999 in Garowe, de hoofdstad van Puntland; bestaande uit het RRA, het SPM/Morgan, de SNF-subfactie van Ahmed Sheikh Burale, de Somali Consultative Conference van kolonel Omar Hashi Aden en het leger van Puntland.
SPM	Somali Patriotic Movement Beweging die in 1989 werd opgericht door de Darod/Ogadenclan en in 1990 tegen de troepen van Barre (Darod/Marehan) vocht. In 1991 gesplitst in aantal facties waaronder een factie onder leiding van de Darod/Majerteen generaal Morgan (SPM/Morgan). Daar de andere facties nauwelijks nog bestaan wordt met SPM ook wel de factie Morgan aangeduid. Sinds 1997 bestaat de achterban van de SPM/Morgan uit de Darod/Harti clans (d.w.z. Majerteen, Dulbahante en Warsangeli clans).

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

SRRC	Somali Reconstruction and Reconciliation Council Coalitie van tegenstanders van de TNG, bestaande uit Puntland (althans onder 'president' Yusuf), de RRA, SPM/Morgan, en de Hawiye-krijgsheren Aidid, Ato en Musa Sudi, opgericht in maart 2001.
SSA	Somali Salvation Alliance Politieke factie van de Hawiye/Abgal onder leiding van Ali Mahdi; maakt deel uit van het USC.
SSDF	Somali Salvation Democratic Front Was de eerste oppositiebeweging tegen het bewind Barre, met als basis de Darod/Majerteen clan in Noordoost-Somalië; is thans de belangrijkste politieke beweging in Puntland.
SSNM- BIREM	Southern Somali National Movement-Bimal Resistance Movement Politieke beweging van de Bimal, onder leiding van Abdullahi Sheikh Ismael. Maakt deel uit van de SRRC.
TNA	Transitional National Assembly. Het tijdens de vredesconferentie van Arta gekozen nationale parlement.
TNG	Transitional National Government De nationale overgangsregering die is benoemd als uitvloeisel van de vredesconferentie van Arta en de vorming van de TNA (hierboven).
USC	United Somali Congress Hawiye groep, gevormd in 1989, die in 1991 het bewind Barre in Mogadishu omverwierp. Is sinds die tijd verdeeld geraakt in een aantal subfacties, waaronder USC/SNA, USC/SSA en USC/PM.
USC/SNA	zie: SNA
USC/SSA	zie: SSA
USC/PM	United Somali Congress/Peace Movement Subfactie van het USC met aanhang onder de Hawiye/Hawadle.

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

BIJLAGE V: LITERATUUR

Bij de totstandkoming van dit ambtsbericht is gebruik gemaakt van de volgende openbare bronnen:

Abdullahi, Mohamed Diriye, Minorities of Somalia: Victims forgotten amid War and Chaos (1998), <http://www.antro.uu.se/bh/nomadnet/diriye.html>

Administration of Somaliland with the support of UNDP and UNHCR, Plan of Action for Repatriation, Rehabilitation and Reintegration (Hargeisa, juli 1999)

Ambroso, G. Somalis in the Horn of Africa (UNHCR, z.j.)

Amnesty International, Comments on the Action Plan for Somalia adopted by the High Level Working Group on Asylum and Migration (Brussel, 1 december 1999)

Amnesty International, afdeling Vluchtelingen, brieven aan Vluchtelingenwerk d.d. 13 juli 2001 en aan A.J.J. Fraanje d.d. 3 oktober 2001

Bennett, Olivia, Jo Bexley en Kitty Warnock, Vrouwen in Oorlog, NOVIB (Den Haag, 1995)

Bryden, Matt: New Hope for Somalia? The Building Blocks Approach. In: Review of African Political Economy Vol.26 nr.79 (maart 1999)

Bryden, Matt: Reviving the Somali Peace Process: Perspectives and Prospects in the Post-Arta Period (paper presented to the 8th congress of the Somali studies international association, juli 2001)

Cassanelli, L. Victims and Vulnerable Groups in Southern Somalia (Ottawa, Canada, mei 1995)

Danish Immigration Service, Fact-finding mission to Somalia and Kenia, 27 October - 7 november 1997 (Copenhagen, juli 1998)

Danish Immigration Service/Swedish Immigration Service, Report on the Nordic fact-finding mission to the Gedo Region of Somalia, 15 to 30 October 1998 (Copenhagen, november, 1998)

Danish Immigration Service/Swedish Immigration Board, Report on Nordic fact-finding mission to Nairobi and the Middle Shabelle region of Somalia 21 February - 6 March 1999 (Copenhagen, 1999)

Europa Publications, Africa South of the Sahara 2000, Somalia, Recent History (Londen, 1999)

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

EIU, Country Report Somalia, 1999-2001 (Londen)

Helander, B. The Somali Family, in: Conference Report I, Life and Peace Institute, z.j. (ca. 1993)

Herbold Green, R. Khatt and the realities of Somalis: Historic, Social, Household, Political & Economic, Review of African Political Economy No. 79:33-49, Jrg. 26, maart 1999

Immigration and Nationality Directorate, UK Home Office: Country Assessment Somalia, oktober 2000

ICRC, Country Report Somalia, ICRC worldwide consultation on the rules of war, Report by Greenberg Research, Inc. (Geneva, oktober 1999)

ICRC: the ICRC in Somalia (5 maart 2002)

Joint British, Danish, and Dutch Fact-finding Mission to Nairobi, Kenya: Report on Minority Groups in Somalia (november 2000)

Luling, Virginia, Minority Groups in Traditional Somali Society (1983)

Lewis, I.M. Understanding Somalia (Londen, 1981, 1993)

Lewis, I.M. Peoples in the Horn of Africa (Londen, 1994)

Minority Rights Group International, Minority children of Somalia, in: War: The Impact on Minority and Indigenous Children (1997)

Medani, Khalid: Report on Internal Migration and Remittance Inflows in NW and NE Somalia (Nairobi, 2000)

Menkhaus, Ken: Somalia: a Situation Analysis, november 2000

Perouse de Montclos, M.A.: Minorities and Discrimination, Exodus and Reconstruction of Identities: the case of Somali refugees in Mombasa, 1997

Raad van de Europese Unie, Actieplan voor Somalië (Brussel, 1999)

Somaliland Centre for Peace and Development/War-torn Societies Project (WSP), DRAFT Rebuilding from the ruins: A Self-Portrait of Somaliland (Hargeysa, oktober 1999)

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

Samatar, Ahmed I., ed. The Somali Challenge, from catastrophe to renewal? (London, 1994)

Simons, Anna, Networks of dissolution, Somalia undone (Colorado, 1995)

UNCU, Discussion Paper: Talking Seriously about Somalia (Genève, 7 februari 2002)

UNDOS, Lower Shabelle Region, Study on Governance (Nairobi, november 1997)

UNDOS, Studies on Governance: Awdal Region (Nairobi, december 1997)

UNDOS, DRAFT for Review: The Puntland State of Somalia (Nairobi, juni 1999)

UNDOS, South Mudug and Galgadud, Draft Preliminary Assessment Report (Nairobi, juli 1999)

UNDOS, Assessment of the Judiciary System of Somaliland (Nairobi, november 1999)

UNDP, Human Development Report Somalia 2001 (Nairobi, 2001)

UN/ECOSOC, Situation of Human Rights in Somalia, Report of the Independent Expert, Ms. Mona Rishmawi, 26 januari 2000 (New York, 2000)

UN/ECOSOC, Situation of Human Rights in Somalia, Note by the Secretariat, 13 maart 2001 (New York, 2001)

UN/ECOSOC, Situation of Human Rights in Somalia, Report of the Independent Expert, Dr. Ghanim Alnajjar (14 januari 2002)

UNHCR, 2000 Global Report – Somalia

UNHCR, Background Paper on Somalia for the European Union High Level Working Group on Asylum and Migration (Genève, maart 1999)

UNHCR, The impact of the current situation on repatriation to Somalia (Nairobi, mei 2000)

UNICEF, Survey of Primary Schools in Somalia 2000/2001, vol. 1 (september 2001)

UNICEF, Childhood denied: Assessment of children in need of special protection measures in Somalia (draft)(januari 2000)

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

UN Interagency Returnee Settlement Area Assessment: Draft Informational Report, Hargeisa, mei 2002

UNOHCHR, SCCP Rule of Law Component, UNDP Somalia Civil Protection Programme (2001)

UNOCHA, Consolidated Appeal 2002: Somalia (Nairobi, november 2001)

UNSC, Report of the Secretary-General on the Situation in Somalia (New York, augustus 1999, december 2000, oktober 2001 en februari 2002)

UNSC, Statement by the President of the Security Council, (New York, 11 januari 2001, 31 oktober 2001)

US Department of State, Somalia Country Report on Human Rights Practices for 2001 (Washington, febr. 2002)

US Department of State, International Religious Freedom Report, (Washington, okt. 2001)

Waal, A. de, Land Tenure and the Roots of Conflict in Somalia, Research Seminars, Rural Development Studies, Institute of Social Studies (Den Haag, 1993/94)

Waal, A. de, Land tenure, the creation of famine and prospects for peace in Somalia, paper presented at Uppsala forum (januari 1994)

War Torn Societies Somali Programme, Rebuilding Somalia: issues and possibilities for Puntland (Londen, 2001)

Diverse nieuwsdiensten (AFP, Reuters, IRIN, e.a.)

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

**BIJLAGE VI:
SCHEMATISCH OVERZICHT POLITIEKE TEGENSTELLINGEN**

Dit is de elektronische versie van het algemeen ambtsbericht "Somalië" en is vrijgegeven op 17-07-2002. Aan deze elektronische versie kunnen geen rechten worden ontleend.

BIJLAGE VII: *Orphanage schools* in Somalia